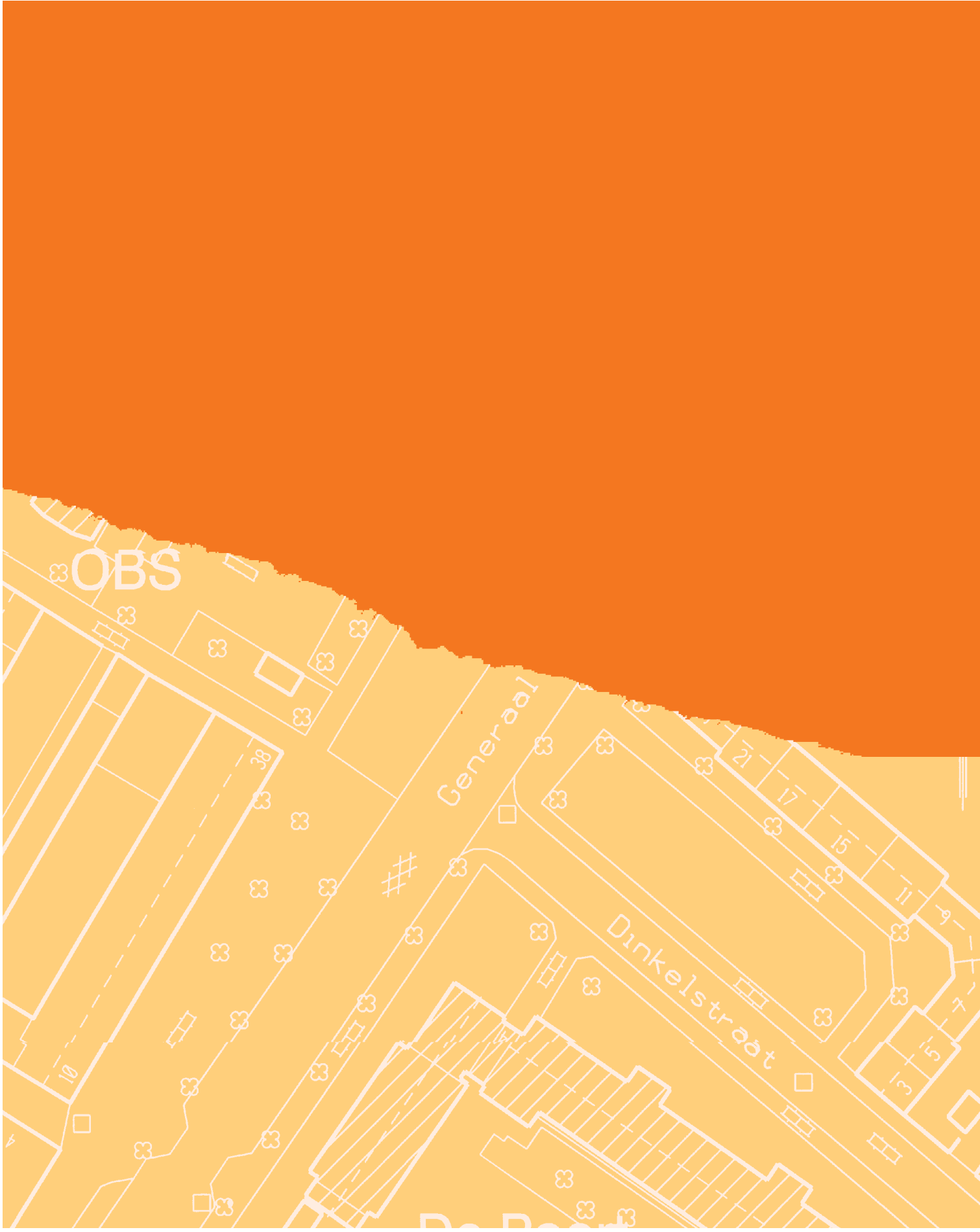

BREDE SCHOLEN IN NEDERLAND

JAARBERICHT 2007

✕ OBS

Generaal

Dinkelstraat

De Boer

BREDE SCHOLEN IN NEDERLAND
JAARBERICHT 2007

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord 5

Inleiding 6

Trends 10

1 De cijfers 16

2 Gemeenten over de brede school 22

2.1 Inhoud 23

2.2 Proces 26

2.3 Opbrengst 32

2.4 Successen en knelpunten 36

2.5 Toekomst 39

3 De brede school in het primair onderwijs 41

3.1 Inhoud 42

3.2 Proces 49

3.3 Opbrengst 55

3.4 Successen en Knelpunten 58

3.5 Toekomst 60

4 De brede school in het voortgezet onderwijs 62

4.1 Inhoud 63

4.2 Proces 68

4.3 Opbrengst 75

4.4 Successen en knelpunten 77

4.5 Toekomst 80

Geraadpleegde deskundigen 83

Gemeenten met brede scholen 84

VOORWOORD

De rijksoverheid volgt en stimuleert de ontwikkeling van brede scholen. In het begin van de jaren '90 zijn in Nederland de eerste brede scholen gestart. Nu in 2007 telt Nederland zo'n 1000 brede basisscholen en 350 brede scholen in het voortgezet onderwijs. Het aantal brede scholen in Nederland groeit harder dan ooit. In vrijwel alle gemeenten worden brede scholen ontwikkeld of treft men daar voorbereidingen voor. Zowel in het primair onderwijs als in het voortgezet onderwijs hebben gemeenten, scholen en instellingen het concept van de brede school omarmd als dé manier om de samenwerking tussen disciplines te versterken en kinderen en jongeren meer ontwikkelingskansen te bieden. De betrokken partijen hebben de ambitie om hun brede scholen verder te versterken en het aantal brede scholen de komende jaren fors uit te breiden, niet alleen in de stad maar ook in dorpskernen op het platteland. Wij willen u bij de realisatie van die ambities van harte ondersteunen.

De komende jaren doen wij dat ondermeer door samen met het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport en met gemeenten te investe-

Sharon A. M. Dijkma
STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

ren in een impuls brede scholen, sport en cultuur in zowel het primair onderwijs als in het voortgezet onderwijs. Vanaf 2008 zijn er structureel middelen beschikbaar voor het realiseren van 2500 combinatiefuncties. Door het mogelijk te maken meer professionals in te zetten wordt nog beter ingespeeld op het verbinden van onderwijs met bijvoorbeeld sport of cultuur.

Ook zullen wij u regelmatig informeren over de voortgang van de brede school ontwikkeling in Nederland. Dit jaarbericht bevat een grote hoeveelheid nieuwe feiten en cijfers over visie, doelen, processen, opbrengsten, successen, knelpunten en toekomstverwachtingen. We hopen dat die informatie u inspireert en verder op weg helpt. Wij zullen ons blijven inspannen om u op die weg waar mogelijk bij te staan.

Marja van Bijsterveldt
STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

INLEIDING

In opdracht van het ministerie van OCW brengt Oberon momenteel tweejaarlijks de stand van zaken ten aanzien van brede scholen in Nederland in kaart. We registreren en beschrijven systematisch de ontwikkeling van brede scholen. De onderzoeksresultaten publiceren we in jaarberichten¹. In dit jaarbericht 2007 schetsen we op basis van gegevens die we bij gemeenten en brede scholen hebben verzameld een actueel beeld van de brede school in het primair- en voortgezet onderwijs.

¹ In 2001, 2002, 2003 en 2005 verschenen jaarberichten over de brede school in het primair onderwijs, en in 2003 en 2005 verschenen aparte rapportages over de brede school in het voortgezet onderwijs.

Definitie

Wat verstaan we onder een brede school? Sinds het eerste jaarbericht brede scholen verscheen, zijn er honderden brede scholen bijgekomen in Nederland. Die brede scholen zijn niet allemaal hetzelfde. Gemeenten, scholen en instellingen bepalen zelf wat zij onder een brede school verstaan. Uit het onderzoek van de afgelopen jaren blijkt dat een paar kenmerken steeds terugkeren:

- verbreding van functie en doelstellingen;
- verbreding van de organisatie(s);
- verbreding van het aanbod;
- verbreding van doelgroep.

Op basis van onderzoeksresultaten, recente literatuur en overleg met expertpanels hebben we voor de brede school in het primair en voortgezet onderwijs beknopte beschrijvingen opgesteld.

Primair onderwijs

Voor de brede school in het primair onderwijs hebben we aan gemeenten de volgende beschrijving voorgelegd. “Er is sprake van brede school ontwikkeling wanneer scholen een bredere functie hebben dan die van onderwijsgever alleen en wanneer zij structureel samenwerken met meerdere partners op het gebied van welzijn, zorg, kinderopvang, sport en/of cultuur. Het gaat hier om alle ontwikkelingen en initiatieven binnen uw gemeente die kunnen worden betiteld als ‘brede school’ of met aanverwante termen zoals ‘vensterschool’, ‘brede buurtschool’, ‘multifunctioneel centrum’, of ‘community school’. Daarbij kan de brede school verschillende vormen aannemen zoals geïntegreerde huisvesting, samenwerkende instellingen in één gebouw of versterking van de samenwerking tussen bestaande voorzieningen.”

Voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs hebben we aan alle vo-locaties gevraagd of er sprake is van verbreding op de terreinen functie & doelstellingen, organisatie en aanbod². We beschouwen een

school in het vo als een brede school, als er op alle drie de genoemde terreinen sprake is van verbreding, en als de school zichzelf ziet als brede school (in ontwikkeling). Ter gedachtebepaling is de volgende omschrijving aan de scholen voorgelegd:

“Een ‘brede school’ heeft een brede maatschappelijke functie en richt zich op de gehele ontwikkeling van het kind, ter voorbereiding op het functioneren in de maatschappij. Daarvoor werkt de school samen met externe instellingen, die vanuit een maatschappijgerichte insteek een bijdrage leveren aan het programma van de school (binnen- of buitenschools). Het aanbod is breed: scholen combineren het onderwijsaanbod met een substantiële uitbreiding van activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, sport en bewegen, zorg/welzijn, veiligheid/burgerschap, techniek en multimedia en/of educatie.”

Werkwijze

In dit jaarbericht 2007 wordt de lijn van de voorgaande jaarberichten voortgezet en uitgebreid. De gegevens zijn verzameld bij gemeenten en bij brede scholen in het primair - en voortgezet onderwijs. We hebben alle gegevens voor het eerst geïntegreerd opgenomen. Daarmee schetsen we een landelijk dekkend beeld van brede scholen in Nederland waarin zowel gemeenten als de brede scholen zelf afzonderlijk aan bod komen.

Gemeenten

De dataverzameling voor gemeenten heeft in twee ronden plaatsgevonden. In de eerste ronde (begin 2007) is per fax of telefonisch in alle 443 gemeenten nagegaan of er brede scholen zijn, of worden ontwikkeld. In de tweede ronde (maart tot en met juni 2007) hebben we gemeenten met een brede school nogmaals benaderd, met een digitale vragenlijst. Bij gemeenten die de digitale vragenlijst niet hebben ingevuld, is telefonisch een verkorte vragenlijst afgenomen.

² Uit eerder onderzoek bleek doelgroepverbreding in het voortgezet onderwijs veel minder relevant dan in het basisonderwijs

Brede scholen in het primair onderwijs

Tijdens de eerste dataverzamelingsronde bij gemeenten is gevraagd om de contactpersonen van maximaal vijf brede scholen in de gemeente. Samen met een reeds bestaand bestand met brede scholen van Oberon en gegevens van internet heeft dit geleid tot een bestand met 404 brede scholen (42% van het totaal aantal brede scholen in Nederland). De contactpersonen van deze 404 brede scholen hebben een digitale vragenlijst gekregen.

Brede scholen in het voortgezet onderwijs

De dataverzameling op brede scholen in het voortgezet onderwijs heeft net als bij gemeenten in twee ronden plaatsgevonden. De eerste ronde bestond uit een screening in januari 2007 onder alle 1237 vo-locaties in Nederland, waarin werd nagegaan of de school een brede school is. In een tweede ronde (april 2007) zijn alle vo-

locaties die 'breed' genoemd kunnen worden nogmaals benaderd met een digitale vragenlijst. Bij scholen die de digitale vragenlijst niet hebben ingevuld, is telefonisch een verkorte vragenlijst afgenomen.

Paneldiscussies

Zowel voor brede scholen in het primair als het voortgezet onderwijs hebben we aan het begin en het eind van het onderzoeksproces paneldiscussies gehouden met vertegenwoordigers van de verschillende organisaties die bij de brede school zijn betrokken. De uitkomsten van de paneldiscussies in het voorjaar hebben we gebruikt om de vragenlijsten verder aan te scherpen. De uitkomsten van de paneldiscussies in het najaar zijn gebruikt om de resultaten te interpreteren en van concrete voorbeelden te voorzien.

Respons

Gemeenten

In de eerste dataverzamingsronde voor gemeenten is een respons van 100% gerealiseerd: alle 443 Nederlandse gemeenten zijn bereikt. Daarvan gaven 337 gemeenten (76%) aan dat er sprake is van brede school ontwikkeling. Deze 337 gemeenten hebben we in de tweede ronde opnieuw benaderd. 154 van hen vulden de digitale vragenlijst in, en 90 werkten mee aan een verkorte telefonische versie van de vragenlijst. Op die manier zijn uiteindelijk bij 244 gemeenten gegevens verzameld. De totale respons van de tweede ronde komt daarmee op 72%. Responsanalyse heeft uitgewezen dat deze repons representatief is voor provincie en gemeentegrootte. Kijken we naar stedelijkheid, dan zijn gemeenten uit (zeer) sterk stedelijk gebied enigszins ondervertegenwoordigd.

Brede scholen in het primair onderwijs

De digitale vragenlijst voor brede scholen in het primair onderwijs is door 138 brede scholen ingevuld. Dat is een respons van 34% van het totaal aantal (404) benaderde brede scholen. Het gaat hier niet om een representatieve groep. Brede scholen uit Zeeland, Gelderland en Groningen vulden de vragenlijst relatief vaak in, brede scholen uit Flevoland deden helemaal niet mee. De resultaten hebben vooral betrekking op brede scholen in kleine en middelgrote gemeenten, brede scholen uit grote steden zijn ondervertegenwoordigd.

Brede scholen in het voortgezet onderwijs

De eerste ronde van dit deel van het onderzoek vond plaats onder alle 1237 vo-locaties. 794 (64%) daarvan werkten mee aan deze screening. De verdeling van deze 794 vo-locaties naar schooltype, denominatie, schoolgrootte en mate van stedelijkheid is representatief voor alle vo-locaties in Nederland. Van de 794 vo-locaties die aan de screening hebben deelgenomen voldoen er 425 aan onze criteria voor verbreding. Deze 425 brede scholen zijn benaderd voor het verdiepingsdeel van het onderzoek. In

totaal hebben 201 van hen een vragenlijst ingevuld, en 28 werkten mee aan een verkorte telefonische vragenlijst. De totale respons van de tweede ronde komt daarmee op 54%. Ook deze respons is representatief voor schooltype, denominatie, schoolgrootte en mate van verstedelijking.

Leeswijzer

We openen met de “trends”: de meest opvallende resultaten uit dit jaarbericht. We vergelijken de gegevens van 2007 met eerdere jaren, en zetten ontwikkelingen in het primair en het voortgezet onderwijs tegen elkaar af. Daarna beschrijven we de belangrijkste cijfermatige gegevens: hoeveel brede scholen zijn er in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs, en waar staan ze? Vervolgens bestaat dit jaarbericht uit drie hoofdstukken: in hoofdstuk 2 komen gemeenten aan bod, in hoofdstuk 3 de brede scholen in het primair onderwijs en in hoofdstuk 4 de brede scholen in het voortgezet onderwijs. Ieder hoofdstuk heeft dezelfde opzet. We beschrijven in elk deel de inhoud, de processen, de opbrengsten, successen en knelpunten en de toekomst. In de bijlagen treft u een lijst aan van de geraadpleegde deskundigen. Tot slot hebben we een overzicht opgenomen van alle 337 gemeenten die in 2007 aangeven dat er sprake is van ontwikkeling van brede scholen.

TRENDS

Hoe staat de brede school er in Nederland voor? Welke kansen en bedreigingen kenmerken de ontwikkeling van brede scholen? En wat kan de brede school opleveren voor kinderen, ouders en buurt?

TREND
1**Explosieve groei**

Brede scholen komen in Nederland in steeds hoger tempo tot stand. In ruim driekwart van de gemeenten zijn inmiddels brede scholen gerealiseerd. In totaal zijn er in 2007 bijna 1000 brede scholen in het primair onderwijs en ruim 350 in het voortgezet onderwijs. Het aantal brede scholen groeit harder dan ooit; momenteel komen er alleen al in het primair onderwijs gemiddeld 200 brede scholen per jaar bij. Vrijwel alle gemeenten in Nederland zijn inmiddels druk doende brede scholen te ontwikkelen of zijn dat van plan. Een steeds kleinere minderheid van gemeenten (nu nog 9%) ziet niets in de brede school. Niet alleen het aantal gemeenten met brede scholen neemt toe, ook het aantal brede scholen dat gemeenten willen realiseren stijgt. De komende jaren zullen er naar verwachting dan ook nog honderden nieuwe brede scholen bij komen.

TREND
2**Sterke opkomst dorpskernen**

De brede school is al lang niet meer voorbehouden aan achterstandswijken in grote steden. Overal in Nederland zijn - zowel in het primair onderwijs als in het voortgezet onderwijs - brede scholen te vinden: in alle provincies, in de stad en op het platteland, in oude stadswijken, in nieuwbouwwijken en dorpskernen. Met name rond basisscholen in dorpskernen verwachten we de komende jaren een zeer forse groei van het aantal brede scholen. Als alle geplande brede scholen daar straks zijn gerealiseerd, zijn er bijna net zoveel brede scholen in dorpskernen als in achterstandswijken.

TREND
3**Steeds meer oog voor kwaliteit**

De groei in kwantitatief opzicht gaat gepaard met meer zorg voor kwaliteit. In steeds meer gemeenten hanteert men kwaliteitscriteria waar brede scholen aan moeten voldoen, bijvoorbeeld om voor subsidie in aanmerking te komen. Sommige gemeenten bevinden zich al verder op dat pad en (gaan) werken met een keurmerk en bijbehorend toezichtskader.

4

TREND

Kind centraal

De doelen die brede scholen formuleren, betreffen in de eerste plaats het creëren van kansen voor kinderen. Kansen op een brede persoonlijke ontwikkeling, optimale ontplooiing van talenten en sociale participatie. Brede scholen in het primair onderwijs profileren zich vooral op het gebied van kansen en verrijking. Veel minder brede scholen profileren zich specifiek op het gebied van opvang. In het voortgezet onderwijs gaat het vooral om (voorbereiding op) deelname aan de samenleving, sociale cohesie en veiligheid. In toenemende mate richten brede scholen zich ook op ouders en op versterking van de relatie met de wijk of buurt waarin zij opereren.

5

TREND

Breed en gevarieerd aanbod

Brede scholen willen hun doelen bereiken door de samenwerking tussen scholen en instellingen te intensiveren. De partners uit de diverse disciplines willen gezamenlijk een breed en sluitend aanbod realiseren. Dit aanbod richt zich op educatie, opvang, zorg, begeleiding, en op culturele, sportieve en sociale activiteiten. De partners willen het bestaande aanbod versterken en uitbreiden met nieuwe activiteiten en voorzieningen. Tegelijkertijd willen zij ook de doorgaande lijn in dat aanbod verstevigen. Dat wil zeggen: hun werkwijze inhoudelijk meer verbinden en begin- en eindtijden beter op elkaar afstemmen.

6

TREND

Blijvende betrokkenheid gemeente gewenst

Brede scholen beschouwen de gemeente als hun belangrijkste partner. Ze verwachten van gemeenten vooral voorwaardenscheppend gedrag: integraal beleid voeren, geldstromen ontschotten, subsidies verstrekken en nieuwe ontwikkelingen initiëren. Gemeenten worden ook geacht partijen bij elkaar te brengen en te houden. Brede scholen betitelen die rol niet zozeer als regie maar veeleer als ondersteuning bieden, randvoorwaarden realiseren en continuïteit waarborgen. Gemeenten vragen op hun beurt om steun van de rijksoverheid, met name om een financiële bijdrage in de kosten voor huisvesting en personeel van brede scholen. Veel gemeenten geven aan dat ze op den duur een kleinere rol willen in de brede school. Vooralsnog lijkt hun rol echter alleen maar belangrijker te worden.

7
TREND

Andere rolverdeling in het primair – en voortgezet onderwijs

De kern van de brede school in het primair onderwijs wordt gevormd door een samenwerkingsverband van gelijkwaardige partijen: één of meer basisscholen, peuterspeelzaal, kinderopvang en instellingen uit de sectoren cultuur, sport, welzijn en/of zorg. De samenwerking wordt door brede scholen betiteld als “hand-in-hand”: er is sprake van synergie en door nauw samen te werken realiseren de partners samen een kwalitatief hoger voorzieningenniveau. In het voortgezet onderwijs ligt dat anders. Daar heeft de school het heft in handen, organiseert en voert uit, of huurt daar eventueel derden voor in. De meeste brede scholen in het voortgezet onderwijs typeren de samenwerking tussen partners als “face to face”: de organisaties hebben een open houding naar elkaar, kennen elkaars expertise en stemmen hun werkzaamheden op elkaar af, maar werken niet daadwerkelijk samen.

8
TREND

Wankele financiële basis

De bedrijfsvoering van brede scholen is complex en kwetsbaar. Organisaties die in een brede school participeren doen dat per definitie in een multidisciplinaire en vaak grootschalige werkomgeving. Die omgeving verandert bovendien voortdurend als gevolg van de voortschrijdende ontwikkeling van de brede school. Dat vraagt extra inspanningen en inzet van professionals. Niet alleen op het inhoudelijke vlak, als het bijvoorbeeld gaat om coördinatie en afstemming van werkwijze, maar ook wat betreft beheer en exploitatie. Veel komt neer op de schouders van (een deel van) het zittende personeel. Zij zien zich voor extra taken geplaatst, maar de daarvoor benodigde extra personele capaciteit is lang niet altijd voorhanden. Geldgebrek is het belangrijkste struikelblok. Gemeenten en brede scholen geven aan dat zij momenteel te weinig financiële speelruimte hebben om brede scholen van een solide financiële basis te voorzien. Als er al sprake is van aanvullende financiering, dan is die vaak versnipperd en van tijdelijke aard.

TREND

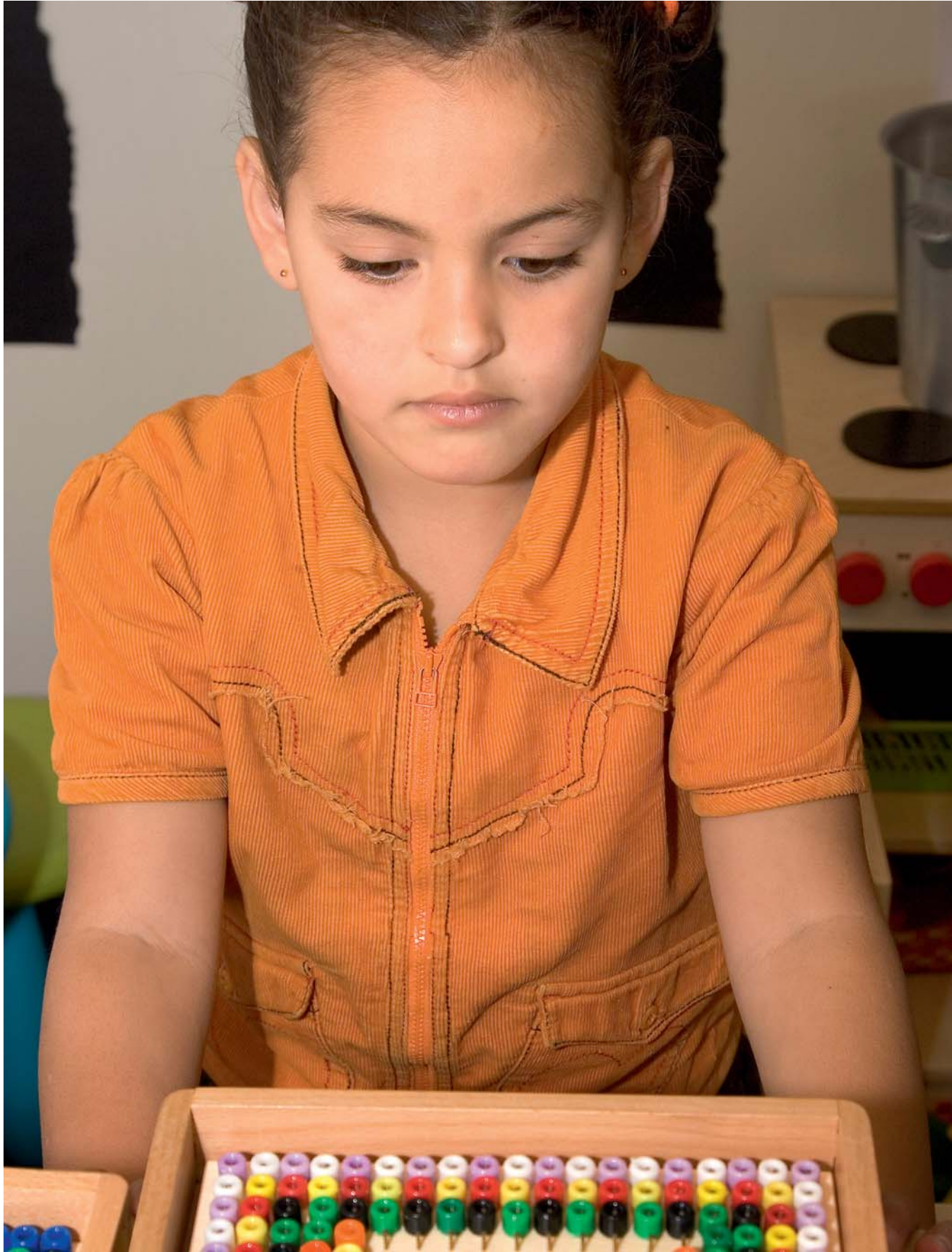
Ontwikkeling multifunctionele accommodaties blijft achter

Een brede school is per definitie een netwerkorganisatie. Multifunctionele huisvesting is dan ook geen vereiste. Maar over het algemeen vindt men wel dat brede scholen beter gedijen in een multifunctionele accommodatie dan in stand alone voorzieningen. Als er nieuwbouw voor brede scholen wordt gerealiseerd is multifunctionaliteit dan ook vaak het uitgangspunt. Het aantal brede scholen groeit momenteel echter harder dan het aantal multifunctionele accommodaties. In het primair onderwijs opereert de meerderheid van de brede scholen vanuit meerdere gebouwen, al dan niet verspreid over de wijk. In het voortgezet onderwijs vinden activiteiten relatief vaker onder één dak plaats, meestal in bestaande schoolgebouwen. In beide sectoren is ruimtegebrek een knelpunt. Vooral in het primair onderwijs is men van mening dat het ontbreken van geschikte huisvesting de verdere ontwikkeling van brede scholen belemmert.

TREND

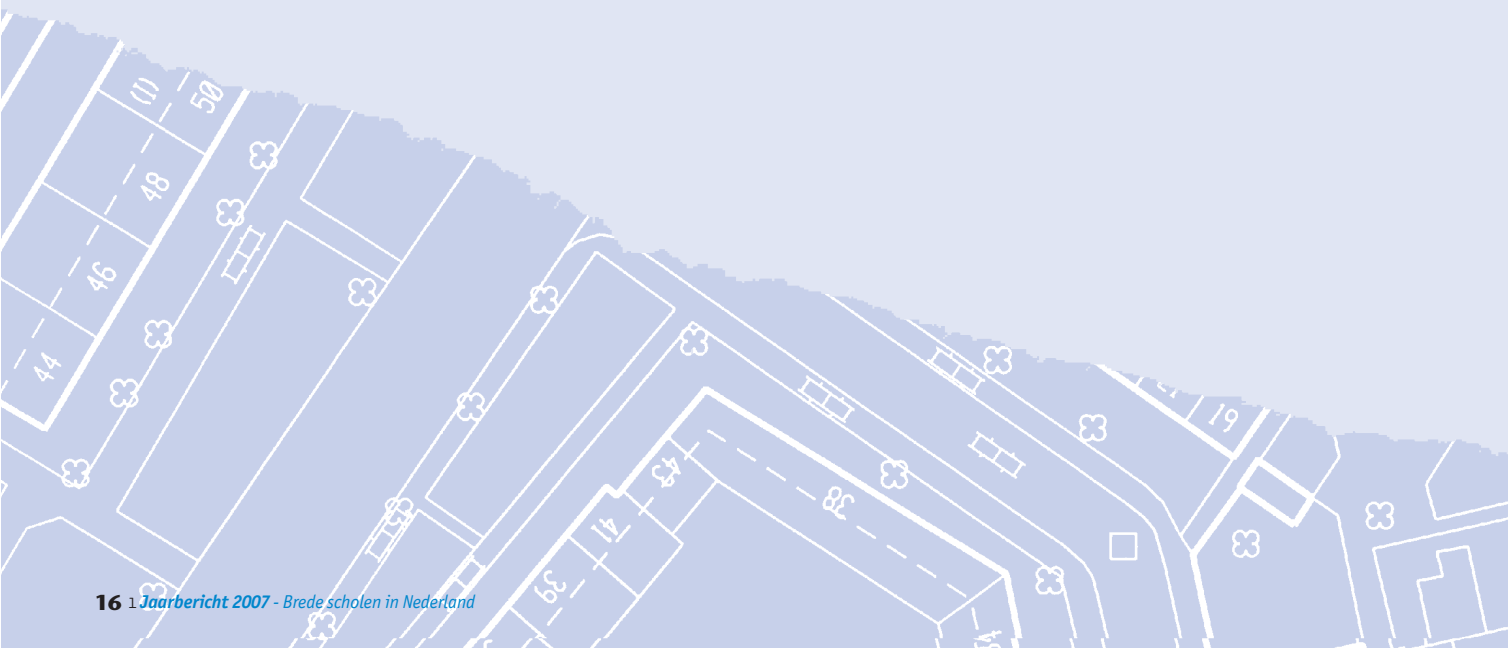
Sterke notie van rendement

Gemeenten en brede scholen zijn uitgesproken in hun opvattingen over het rendement van brede scholen: zij zijn overtuigd van de meerwaarde. Het meest zichtbare resultaat betreft volgens hen de uitbreiding van activiteiten en voorzieningen voor kinderen en jongeren. Zij zijn bijvoorbeeld meer gaan sporten en bewegen, komen vaker in aanraking met kunst en cultuur en worden sneller en beter geholpen als er problemen zijn. Daarnaast zijn gemeenten en brede scholen positief over opbrengsten in de sfeer van de samenwerking tussen scholen en instellingen. Die samenwerking is versterkt, er wordt expertise uitgewisseld en er is sprake van een doorgaande lijn in de werkwijze. Dat heeft volgens hen ook zijn weerslag op het werkklimaat in brede scholen. De brede school inspireert leerlingen, leerkrachten en andere bij de brede school betrokken professionals en genereert extra dynamiek en betrokkenheid. Aangetoond zijn die resultaten echter nog allerminst. De respondenten geven echter aan dat "harde cijfers" nog ontbreken.

1

DE CIJFERS

De Cijfers

Hoeveel brede scholen zijn er in Nederland? Waar zijn ze te vinden? En hoe zijn ze gehuisvest?

Brede scholen in driekwart van de gemeenten

Verreweg het grootste deel van de Nederlandse gemeenten werkt aan de ontwikkeling van brede scholen. In 2005 was het aantal gemeenten met brede scholen al gestegen ten opzichte van de jaren daarvoor. Nu, in 2007, zet die stijging fors door naar 76%. Dat wil zeggen dat er in 337 van de 443 gemeenten brede scholen zijn of worden ontwikkeld. Slechts 9% van de gemeenten is helemaal niet bezig met brede scholen. Dat percentage is flink gedaald sinds 2005.

Overal in Nederland zijn brede scholen te vinden.

Brede scholen zijn te vinden in alle provincies, in vrijwel alle grotere steden en kleinere

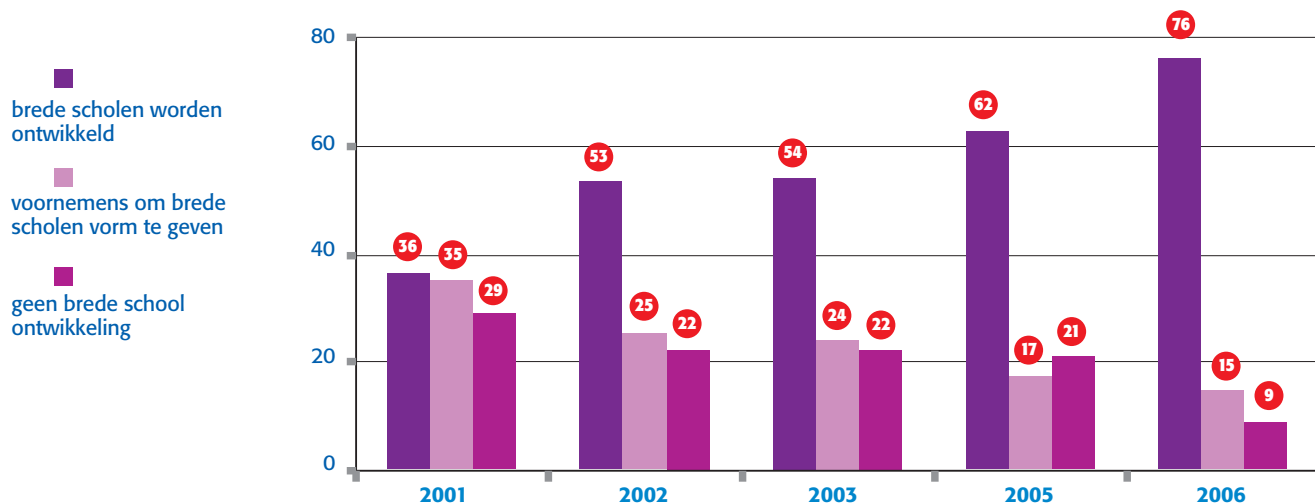
gemeenten, en als het gaat om brede scholen in het primair onderwijs steeds vaker in dorpen. Er zijn dan ook opvallend veel gemeenten met brede scholen in het primair onderwijs in de meer landelijke provincies Drenthe en Groningen, evenals in Limburg en Noord-Brabant. Relatief weinig gemeenten met brede scholen zijn er in Zuid-Holland, Noord-Holland en Friesland. Ook brede scholen in het voortgezet onderwijs zijn in alle provincies te vinden. Deze brede scholen zijn evenwichtig verspreid over grote en kleine gemeenten. Ook treffen we in gelijke mate kleine (200-500 leerlingen), middelgrote (500-1000 leerlingen) en grote (>1000 leerlingen) brede scholen aan. Alleen de zeer kleine scholen (<200 leerlingen) zijn ondervertegenwoordigd.

Brede scholen in het voortgezet onderwijs komen terug in alle onderwijssoorten, maar in verhouding zijn er meer brede scholen dan gemiddeld onder scholen voor praktijkonderwijs, en minder dan gemiddeld onder havo/vwo-scholen.

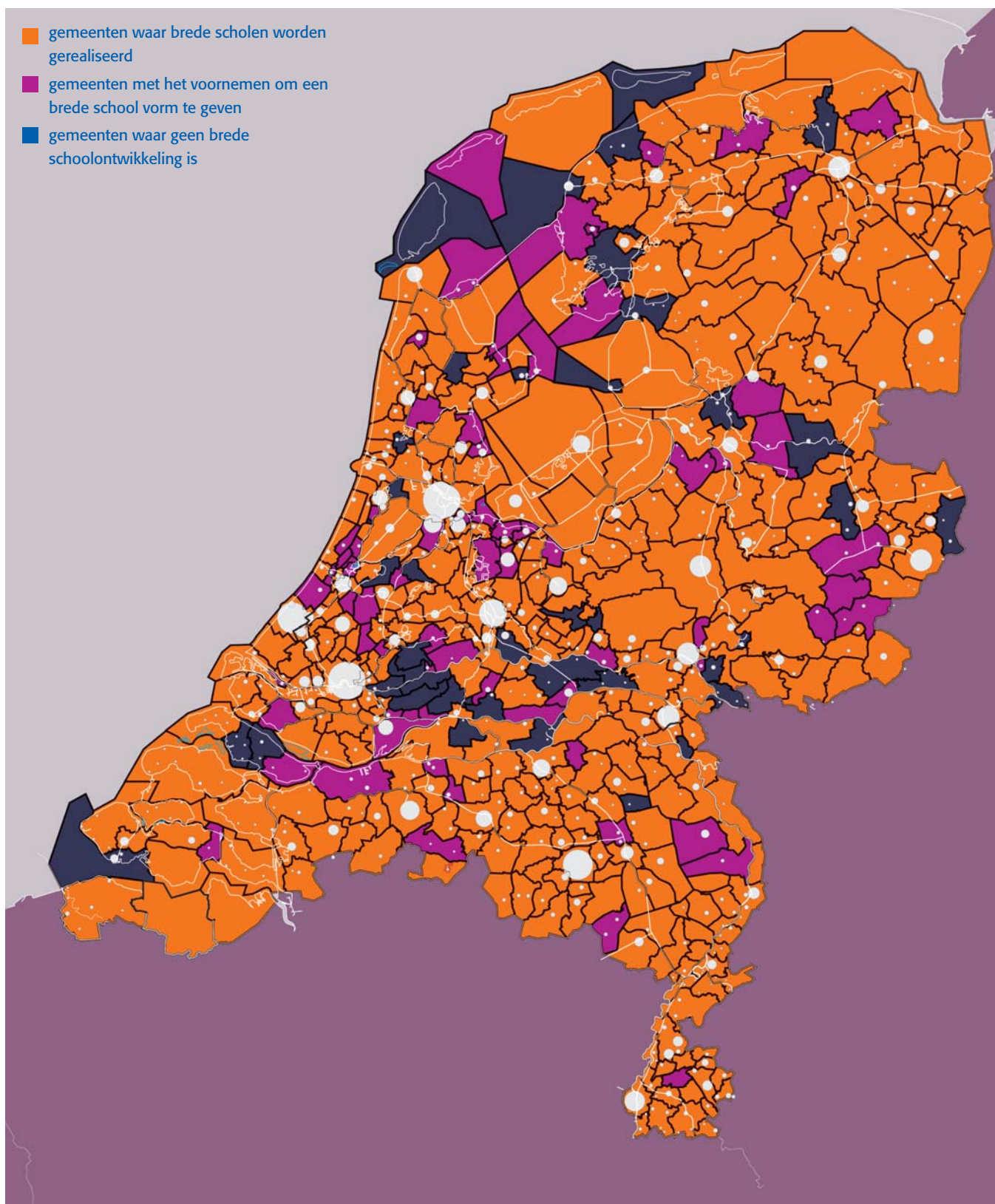
Aantal brede scholen in het primair onderwijs neemt fors toe.

Waren er in 2005 nog zo'n 600 brede scholen in

Figuur 1.1 Brede schoolontwikkeling in Nederlandse gemeenten (N=443)

Figuur 1.2 Gemeenten met brede scholen

Figuur 1.3 Gemeentegrootte en ontwikkeling van brede scholen (n=443)

Inwonertal	Stand van zaken 2007
100.000+	Vrijwel alle (96%) grote gemeenten (n=25) werken, vaak al gedurende meerdere jaren, aan brede schoolontwikkeling
50.000-100.000	95% van de middelgrote gemeenten (n=41) werkt aan brede scholen
20.000-50.000	Verreweg het grootste deel (84%) van de kleinere gemeenten (n=188) werkt aan brede scholen
Minder dan 20.000	Bijna tweederde (62%) van de plattelandsgemeenten (n=189) heeft of ontwikkelt brede scholen

het primair onderwijs, nu zijn dat er een kleine 1000. De teller staat in 2007 volgens gemeenten op 969 brede scholen³. Het tempo waarin brede scholen in het primair onderwijs gerealiseerd worden, neemt toe. Tussen 2001 en 2005 kwa-

³ Het aantal basisscholen dat deel uitmaakt van een brede school, ligt nog aanzienlijk hoger. Dat vloeit voort uit het feit dat een aantal brede scholen twee, drie of soms zelfs vier basisscholen omvat. Om hoeveel basisscholen het gaat, weten we momenteel nog niet exact, onze data zijn onvoldoende compleet om daar betrouwbare uitspraken over te doen.

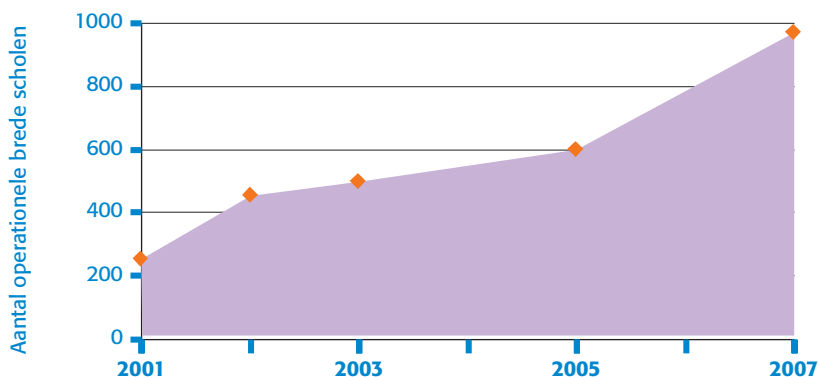
men er jaarlijks ongeveer 50 brede scholen bij, vanaf 2005 zijn dat er zo'n 200 per jaar. Naast de 969 brede scholen die al zijn gerealiseerd, zijn er nog 691 brede scholen in ontwikkeling. Daarmee zou in de toekomst het totale aantal brede scholen op 1660 komen. Driekwart daarvan wil men uiterlijk in 2010 gerealiseerd hebben.

Bijna een derde van alle vo-locaties is brede school

Van de 794 scholen die gerespondeerd hebben op de screening, kunnen 228 (29%) kunnen als brede school worden aangemerkt: zij voldoen aan de criteria *en* vinden zichzelf een brede school (in ontwikkeling). Dat betekent dat er op een totaal van 1237 locaties naar schatting ruim 350 brede scholen voor voortgezet onderwijs zijn in Nederland. Het aantal brede scholen in het voortgezet onderwijs is behoorlijk gestegen ten opzichte van 2005: met de huidige definitie kon toen slechts 17% als brede school worden aangemerkt.

Ook is het concept 'brede school' meer gaan leven dan in 2005: toen zag 40% niets in het concept, in 2007 is dat percentage flink gedaald naar 20%. Wanneer we kijken naar de verschillende terreinen van verbreding, dan valt op dat scholen in alle opzichten (functie, organisatie en aanbod) breder zijn geworden.

Figuur 1.4 Aantal brede scholen in het primair onderwijs volgens gemeenten (n=337)

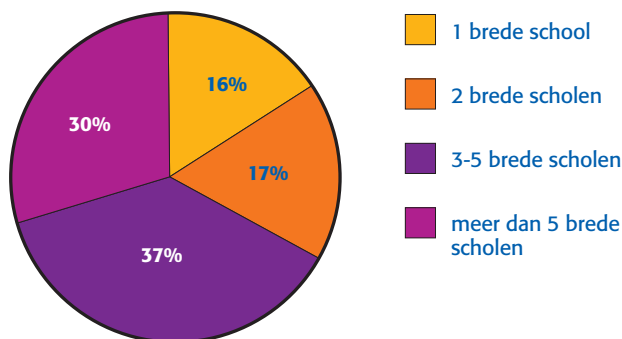

Figuur 1.5 Verbreding in het voortgezet onderwijs (n = 794)

screening 2007 %			
Terreinen van verbreding	Nee	Enigszins	Ja
Verbreding van functie en doelstellingen	21%	39%	40%
Verbreding van de organisatie	31%	37%	32%
Verbreding van aanbod	28%	35%	37%

Figuur 1.6 Waar zijn brede scholen in het primair onderwijs te vinden, volgens gemeenten (n=244)

Wijken	Operationeel	In voorbereiding
In achterstandswijken (geen herstructureringswijken)	52%	14%
In dorpskernen	25%	39%
In herstructureringswijken	9%	14%
In sociaal-economisch sterke wijken	8%	18%
In nieuwbouwwijken	7%	15%
Totaal	100%	100%

Figuur 1.7 Aantal te realiseren brede scholen per gemeente (n=183)

Sterke groei in dorpskernen

Op dit moment staan nog verreweg de meeste brede scholen in het primair onderwijs in achterstandswijken. Maar net als voorgaande jaren stijgt met name het aantal brede scholen in dorpskernen explosief. Als straks alle beoogde brede scholen daadwerkelijk zijn gerealiseerd, is het aantal brede scholen in dorpskernen bijna net zo groot als het aantal brede scholen in achterstandswijken.

Steeds meer brede scholen per gemeente

In 2005 was de helft van de gemeenten tevreden met één of twee brede scholen; nu streeft men doorgaans naar meer. Ruim eenderde van de gemeenten wil drie tot vijf brede scholen realiseren en eveneens eenderde heeft meer dan 5 brede scholen gepland. Dus niet alleen het aantal gemeenten met brede scholen neemt toe, ook het aantal brede scholen per gemeente stijgt.

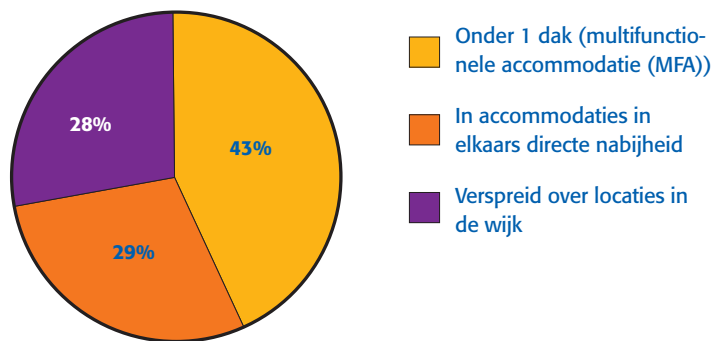
Huisvesting op meerdere locaties

In 2005 was meer dan de helft van de brede scholen in het primair onderwijs gevestigd in multifunctionele accommodaties (MFA's). Nu is dat nog 43%. Dat betekent dat er een toename is van brede scholen die gebruik maken van meerdere gebouwen. Het gaat dan vaak om accommodaties die dicht bij elkaar liggen (29%) en om meerdere locaties verspreid over de wijk (28%).

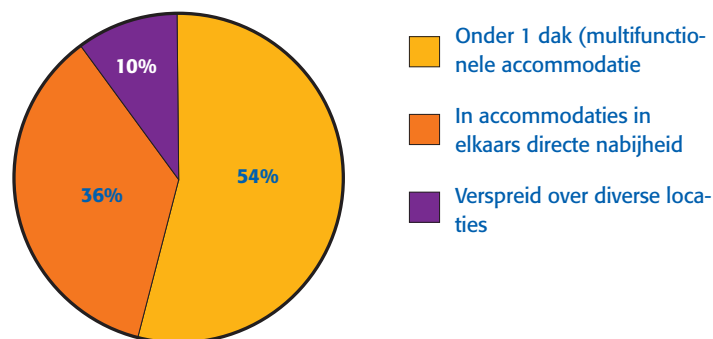
In het voortgezet onderwijs vinden op ruim de helft van de brede scholen activiteiten onder één dak plaats. De overige brede scholen in het voortgezet onderwijs voeren hun activiteiten uit op meerdere locaties in elkaars directe nabijheid of verspreid over diverse locaties.

In oude en nieuwe gebouwen

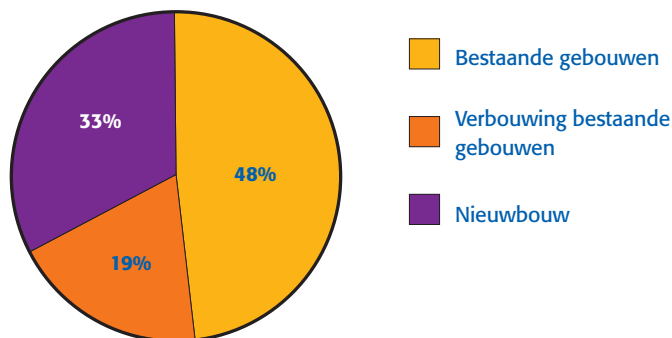
Bijna de helft (48%) van de brede scholen in het primair onderwijs wordt gehuisvest in bestaande gebouwen. Bij eenderde is sprake van nieuwbouw; multifunctionele huisvesting gaat dus niet per definitie samen met een nieuw gebouw. Ook bestaande gebouwen kunnen kennelijk zo

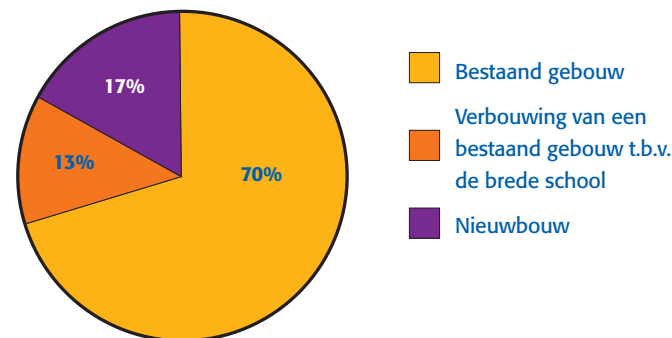
Figuur 1.8 Wijze van huisvesting van brede scholen in het primair onderwijs (n=102-183)

Figuur 1.9 Wijze van huisvesting van brede scholen in het voortgezet onderwijs (n = 168)

Figuur 1.10 Aard van de locatie van brede scholen in het primair onderwijs (n=115-182)

Figuur 1.11 Aard van de locatie van brede scholen in het voortgezet onderwijs (n = 168)

worden ingericht dat ze meerdere instellingen kunnen herbergen.

De meeste brede scholen in het voortgezet onderwijs (70%) zijn gehuisvest in een bestaand gebouw. 17% van de brede scholen is gerealiseerd in nieuwbouw, 13% realiseert een verbouwing om zich zo verder te ontwikkelen als brede school. Wanneer we de 'brede nieuwbouwscholen' apart onder de loep nemen, dan blijkt tweederde daarvan zich in multifunctionele accommodaties (MFA) te bevinden.

2

GEMEENTEN OVER DE BREDE SCHOOL

Inhoud

Wat was de aanleiding om te starten met de brede school? Wat willen gemeenten bereiken? Welke andere beleidsontwikkelingen raken aan de brede school?

Aanleidingen: meer kansen voor kinderen in nieuwe gebouwen

Waarom zetten gemeenten brede schoolontwikkeling in gang? Het ontwikkelen van nieuwe huisvesting is voor hen een even belangrijke aanleiding als het bieden van meer ontwikkelingskansen voor kinderen (beide door 72% genoemd). Daarnaast spelen maatschappelijke ontwikkelingen een rol (63%). De school kan de

samenwerking met andere partijen (51%) goed gebruiken bij het inspelen op deze ontwikkelingen. De aanleidingen vormen dus een combinatie van praktische zaken als huisvesting en samenwerking, en meer ideologische aspecten als het bieden van ontwikkelingskansen.

Doelen: meer ontwikkelingskansen, meer samenwerking

Gemeenten hebben sterk uiteenlopende doelen geformuleerd, die zowel betrekking hebben op het proces als op de verwachte opbrengsten van de brede school. We onderscheiden doelen voor kinderen, ouders, de wijk, organisaties die bij de brede school betrokken zijn en de gemeente zelf. Kijken we over die categorieën heen, dan zien we een duidelijke verschuiving ten aanzien van 2005. Toen bestond de top vijf achtereenvolgens uit: samenwerking, ouderbetrokkenheid, doorgaande lijn, ontwikkelingskansen en concentratie van voorzieningen. Doorgaande lijn en concentratie van voorzieningen zijn nu uit de top vijf verdwenen. Nieuw in de top vijf van 2007 zijn het versterken van de sociale cohesie in de wijk en het makkelijker maken van de combinatie arbeid en zorg.

Figuur 2.1 Aanleidingen voor gemeenten om brede school te ontwikkelen (n=144)

Aanleidingen	%
Meer ontwikkelingskansen voor kinderen	72
Ontwikkelen van nieuwe huisvesting	72
Maatschappelijke ontwikkelingen	63
Professionals meer laten samenwerken	51
Veranderende rol van de school in de samenleving	43
Politieke keuzes	35
Initiatieven van derden (bijvoorbeeld de gemeente)	23
Aansluiten bij de belevingswereld van kinderen	15
Andere onderwijsinnovaties	6
De concurrentiepositie van de school en de andere organisaties versterken	5
Iets anders	11

Doelen top 5 in 2007

1. Ontwikkelingskansen bieden voor kinderen;
2. Versterken van de samenwerking tussen organisaties;
3. Sociale cohesie in de wijk versterken;
4. Ouderbetrokkenheid vergroten;
5. Combinatie tussen arbeid en zorg makkelijker maken.

Doelen voor kinderen

Het overgrote deel van de door gemeenten genoemde doelen voor kinderen heeft betrekking op het bieden van ontwikkelingskansen voor kinderen. Kansen op het gebied van educatie, cultuur, sport en welzijn. Kinderen in aanraking brengen met activiteiten waar ze normaal gesproken niet aan mee doen: naar een museum of de bibliotheek, schilderen of piano spelen. De andere doelen voor kinderen kunnen bijdragen

aan het realiseren van meer ontwikkelingskansen: een doorgaande lijn bevorderen en uitbreiding van het activiteiten aanbod. Opvallend is dat het verbeteren van leerprestaties niet wordt genoemd. Brede scholen willen kinderen dus vooral iets extra's bieden naast het reguliere onderwijsaanbod.

●
“Kinderen kansen bieden zodat ze zich kunnen ontwikkelen tot volwaardige burgers”.

Top drie doelen voor kinderen (n=128)

1. Ontwikkelingskansen bieden
2. Doorgaande lijn bevorderen
3. Uitbreiding/verbetering activiteiten aanbod

Doelen voor ouders

Gemeenten met brede scholen zouden graag zien dat ouders meer betrokken zijn bij de ontwikkeling van hun kind en bij de brede school. Dit is dan ook het meest genoemde doel ten aanzien van ouders. Opvallend is dat het makkelijker maken van de combinatie arbeid en zorg bijna net zo vaak genoemd wordt. Enerzijds zijn er dus brede scholen die zich vooral richten op het betrekken van ouders (met name brede scholen met een kansenprofiel), anderzijds zijn er brede scholen die er vooral voor willen zorgen dat ouders makkelijker kunnen werken (brede scholen met een opvangprofiel). Brede scholen richten zich dus op twee doelgroepen ouders. Soms gebeurt dat binnen één brede school, soms richt een brede school zich op één van beide doelgroepen. Naast deze twee doelen wordt ook het bieden van opvoedingsondersteuning veel genoemd.

●
“Een dagprogramma voor kinderen van werkende ouders en kansen voor arme gezinnen”

Top drie doelen voor ouders (n=120)

1. Ouders betrekken/activeren
2. Combinatie arbeid en zorg makkelijker maken
3. Opvoedingsondersteuning

Doelen voor de wijk

De doelen voor de wijk richten zich vooral op het versterken van de sociale cohesie. Mensen leren elkaar kennen en activiteiten worden op elkaar afgestemd, waardoor er meer samenhang en veiligheid ontstaat. Het bieden van een centraal ontmoetingspunt en van activiteiten voor wijkbewoners dragen daar ook toe bij.

●
“Kinderen en volwassenen uit de wijk raken bij elkaar betrokken waardoor een samenhang ontstaat in onze samenleving”

Top drie doelen voor de wijk (n=108)

1. Sociale cohesie versterken
2. Centraal ontmoetingspunt bieden
3. Activiteiten/voorzieningen voor wijkbewoners

Doelen voor organisaties in de brede school

Het belangrijkste doel voor de organisaties is het versterken van de samenwerking. Bij het versterken van de samenwerking hoort ook dat de organisaties hun werkwijzen afstemmen en zorgen voor een doorgaande lijn in het aanbod.

●
“Doelbewust en doelgericht inbrengen van gezamenlijke deskundigheid, ideeën en menskracht”

Doelen voor organisaties in de brede school (n=117)

1. Versterken van de samenwerking
2. Organisaties stemmen meer af
3. Er is een doorgaande lijn in het aanbod

Doelen voor de gemeente

Het belangrijkste doel voor de gemeente zelf is het in stand houden van het voorzieningenniveau. Met name in dorpskernen biedt de brede school vaak de mogelijkheid voorzieningen, zoals de bibliotheek of het consultatiebureau, aan te bieden of te behouden die niet (meer) zelfstandig kunnen bestaan. Daarnaast streven gemeenten er naar om ruimten efficiënt te gebruiken, en ook hier wordt het versterken van de sociale cohesie genoemd.

●
“Verbeteren van de leefbaarheid in een kleine kern”

Top drie doelen voor de gemeente (n=120)

1. Voorzieningenniveau in stand houden/uitbreiden
2. Efficiënt gebruik van ruimten
3. Sociale cohesie/leefbaarheid versterken

Beleid: nieuw beleid versterkt de brede school

Het beleid rondom onderwijs en jeugd blijft in beweging. Een deel van die beleidsontwikkelingen raakt ook aan de brede school. Zij kunnen de brede schoolontwikkeling positief, maar ook negatief beïnvloeden. Positieve gevolgen verwachten gemeenten vooral van de harmonisatie van kinderopvang, peuterspeelzaal en vve, en van de uitvoering van de motie van

Aartsen/Bos. Ook de ontwikkeling van een lokale educatieve agenda, de regeling dagarrangementen en combinatiefuncties en de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin dragen volgens een meerderheid van de gemeenten in positieve zin bij aan de brede school. De brede school biedt dan ook een goede infrastructuur voor beleid, al moet er volgens experts ook voor worden gewaakt dat de brede school niet te veel als voertuig voor allerlei beleidsambities wordt gebruikt. Daarnaast vindt men het van belang dat bijvoorbeeld een beleidsontwikkeling als de 40-wijken aanpak niet ten koste gaat van de ontwikkeling van brede scholen elders in het land.

Figuur 2.2 Gevolgen van recente beleidsontwikkelingen voor de brede school (n=110-128)

	Geen gevolgen %	Negatieve gevolgen %	Positieve gevolgen %
Harmonisatie van kinderopvang, peuterspeelzaal, en voor- en vroegschoolse educatie	12	2	87
Motie van Aartsen/Bos: scholen moeten voor opvang zorgen	13	5	83
Lokale educatieve agenda	36	0	64
De regeling Dagarrangementen en Combinatiefuncties	43	1	56
De ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin	45	2	53
Het instellen van Zorg Advies Teams	50	1	49
Het sturingsadvies van Operatie Jong	58	1	42
WMO	60	2	38
Nieuwe positie van schoolbesturen	60	6	34
De 40-wijken aanpak	73	0	27
1-loket-functie van gemeenten	76	0	24

Proces

Welke organisaties zijn betrokken bij de brede school? Spelen zij een actieve rol, of zijn ze meer zijdelings betrokken? Hoe zijn de rollen verdeeld? Hoe staat het met de financiering? En wat is er geregeld met betrekking tot eigendom, beheer en exploitatie van gebouwen?

Voortgang van het proces: beginners en gevorderden

Sommige brede scholen vierden in 2007 al hun tienjarig lustrum, veel anderen zijn net begonnen. De fasen waarin brede scholen zich bevinden verschillen dan ook sterk. Een groot deel van de brede scholen (31%) bevindt zich nog in de initiatiefase: ze oriënteren zich en ontwikkelen een visie. Ruim een kwart (27%) is zich aan het voorbereiden. Minder dan de helft is dus al daadwerkelijk aan de slag. Deze brede scholen bevinden zich in de uitvoerings- (20%) en consolidatiefase (23%).

De partijen: basisschool, kinderopvang en peuterspeelzaal vormen de kern

Net als in voorgaande jaren vormen het basisonderwijs, peuterspeelzalen en kinderopvang de kern van de brede school. Deze partijen zijn vrij-

wel overal actief betrokken. Ook de gemeente is vaak een partner van belang. De sterke toename van bibliotheken in brede scholen uit 2005 is gestagneerd; in minder dan de helft van de brede scholen zijn ze actief betrokken (43%). Wel is hun betrokkenheid groter dan die van andere culturele partners als muziekschool (30%) en centrum voor kunst & cultuur (23%). Sportverenigingen zijn iets vaker betrokken dan in 2005; zij zijn actief betrokken bij 34% van de brede scholen. In 2007 zijn met name woningbouwverenigingen in opkomst als actief betrokken partij in de brede school (van 18% in 2005 naar 31% in 2007).

De rolverdeling: gemeente trekt de kar

Zagen gemeenten in 2005 de scholen nog als voortrekker van de brede school, nu vindt bijna de helft (49%) dat de gemeente zelf vooral de kar trekt. Bijna een vijfde van de gemeenten (19%) vindt dat de school de belangrijkste voortrekker is, en ruim 10% vindt dat gemeente en school samen de belangrijkste trekkers zijn. In veel mindere mate worden welzijn en kinderopvang als voortrekkers genoemd.

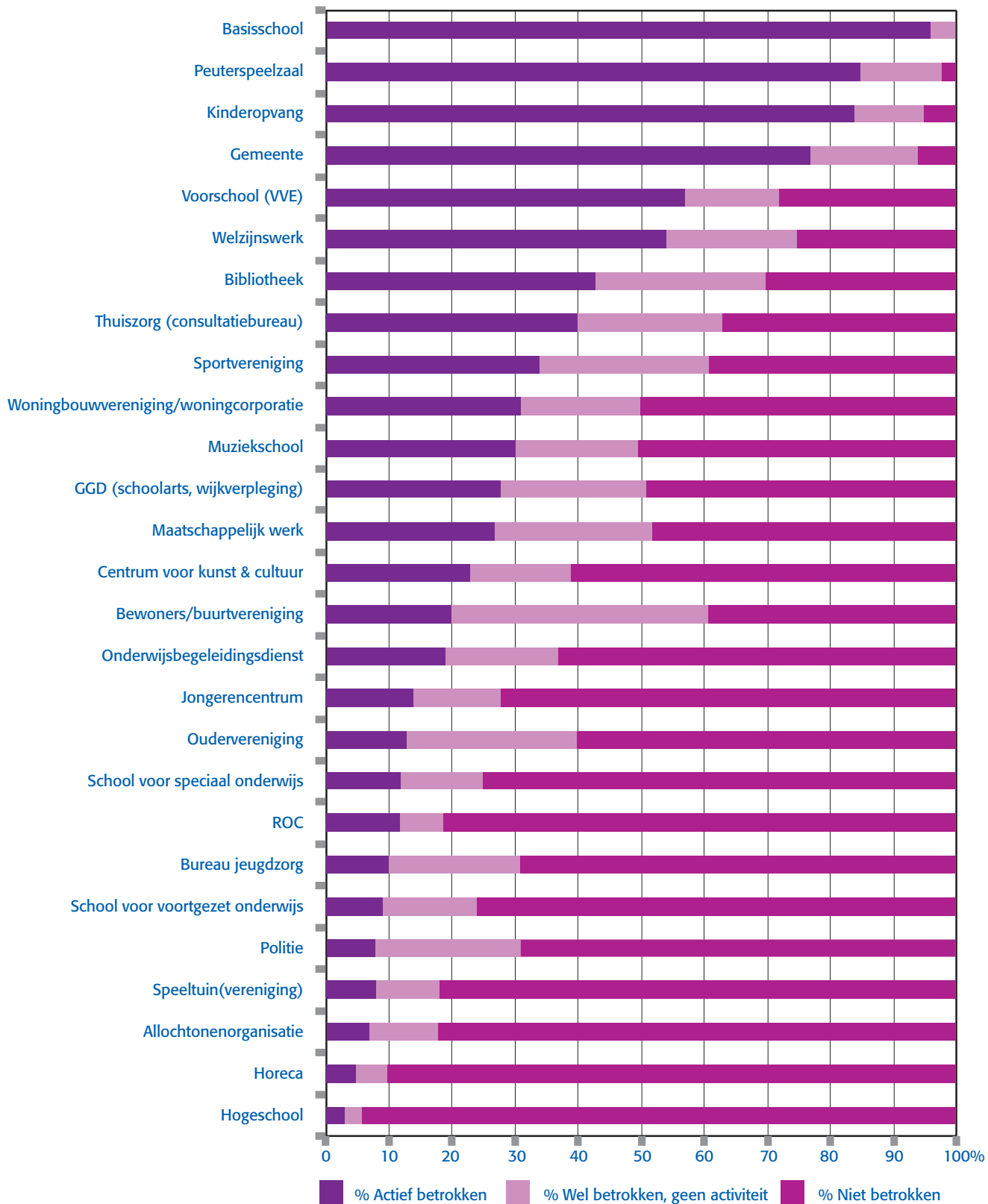
De rol van de gemeente

De gemeenten zien voor zichzelf de volgende rollen weggelegd:

1. Faciliteren: randvoorwaarden scheppen (82%)
2. Regisseren: regie voeren en proces managen (76%)
3. Financierieren: subsidies verstrekken, geld-

Figuur 2.3 Fasen van het brede schoolproces volgens gemeenten (n=244)

Fase	
Initiatief: oriëntatie en visie-ontwikkeling	31%
Voorbereiding: projectorganisatie en -planning, financiering, bouwprocessen	27%
Uitvoering: implementatie van inhoudelijke en organisatorische veranderingen	20%
Consolidatie: evaluatie en bijstelling en/of uitbreiding van de aanpak	23%

Figuur 2.4 Ranglijst van partijen in de brede school volgens gemeenten (n=109-133)

- stromen ontschotten (73%)
- 4. Coördineren: afstemmen, organisaties bijeen brengen, initiatieven stroomlijnen (70%)
- 5. Initiëren: aanjagen, stimuleren en coördineren (66%)

De meeste gemeenten vinden dat de vijf hierboven genoemde rollen allemaal op hen van toepassing zijn. Dat was in 2005 anders. Toen vond tweederde dat de rol van de gemeente vooral bestond uit regisseren, en minder dan eenderde vond ook de andere rollen van belang. Ook hieruit blijkt dat de rol van de gemeente groter is geworden: de gemeente is niet alleen vaker voortrekker van de brede school, maar heeft ook meer rollen in de brede school. Tegelijkertijd vindt meer dan de helft van de gemeenten dat de brede school op den duur zonder de steun van de gemeente moet functioneren.

Rol van de gemeente in de brede school in het voortgezet onderwijs

Ook in het voortgezet onderwijs wordt op steeds grotere schaal aan brede schoolontwikkeling gewerkt. Opvallend is dat gemeenten daar veel minder vaak bij betrokken zijn. Slechts 13% van de gemeenten met brede scholen is betrokken bij de ontwikkeling van de brede school in het

vo. Meestal is hun rol bij de brede school in het voortgezet onderwijs meer op afstand dan bij de brede school in het primair onderwijs. Een kleiner deel geeft aan dat die rol hetzelfde is of dat men juist intensiever is betrokken bij brede scholen in het vo dan bij brede scholen in het po. Brede scholen in het voortgezet onderwijs geven zelf aan dat ze de gemeente als actieve partner beschouwen (zie ook hoofdstuk 4).

Politiek draagvlak

In de meeste gemeenten is er bij de politiek voldoende draagvlak voor de brede school: de gemeenteraad is positief over brede school ontwikkeling, en ook wethouders zijn enthousiast. Dat vertaalt zich onder andere in het investeren van eigen gemeentelijk geld in de brede school. De helft van de gemeenten vindt dat er voldoende wettelijke en beleidsmatige ruimte is om een brede school te realiseren.

De organisatie: stuurgroep en projectleiding in de helft van de gemeenten

De organisatie rondom een brede school bestaat op gemeentelijk niveau vaak uit een projectleider en een stuurgroep. Op locatieniveau zijn veelal locatietoördinatoren actief.

Figuur 2.5 Gemeenten over hun rol in de brede school (n=138-139)

Stelling	% (zeer) mee eens
Onze gemeenteraad heeft zich positief uitgelaten over de ontwikkeling van brede scholen	85
Onze gemeente steekt eigen gemeentelijk geld in de ontwikkeling van brede scholen	78
Onze wethouders gaan er voor!	77
Onze gemeente heeft de leiding bij de ontwikkeling van brede scholen	65
Op den duur zouden brede scholen zonder steun van de gemeente moeten functioneren	57
Onze gemeente heeft vooral een makelaarsfunctie in de brede school: ze brengt partijen bij elkaar	52
Onze gemeente heeft voldoende speelruimte (wettelijk, beleidsmatig) om brede scholen te realiseren	51

Stuurgroep

In 59% van de gemeenten is een gemeentelijke stuurgroep (ook wel regiegroep genoemd) ingesteld, die verantwoordelijk is voor de koers en de voortgang van het brede schoolproces. Dat is minder dan in 2005, toen driekwart van de gemeenten nog een stuurgroep brede school had. Ambtenaren maken vrijwel altijd deel uit van de stuurgroep (92%), en vaak gaat het ook om bestuurders van bij de brede school betrokken scholen en instellingen (74%). Wethouders (57%), directieleden (56%) en externe adviseurs (48%) zijn minder vaak betrokken.

Projectleiding en coördinatie

Ondanks de toegenomen rol van gemeenten in de brede school heeft minder dan de helft (45%) een gemeentelijk projectleider brede scholen aangesteld. Het aantal uren varieert van 2 tot 40 uur per week. Gemiddeld gaat het om 15 uur in de week. Net als in 2005 heeft eenderde van de gemeenten coördinatoren op brede scholen aangesteld.

Gemiddeld gaat het om een aanstelling van 12 uur, de aanstellingen variëren van 2 tot 32 uur.

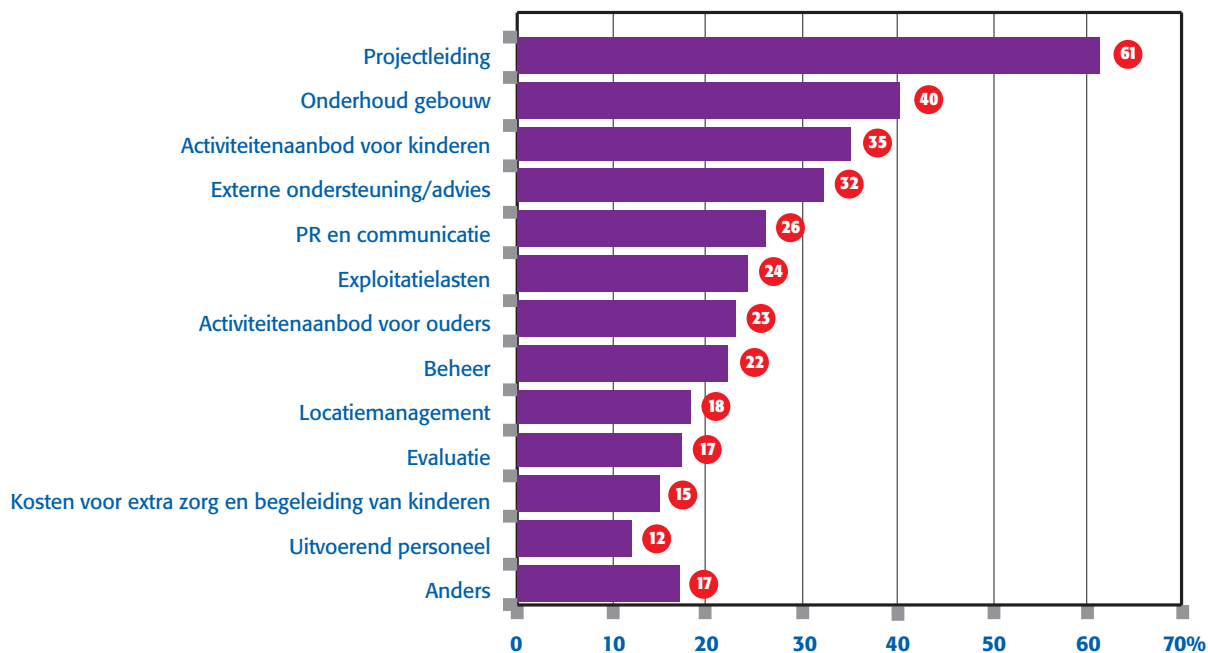
Financiering: sprokkelwerk

Wat kost een brede school? Welke budgetten worden daarvoor gebruikt? Hebben gemeenten voldoende financiële armslag?

Budgetten en kostenposten

De totaalbudgetten die gemeenten beschikbaar hebben voor de brede school lopen sterk uiteen. 40% heeft minder dan €50.000 te besteden, 4% meer dan 20 miljoen. Uiteraard hebben deze verschillen mede te maken met nieuwbouw en met het aantal brede scholen in een gemeente. Ook de periodes waar de budgetten betrekking op hebben verschillen: deze lopen uiteen van één jaar tot enkele tientallen jaren. Gemiddeld duurt een periode waarover budgetafspraken zijn gemaakt ongeveer zes jaar. Een paar gemeenten geven aan dat het om structureel budget gaat.

Figuur 2.6 Door de gemeente (gedeeltelijk) betaalde brede school zaken (n=133)

Jaarlijks besteden gemeenten gemiddeld ongeveer €20.000 aan activiteiten en organisatie van brede scholen. In een aantal gemeenten loopt dit bedrag op tot €90.000 euro. In 29% van de gemeenten wordt dit geld onder andere besteed aan een gemeentelijke financiële stimuleringsregeling voor brede scholen. In bijna de helft van die gemeenten kan iedere brede school gebruik maken van de stimuleringsregeling. In eveneens bijna de helft kan dat niet omdat ze daarvoor niet voldoende middelen hebben. Slechts een klein deel van de gemeenten met een stimuleringsregeling geeft aan dat alleen brede scholen die aan gemeentelijke criteria voldoen gebruik kunnen maken van de regeling.

Het beschikbare budget wordt in veel gemeenten besteed aan projectleiding. Ongeveer een derde van de gemeenten besteed het geld ook aan onderhoud van gebouwen, activiteiten aanbod voor kinderen en externe ondersteuning en advies.

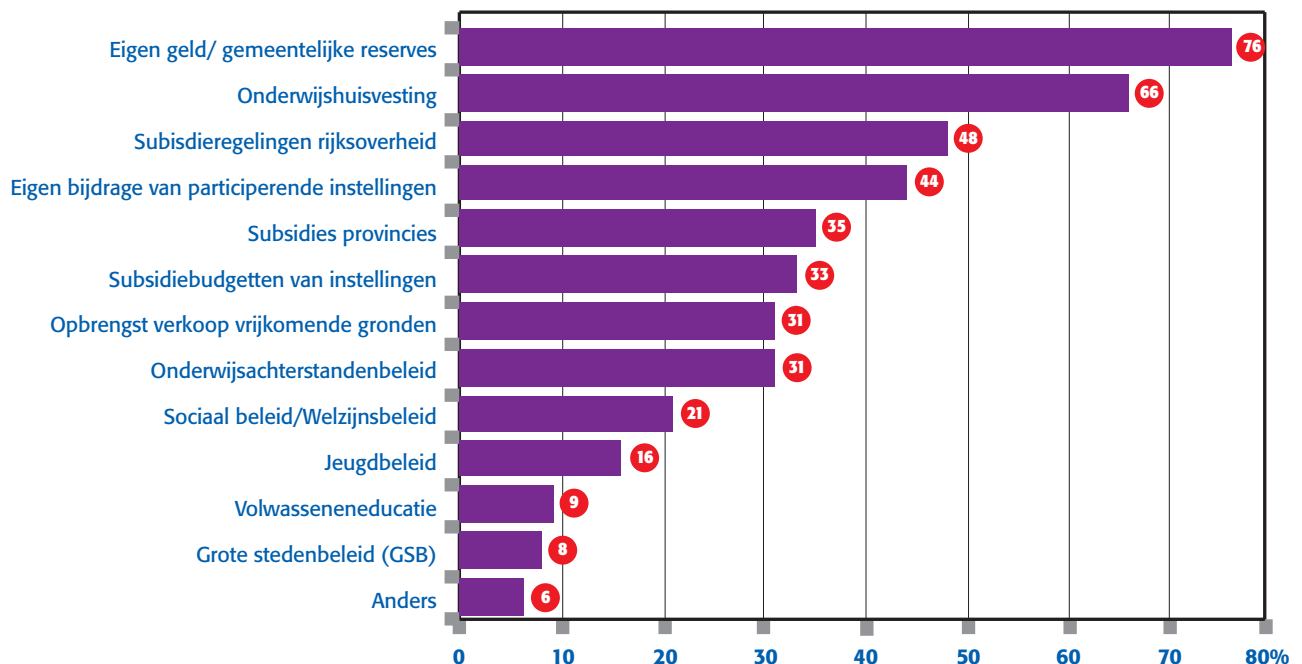
Financieringsbronnen

Een groot deel van de gemeenten (76%) betaalt de brede school, in elk geval gedeeltelijk, uit eigen zak. Daar waar sprake is van nieuw- of verbouw van gebouwen wordt ook het onderwijshuisvestingsbudget ingezet (66%). De helft van de gemeenten (48%) maakt bovendien gebruik van subsidieregelingen van het rijk om de brede school te bekostigen. In mindere mate worden bijvoorbeeld de budgetten van de participerende instellingen en provinciale subsidies gebruikt.

Begrotingstekort in de helft van de gemeenten

In de helft (51%) van de gemeenten is sprake van een begrotingstekort met betrekking tot de brede school. Deze gemeenten zijn er nog niet in geslaagd om voldoende (structurele) financieringsbronnen te vinden. De tekorten lopen op van €9.000 tot meer dan 3 miljoen euro. Gemiddeld ligt het tekort tussen de €100.000 en €150.000. Veel gemeenten hebben echter nog geen idee hoe groot het tekort precies is.

Figuur 2.7 Financieringsbronnen voor brede scholen (n=131)

Eigendom, beheer en exploitatie: beter geregeld

Daar waar sprake is van nieuwbouw, verbouw en/of multifunctionele accommodaties spelen eigendom, beheer en exploitatie van het gebouw een grote rol in het brede schoolproces. Tweederde (67%) van de gemeenten vindt dat brede scholen beter gedijen in een multifunctionele accommodatie. Bijna eenderde (31%) vindt dat de huisvestingsverordening te weinig mogelijkheden biedt om goede huisvesting voor brede scholen te realiseren.

Eigendom

Het eigendom van multifunctionele accommodaties ligt vaak bij het gemeentebestuur (65%). Ook schoolbesturen zijn regelmatig eigenaar van de MFA (34%). Dat geldt in veel mindere mate voor woningcorporaties (19%), een Stichting brede school (12%) en Vereniging van Eigenaren (9%).

Beheer

Eenderde (35%) van de brede scholen heeft in 2007 nog geen beheersconstructie. In 2005 was dat nog de helft. Bij brede scholen die wel een beheersconstructie hebben gaat het meestal om gebundeld beheer; er is een zelfstandige beheersorganisatie die zorgt voor het beheer van het hele gebouw. Vaak is deze beheersorganisatie samengesteld uit vertegenwoordigers van de verschillende partijen.

Exploitatie

De gemeente zelf is het vaakst verantwoordelijk voor de exploitatie van de brede school (35%). Mochten er exploitatietekorten ontstaan, dan komen die dus voor rekening van de gemeente. In een deel van de gemeenten is een beheerder of beheersstichting verantwoordelijk voor exploitatie van de brede school (25%). Dat geldt in mindere mate ook voor woningcorporaties (11%) en Stichtingen brede school (7%). Organisaties voor facility management zijn nog maar nauwelijks in beeld (1%).

Figuur 2.8 Beheersconstructies voor de brede school (n=133)

Beheersconstructies	%
Er is geen beheersconstructie	35
Gesplitst beheer: elke instelling zorgt voor het beheer van zijn eigen ruimtes	17
Gebundeld beheer: er is een zelfstandige beheersorganisatie voor het hele gebouw	24
Gebundeld beheer: men wijst gezamenlijk één gebruiker aan die het beheer verzorgt	15
Uitbesteding: het beheer is uitbesteed aan een derde partij	11

Opbrengst

**Hoe ver zijn de brede scholen op weg?
Wordt er al geëvalueerd? Zijn er al
resultaten te zien?**

Criteria in opkomst, keurmerk (nog) niet

Werden er in de beginperiode nog niet veel eisen gesteld aan de brede school, tegenwoordig maken steeds meer gemeenten gebruik van kwaliteitscriteria waaraan brede scholen moeten voldoen om brede school te mogen heten of om voor gemeentelijke subsidie in aanmerking te komen. Inmiddels maakt meer dan eenderde (38%) van de gemeenten gebruik van dergelijke criteria. In een paar gemeenten gebeurt dat in de vorm van een “keurmerk” voor de brede school.

Figuur 2.9 Kwaliteitscriteria voor de brede school
(n=136)

Kwaliteitscriteria	%
Wij gebruiken kwaliteitscriteria, maar niet in de vorm van een keurmerk	38
Wij gebruiken een keurmerk brede school	3
Wij gebruiken geen kwaliteitscriteria en geen keurmerk	59

Nauwelijks evaluatie

In bijna driekwart (70%) van de gemeenten met brede scholen wordt nog niet geëvalueerd. Een deel (15%) treft voorbereidingen voor evaluatie, in een ander deel (12%) is evaluatie gaande. Bij een paar gemeenten (3%) is evaluatie afgerond.

Figuur 2.10 Evaluatie van de brede school (n=125)

Evaluatie	%
Er is nog geen sprake van systematische evaluatie	70
Er worden voorbereidingen getroffen voor evaluatie	15
Evaluatie is gaande	12
Evaluatie is afgerond	3

Resultaten worden wel verwacht, maar zijn moeilijk aantoonbaar

In bijna alle gemeenten zijn de verwachtingen ten aanzien van de brede school hoog gespannen. Men verwacht een grote verscheidenheid aan opbrengsten. Hoewel er nog weinig geëvalueerd wordt, en nog niet alle brede scholen even ver zijn in het ontwikkelingsproces, verwacht men veel resultaat van de brede school. Voor een deel zijn die resultaten al zichtbaar, veel moeilijker is het echter om ze aan te tonen. Over het algemeen geldt dat men vooral resultaat ziet, en soms ook kan aantonen als het bijvoorbeeld gaat om het activiteiten aanbod, behoud van voorzieningen, het bieden van een ontmoetingsruimte. Men ziet minder resultaat als het gaat om lange termijn doelen, zoals het verbeteren van sociale vaardigheden en leerprestaties van kinderen, het vergroten van ouderbetrokkenheid en het verbeteren van de sociale cohesie in de wijk. Gemeenten verwachten op termijn wel resultaat ten aanzien van deze doelen.

Kinderen

Meer dan de helft van de gemeenten geeft aan dat het activiteiten aanbod voor kinderen is uitgebreid. Kinderen zijn volgens gemeenten meer gaan sporten en bewegen (40%) en komen vaker in aanraking met kunst en cultuur (40%). Ook vinden gemeenten dat kinderen met problemen vaker worden geholpen (36%) en dat hun

sociale vaardigheden zijn verbeterd (34%). Bijna de helft van de gemeenten vindt dat de ontwikkelingskansen voor kinderen groter zijn geworden. Er zijn nog niet veel gemeenten die resultaat zien op het gebied van gedragsproblemen en voortijdig schoolverlaten.

Als gemeenten resultaten zien, dan blijkt dat volgens hen onder andere uit:

- Meer brede schoolactiviteiten, zowel naschools als binnenschools;
- Hogere cito-scores;
- Inspectierapporten;
- Deelname aan sportieve en culturele activiteiten;
- Meer lidmaatschappen bij bijvoorbeeld sportclubs en muziekscholen.

Ouders

Een kwart tot bijna eenderde van de gemeenten geeft aan dat ouders beter worden geholpen bij opvoedingsproblemen. Ook vinden zij dat de betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kind is vergroot, dat er meer sluitende dagarrangementen onderwijs en opvang zijn, dat het activiteitenaanbod voor ouders is uitgebreid en dat er een ontmoetingsplek voor ouders is gerealiseerd. Het scholingsniveau van ouders is volgens een kleiner aantal gemeenten verbeterd. Als gemeenten resultaten zien, dan blijkt dat volgens hen onder andere uit:

- De gerealiseerde ouderkamer;
- Deelnamecijfers;
- Realisatie van zorg-advies-teams en/of ouder-kind centra;
- Vrijwillige contactouders.

Figuur 2.11 Resultaten voor kinderen (n=105-188)

Resultaten voor kinderen	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Het activiteitenaanbod voor kinderen is uitgebreid	6	36	58
De ontwikkelingskansen voor kinderen zijn groter	5	49	46
Kinderen zijn meer gaan sporten en bewegen	17	43	40
Kinderen komen vaker in aanraking met kunst en cultuur	22	38	40
Kinderen met problemen worden beter geholpen	12	52	36
De sociale vaardigheden van kinderen zijn verbeterd	11	55	34
Er zijn meer sluitende dagarrangementen onderwijs-opvang	20	52	28
De leerprestaties van kinderen zijn verbeterd	19	56	25
Gedragsproblemen bij kinderen zijn afgenomen	36	49	15
Het voortijdig schoolverlaten is verminderd	55	40	5

Figuur 2.12 Resultaten voor ouders (n=105-188)

Resultaten voor ouders	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Ouders worden beter begeleid bij opvoedingsproblemen	16	54	30
De betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kind is vergroot	22	49	29
Er zijn meer sluitende dagarrangementen onderwijs-opvang	22	50	28
Het activiteitenaanbod voor ouders is uitgebreid	31	42	27
Er is een ontmoetingsplek voor ouders	23	43	24
Het scholingsniveau van ouders (bijvoorbeeld taal of ict) is verbeterd	53	35	12

Wijk

In ruim de helft van de gemeenten heeft men dankzij de brede school het voorzieningenniveau kunnen behouden en/of een concentratie van voorzieningen kunnen realiseren. In een behoorlijk deel van de gemeenten heeft men een ontmoetingsplek en een activiteitenaanbod voor de wijk gerealiseerd. De sociale cohesie is volgens een kwart van de gemeenten met brede scholen versterkt.

Als gemeenten resultaten zien, dan blijkt dat volgens hen onder andere uit:

- Behoud van organisaties in de wijk;
- Nieuwe organisaties vestigen zich in de wijk;
- Uitbreiding van het aanbod in de wijk;
- Gerealiseerde multifunctionele accommodatie;
- Gerealiseerd wijkcentrum/wijkkamer.

Professionals en gemeente

Het grootste deel van de gemeenten geeft aan dat de samenwerking tussen instellingen is versterkt, dat er expertise wordt uitgewisseld en dat er een gezamenlijke visie wordt ontwikkeld. Toch is er ook een aanzienlijk deel waar dat nog niet het geval is. Het werkklimaat verbeterde in

ruim een kwart van de brede scholen, volgens de gemeenten. Met betrekking tot gemeenten zelf, geeft ruim 40% aan dat de regievoering van de gemeente is verbeterd en dat er integraal beleid wordt gevoerd. Het is niet zo dat de brede school er toe leidt dat er minder kosten worden gemaakt op het gebied van huisvesting. Als gemeenten resultaten zien, dan blijkt dat volgens hen onder andere uit:

- Samenwerkingsovereenkomst;
- Structureel inhoudelijk overleg;
- Inhoudelijke werkgroepen;
- Centrale rol van de gemeente.

Figuur 2.13 Resultaten voor de wijk (n=105-188)

Resultaten voor de wijk	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Het voorzieningenaanbod is behouden	9	30	61
Er is een concentratie van voorzieningen	16	29	55
Er is een ontmoetingsplek voor wijkbewoners	28	30	42
Het activiteiten aanbod voor de wijk is uitgebreid	27	32	41
De sociale cohesie in de wijk is versterkt	29	46	25
Er is minder last van rondhangende jongeren	52	37	11

Figuur 2.14 Resultaten voor professionals en gemeenten (105-188)

Resultaten voor professionals en gemeenten	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
<i>Professionals</i>			
De samenwerking is versterkt	3	34	63
Er wordt expertise uitgewisseld	7	35	58
Er is een gezamenlijke visie ontwikkeld	8	36	56
Er is een doorgaande lijn ontwikkeld	8	42	50
Zorg en signalering zijn verbeterd	13	48	39
Het werkklimaat is verbeterd	21	50	29
<i>Gemeente</i>			
Regievoering door de gemeente is verbeterd	15	41	44
Er wordt integraal beleid gevoerd	14	44	42
Er zijn minder kosten gemaakt op het gebied van huisvesting	71	20	9

Successen en knelpunten

Wat gaat er goed in de brede school? En wat kan er nog verbeterd worden?

Successen: dynamische samenwerking

Er worden uiteenlopende successen genoemd, maar de belangrijkste hebben te maken met het bijeenbrengen van verschillende partijen binnen de brede school: de samenwerking tussen organisaties komt tot stand, en dat leidt tot dynamiek en enthousiasme. Een aantal gemeenten noemt als grootste succes dat de brede school er daadwerkelijk is gekomen, zeker als er een multifunctionele accommodatie voor is gebouwd. Ook het van de grond krijgen van een (uitgebreider) activiteitenaanbod is één van de successen van de brede school.

We lichten de successen toe met citaten van de gemeenten.

Samenwerking

Het gaat hier om de samenwerking van sterk uiteenlopende partijen uit de sectoren onderwijs,

zorg, opvang, sport en cultuur, zowel professionals als vrijwilligers, al dan niet onder één dak:

- *Partners nu al laten samenwerken, niet pas als ze in één gebouw zitten;*
- *Gelijkwaardige samenwerking tussen kernpartners en andere betrokken instellingen;*
- *Een uitstekend samenspel van professionals en vrijwilligersorganisaties;*
- *Samenwerking van verschillende participanten, waardoor er gebouwen zijn ontwikkeld die uitnodigen om inhoudelijk met elkaar zaken af te stemmen en te organiseren.*

Dynamiek

De dynamiek zit vooral in het enthousiasme van partijen om mee te werken aan de brede school:

- *Het enthousiasme van alle medewerkers tot nu toe;*
- *De voortvarendheid van de projectgroep om de doelstellingen zowel inhoudelijk als financieel te halen;*
- *Partijen die aanvankelijk niks met elkaar hadden, voelen zich nu zeer nauw verbonden.*

Opzet van een brede school/mfa

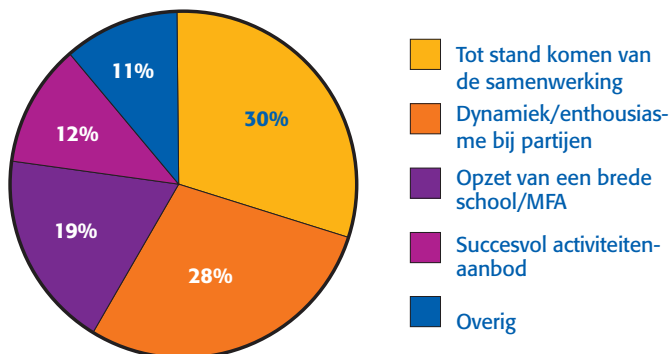
De meeste voorbeelden in deze categorie hebben te maken met het realiseren van nieuwbouw, vaak in een multifunctionele accommodatie. Soms ervaart men het als succes als de brede school tot stand is gekomen, bijvoorbeeld in dorpskernen:

- *Een brede school in een dorp met 600 inwoners;*
- *De bereidheid van de plaatselijke woningcoöperatie om samen met de gemeente zorg te dragen voor de fysieke totstandkoming van twee brede scholen;*
- *Het proces van vormgeving van een brede school in een herstructureringswijk, waarbij drie openbare, een PC en een RK basisschool in combinatie met sociaal-culturele functies onder één dak gebracht gaan worden.*

Succesvol activiteitenaanbod

De brede school draait om het aanbieden van allerlei activiteiten voor kinderen, en soms ook voor ouders en wijkbewoners. Het wordt dan ook als een succes beleefd als dat lukt:

Figuur 2.15 Grootste successen volgens gemeenten (n=109)

- De ontwikkeling van een stedelijke productenbank voor naschoolse activiteiten;
- Het aanbod van activiteiten is groot en divers;
- Er zijn al ideeën uitgewerkt over bijvoorbeeld gezamenlijke kinderopvang.

Het grootste knelpunt: wankele financiële basis

Net als voorgaande jaren is geldgebrek het grootste knelpunt in de ontwikkeling van brede scholen. Een ander groot knelpunt is een gebrek aan samenwerking. Als organisaties niet met elkaar kunnen of willen samenwerken komt de brede school niet van de grond. Andere knelpunten hebben te maken met huisvesting, tijdsdruk en verkokering van beleid.

We lichten de knelpunten toe met citaten van de gemeenten.

Financiën

Gemeenten geven aan dat er te weinig geld is voor o.a. huisvesting, coördinatie, activiteiten en overleg. Het anders inzetten van bestaande middelen, “nieuwe wijn in oude zakken”, is niet voldoende. Daarbij wijst men op een gebrek aan structurele financiering en te weinig financiële

regelingen. Bij die financiële regelingen die er wel zijn, ervaart men de regelgeving als te strak.

- Financieel knellende regelgeving en gebrek aan afstemming in dit kader;
- Dat er geen structurele middelen zijn vanuit de gemeente om de nieuwe extra activiteiten te laten voortbestaan;
- Voor de extra kosten kan niet enkel de gemeente opdraaien.

Gebrek aan samenwerking

Samenwerking ontstaat niet zomaar; er zijn de obstakels te overwinnen voordat de samenwerking als een succes kan worden beschouwd:

- Men is bang om de eigen identiteit te verliezen;
- Niet iedereen is gelijk positief;
- Iedereen blijft op z'n eigen eiland;
- De samenwerking komt niet van de grond.

Huisvesting, beheer en exploitatie

Niet alleen nieuwe gebouwen voor brede scholen kosten geld, ook het beheer en de exploitatie daarvan. Met die laatste twee wordt vaak onvoldoende rekening gehouden:

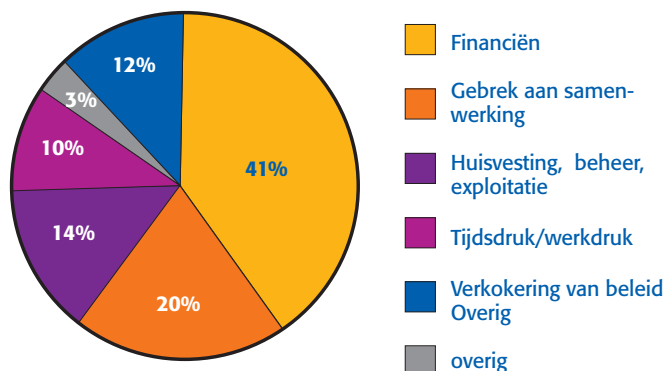
- Beheer en exploitatie van MFA's zijn zeker niet goedkoper;
- Het komen tot een goede beheers- en exploitatiestructuur.

Tijdsdruk/werkdruk

Vaak moet de brede school (gedeeltelijk) binnen de reguliere uren van instellingen ontwikkeld worden. Als andere activiteiten niet komen te vervallen leidt dat tot tijds- en werkdruk:

- De beperkte tijd die organisaties hebben om beleid en activiteiten te blijven ontwikkelen;
- De ontwikkeling gebeurt naast de overige dagelijkse bezigheden;
- Er blijft altijd een spanningsveld tussen de tijdsinvestering en de taken van de brede school en die van de eigen organisatie;
- Op zes locaties tegelijk is een belasting voor de medewerkers, zeker naast alle andere projecten zoals dagarrangementen, professionalisering peuterspeelzalen, enzovoort.

Figuur 2.16 Grootste knelpunten volgens gemeenten (n=116)

Verkokering van beleid

Binnen de brede school werken organisaties uit verschillende sectoren samen, maar beleid en regelgeving waar elk van die sectoren aan moeten voldoen zijn op gemeentelijk en rijksniveau niet goed op elkaar afgestemd:

- *Er komen teveel pilots tegelijk op de brede scholen af (WMO, WDW, BOS, etc.);*
- *Te strakke regelgeving.*

Toekomst

Hoe zien gemeenten de toekomst van de brede school? Wat willen ze de komende jaren bereiken?

Alle scholen breed?

Bijna de helft van de gemeenten (49%) vindt dat op termijn alle scholen breed moeten worden. Eveneens de helft vindt dat er tenminste in elke wijk een brede school zou moeten staan. Ruim een kwart (27%) vindt juist dat dat helemaal niet de bedoeling is. 57% vindt dat de brede school op termijn alle voorzieningen voor 0-12 jarigen zou moeten omvatten.

Ambities: meer en beter

Gemeenten willen het aantal brede scholen uitbreiden. Steeds meer scholen moeten breed worden. Maar er is ook aandacht voor de kwaliteit van al bestaande brede scholen: de inhoud moet worden verbeterd, de samenwerking versterkt.

Uitbreiden

Ruim eenderde van de gemeenten wil het aantal brede scholen uitbreiden. Sommigen geven al

aan dat alle scholen breed moeten worden of dat er in elke wijk tenminste één brede school moet zijn, anderen kiezen voor bepaalde delen van de gemeente (achterstands- en herstructureringswijken of juist nieuwbouwwijken). Vaak hangt het ook van de financiële mogelijkheden hoeveel scholen er breed kunnen worden. In veel gevallen worden de al gerealiseerde brede scholen als pilot gezien. Het succes van die pilot is dan mede bepalend voor het uiteindelijke aantal brede scholen.

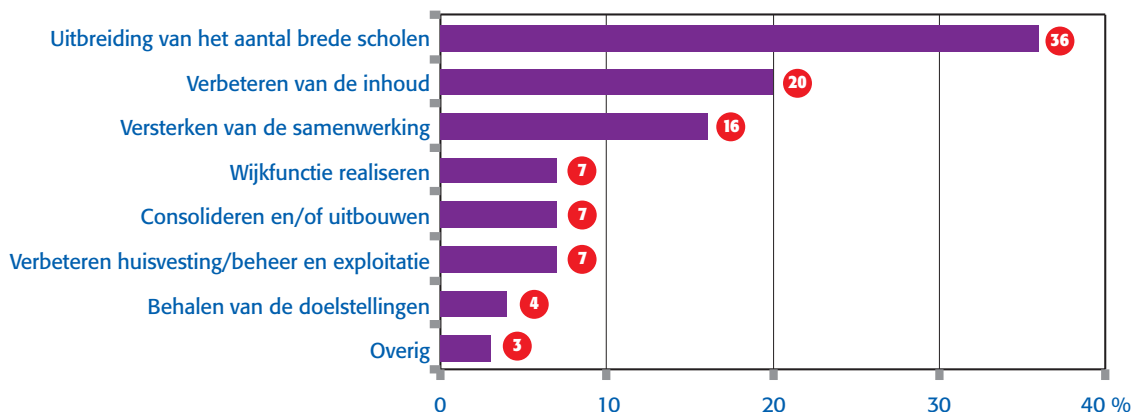
●
“De wens is uit te breiden naar andere wijken, maar gelet op de financiële mogelijkheden is dit een lastige opgave”

●
“De gerealiseerde brede school zou een voortrekkersfunctie moeten vervullen in de gemeente, zó dat politiek en inwoners niet anders meer zouden willen en bereid zijn meer te investeren”.

Versterken

Naast het uitbreiden van het aantal brede scholen willen gemeenten de bestaande brede scholen verder professionaliseren en verdiepen. Men wil het activiteiten aanbod uitbreiden, meer dagarrangementen bieden, meer activiteiten op

Figuur 2.17 Ambities van gemeenten (n=83)

het gebied van sport, cultuur en welzijn, en zorgen voor een warme overdracht tussen instellingen. Daar hoort ook bij dat men scherp blijft letten op inhoudelijke accenten, op draagvlak op de werkvloer en bij management en dat de samenwerking wordt versterkt. Daarvoor blijft ook voldoende politiek commitment nodig. Er zijn nogal wat gemeenten die nieuwe multifunctionele gebouwen ambiëren. Een enkele gemeente geeft aan dat brede scholen in de toekomst zo goed moeten draaien dat er minder sturing vanuit de gemeente nodig is.

onderzoek en de ontwikkeling van brochures en handreikingen. Eenderde van de gemeenten vindt dat voldoende. Tweederde verwacht meer van de Rijksoverheid op het gebied van de brede school. Deze gemeenten verwachten van het Rijk vooral financiële bijdragen aan de ontwikkeling van de brede school, voor de huisvesting ervan en voor personele kosten. Daarnaast dringt een klein deel van de gemeenten aan op versimpeling van regelgeving en subsidieregeling, op informatievoorziening en op het verplicht stellen van de brede school.

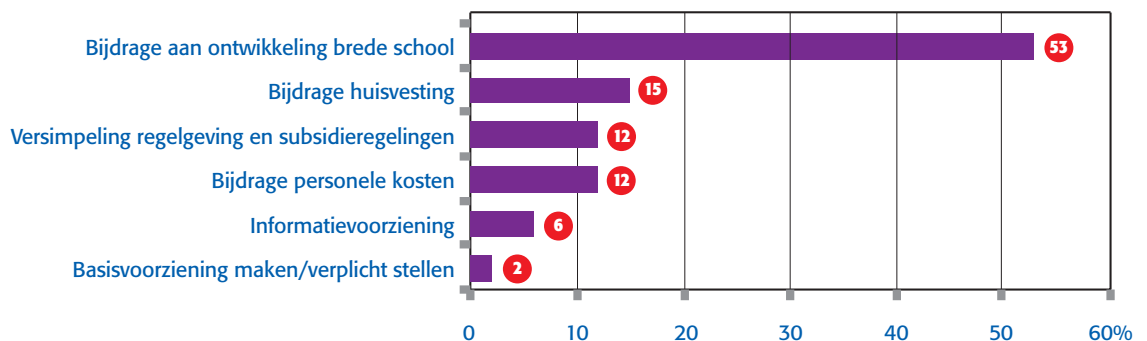
●
“Verbeteren van de samenwerking tussen de partijen die participeren in de brede school. Niet alleen samenwonen, maar ook samenwerken”.

●
“Invoeren leertijdverlenging op alle zware achterstandsscholen, toegroeiend naar een integrale voorziening voor kinderen tot 12 jaar, met een passend aanbod van scholing en educatie, met extra aanbod en aandacht voor risicogroepen”.

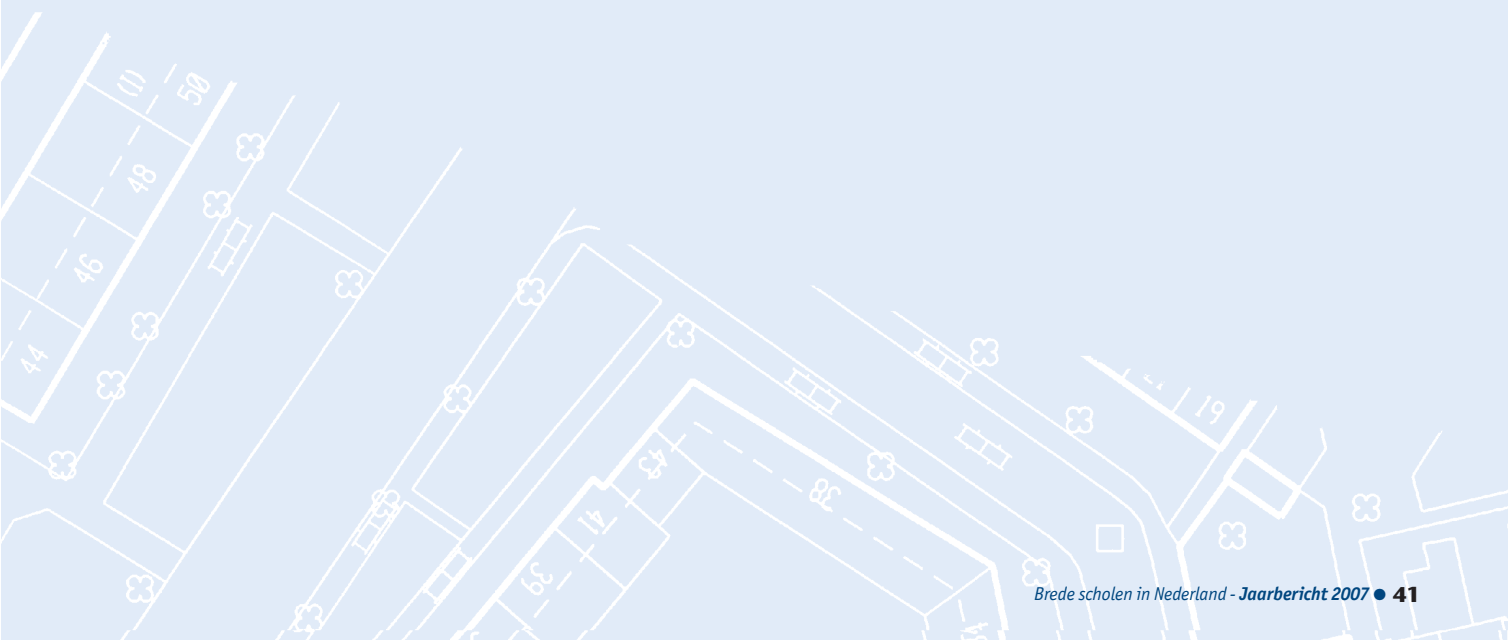
Meer steun van het rijk gewenst

Op dit moment ondersteunt de Rijksoverheid de ontwikkeling van brede scholen door middel van informatievoorziening, het faciliteren van (bovenlokale) communicatie, het uitzetten van

Figuur 2.18 Gewenste ondersteuning door de Rijksoverheid (n=95)

3 DE BREDE SCHOOL IN HET PRIMAIR ONDERWIJS

Inhoud

Wat was de aanleiding om de brede school te starten, en welke doelstellingen heeft men opgesteld? Welke profielen worden gekozen, en welke activiteiten worden georganiseerd?

Aanleidingen: meer ontwikkelingskansen

Dé aanleiding voor de ontwikkeling van de brede school in het primair onderwijs is dat men meer ontwikkelingskansen voor kinderen wilde bieden. Bijna driekwart (71%) van de brede scholen noemt dit als aanleiding. Ook maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelen van nieuwe

huisvesting zijn vaak aanleiding om een brede school te starten. Bijna de helft (48%) van de brede scholen is ontwikkeld op initiatief van derden, zoals de gemeente.

Doelen: samenwerken om ontwikkelingskansen te vergroten

Wat willen brede scholen uiteindelijk bereiken? De brede scholen hebben verschillende doelen geformuleerd, die zowel betrekking hebben op het proces als op de verwachte resultaten. We onderscheiden doelen voor kinderen, ouders, de wijk, en de organisaties die betrokken zijn bij de brede school. Over die categorieën heen worden de volgende vijf doelen het meest genoemd:

Figuur 3.1 Aanleidingen om de brede school te ontwikkelen voor brede scholen in het po (n=129)

Aanleidingen	%
Meer ontwikkelingskansen voor kinderen	71
Maatschappelijke ontwikkelingen	56
Initiatieven van derden (bijvoorbeeld de gemeente)	48
Ontwikkelen van nieuwe huisvesting	46
Veranderende rol van de school in de samenleving	40
Professionals meer laten samenwerken	39
Politieke keuzes	30
Aansluiten bij de belevingswereld van kinderen	23
De concurrentiepositie van de school en de andere organisaties versterken	10
Andere onderwijsinnovaties	5
Iets anders	15

Doelen top%

1. Samenwerking versterken;
2. Ontwikkelingskansen bieden;
3. Ouders betrekken;
4. Sociale cohesie versterken;
5. Activiteiten/voorzieningen voor wijkbewoners bieden.

Doelen voor kinderen

Het grootste deel van de doelen voor kinderen gaat over het bieden van ontwikkelingskansen. Door kinderen activiteiten te bieden waar ze anders niet aan meedoen, zoals sport, muziek en cultuur, krijgen ze meer kans om zich tot volwaardige burgers te ontwikkelen. Andere veelgenoemde doelen voor kinderen kunnen bijdragen aan het bereiken van die ontwikkelingskansen, zoals een uitgebreid activiteitenaanbod en een doorgaande lijn.

●

“De ontwikkelingskansen van kinderen in brede zin (hoofd, handen en hart) vergroten”.

Top drie doelen voor kinderen (n=122)

1. Ontwikkelingskansen bieden
2. Uitbreiding/verbetering activiteitenaanbod
3. Doorgaande lijn bevorderen

Doelen voor ouders

Veel brede scholen geven aan dat ze ouders meer willen betrekken bij de ontwikkeling van hun kind, en bij de brede school. Als ouders meer betrokken zijn versterkt dat de ontwikkeling van het kind, maar ook de samenhang tussen school en thuis. Brede scholen willen ouders daar in ondersteunen, bijvoorbeeld met opvoedingsondersteuning. Een aantal brede scholen richt zich (ook) op werkende ouders: zij willen het voor ouders makkelijker maken om buitenshuis te werken door sluitende opvang te bieden.

●

“Actieve deelname aan samenleving, onderwijs, recreatie en werk”

Top drie doelen voor ouders (n=118)

1. Ouders betrekken/activeren
2. Opvoedingsondersteuning
3. Combinatie arbeid-zorg makkelijker maken

Doelen voor de wijk

Naast ouders en kinderen richten steeds meer brede scholen zich ook op de wijk als doelgroep. De brede school kan de sociale cohesie versterken bijvoorbeeld door het bieden van activiteiten en een ontmoetingspunt voor wijkbewoners.

●

“Bijdrage aan de sociale cohesie in de wijk door gezamenlijke activiteiten voor kinderen en buurtbewoners”

Top drie doelen voor de wijk (n=114)

1. Sociale cohesie versterken
2. Activiteiten/voorzieningen voor wijkbewoners
3. Centraal ontmoetingspunt bieden

Doelen voor organisaties

Verreweg het meest genoemde doel voor organisaties is het versterken van de samenwerking. Daardoor versterken de partners elkaar en kan er een doorgaande lijn in het aanbod worden gerealiseerd.

●

“Het leren waarderen van elkaars culturen en het delen van expertise; 1 + 1 is meer dan 2”

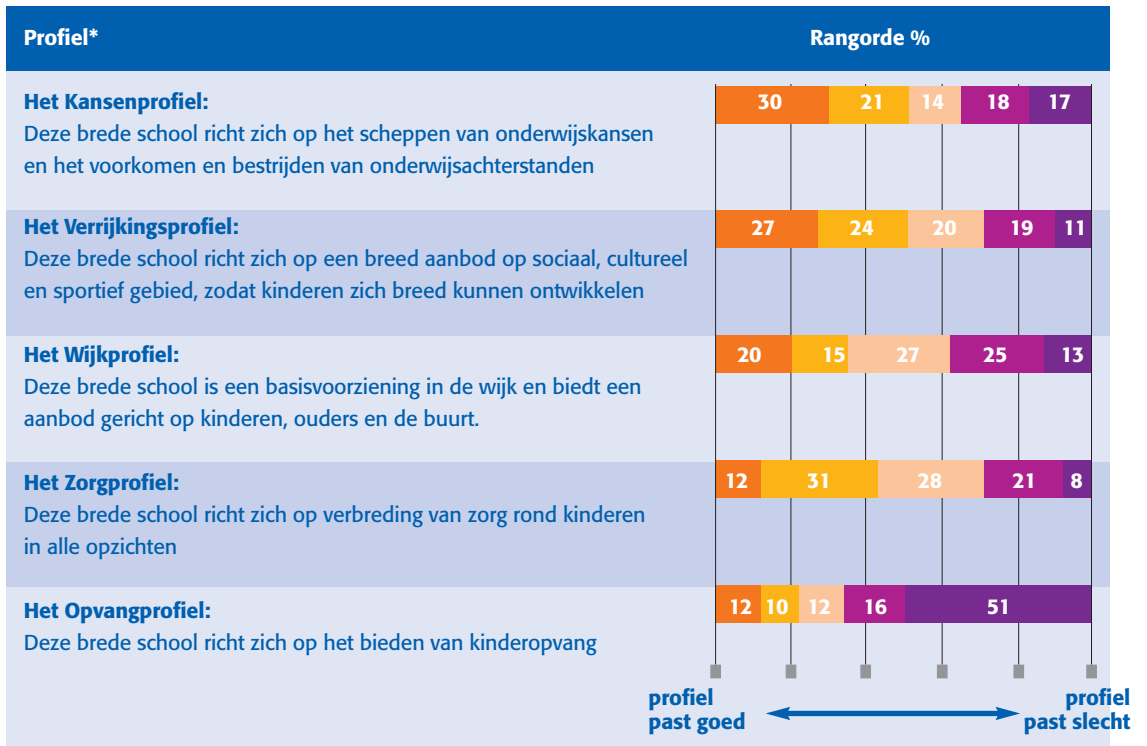
Top drie doelen voor de organisaties (n=113)

1. Samenwerking versterken
1. Partners versterken elkaar
1. Er is een doorgaande lijn in het aanbod

Profielen: kansen en verrijking

Brede scholen hebben vaak een profiel waaraan ze te herkennen zijn. We onderscheiden het kansenprofiel, het verrijkingprofiel, het wijkprofiel, het opvangprofiel en het zorgprofiel. De brede scholen hebben deze profielen gerang-

Figuur 3.2 Brede school profielen (n=122)

schikt. Bijna eenderde van de brede scholen vindt dat het kansensprofiel het best past bij hun brede school. Ruim een kwart vindt het verrijkingssprofiel het best passen. Deze beide profielen zijn nauw aan elkaar verwant. Het opvangprofiel en het zorgprofiel zijn het minst genoemd. De helft geeft aan dat het opvangprofiel het minst goed past.

Doelgroep: óók peuters, ouders en wijkbewoners

De doelgroep van brede scholen in het primair onderwijs bestaat logischerwijs vooral uit kinderen van 4-12, en vaak richt men zich ook op kinderen van 0-4. Gemiddeld maken er zo'n 500 kinderen in deze leeftijdscategorieën gebruik van de school, kinderopvang en/of peuterspeelzaal binnen de brede school. Bijna alle brede scholen bieden dan ook activiteiten voor kinderen van 4-12 (98%) en 0-4 jarigen (93%). Drie-

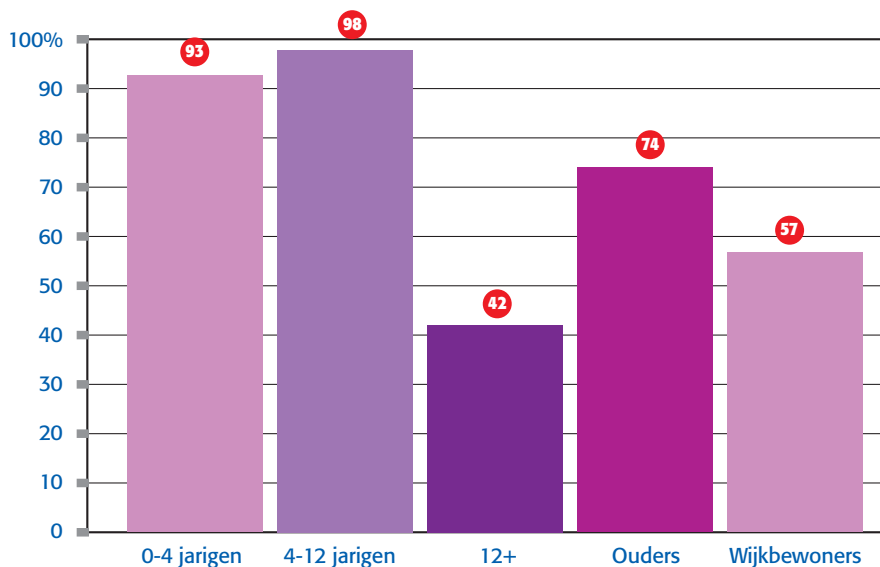
kwart (74%) van de brede scholen biedt ook specifieke activiteiten voor ouders, en ruim de helft (57%) doet dat ook voor de overige wijkbewoners. Sinds 2005 is het aantal brede scholen met aanbod voor 0-4 jarigen, ouders en wijkbewoners gestegen. Aanbod voor tieners is er, net zoals in 2005, op 42% van de brede scholen.

Breed aanbod

De brede scholen hebben een breed aanbod van activiteiten. Afhankelijk van de doelgroep worden combinaties gemaakt van activiteiten op het gebied van onderwijs, opvang, zorg, sport en cultuur.

0-4 jarigen

Voor babies en peuters ligt het accent overduidelijk op opvang. Daarnaast zijn er ook activiteiten op het gebied van zorg en onderwijs. Bij een vijfde van de gemeenten worden ook sportieve

Figuur 3.3 Brede school aanbod naar doelgroep (n=117)

en culturele activiteiten voor deze groep geboden.

4-12 jarigen

Voor kinderen in de basisschoolleeftijd is onderwijs de belangrijkste poot van de brede school. Op tweederde van de brede scholen worden activiteiten georganiseerd op het gebied van opvang, zorg, sport en cultuur. De brede school is op z'n breedst voor deze doelgroep.

Tieners

Het aanbod voor deze doelgroep is het kleinst. Bijna eenderde van de brede scholen in het primair onderwijs organiseert sportieve en culturele activiteiten voor deze groep. Minder dan 20% zorgt ook voor educatie, opvang en zorg voor tieners

Ouders

Het aanbod voor ouders is vooral gericht op zorg (bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning) en educatie. In mindere mate worden ook sportieve en culturele activiteiten voor ouders georganiseerd.

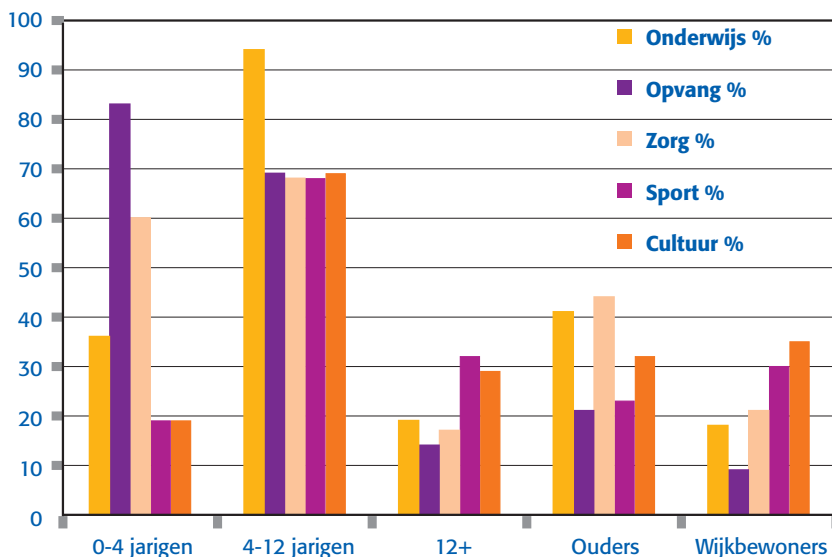
Wijkbewoners

Ongeveer eenderde van de brede scholen organiseert culturele en sportieve activiteiten voor wijkbewoners, of activiteiten waar ook wijkbewoners aan deel mogen nemen. Aanbod op het gebied van educatie en zorg voor wijkbewoners is er in ongeveer een vijfde van de brede scholen. Een klein deel zorgt ook voor opvangmogelijkheden voor kinderen van buurtbewoners.

Opvang heeft de hoogste frequentie, extra zorg en begeleiding de laagste

Voor de grootste doelgroep, die van 4-12 jarigen, hebben we uitgebreider naar het aanbod gekeken. Hoe vaak worden de activiteiten uitgevoerd? Vooral opvang is een vaak terugkerende activiteit: op 60% van de brede scholen wordt er meerdere keren per week opvang geboden. Dat ligt ook voor de hand als brede scholen dagelijks bijvoorbeeld tussen de middag of naschoolse opvang verzorgen. De overige activiteiten komen minder frequent voor. Op ongeveer 40% van de brede scholen worden wekelijks tot maandelijks activiteiten op het gebied van educatie, kunst en cultuur, sport en bewegen en

Figuur 3.4 Brede school aanbod (n=117)

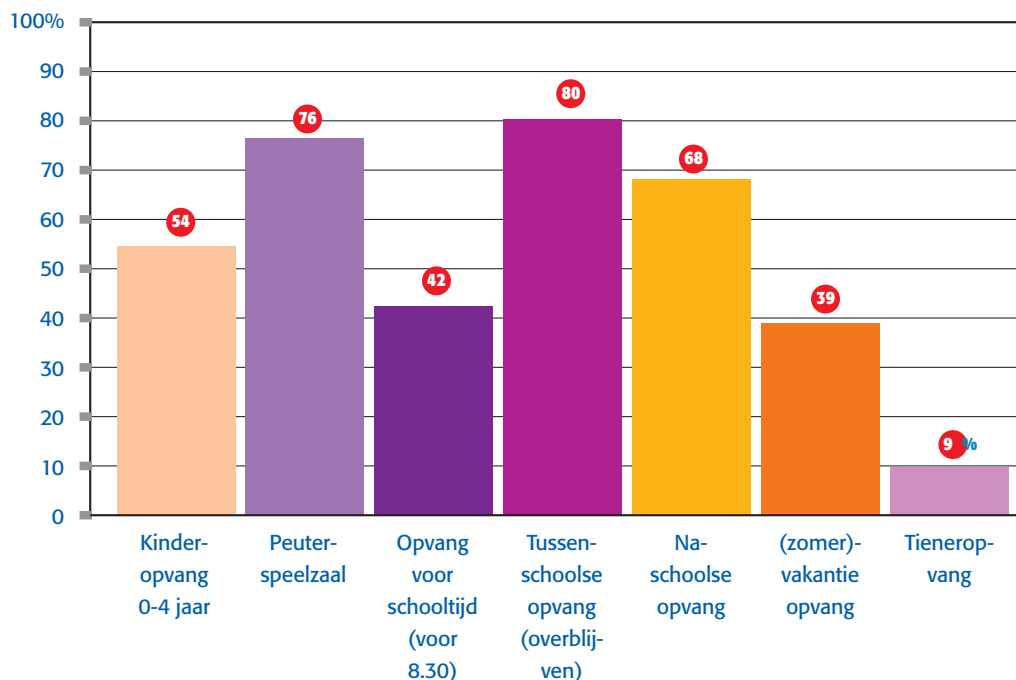
zorg en begeleiding georganiseerd. Op bijna de helft van de brede scholen gebeurt dat maximaal tien keer per jaar.

Kijken we uitgebreider naar het opvangaanbod van brede scholen, dan zien we dat vooral tussenschoolse opvang veel voorkomt (80%). Deze

tussenschoolse opvang wordt door 45% van de brede scholen uitbesteed aan een organisatie voor kinderopvang, 36% laat het verzorgen door vrijwilligers, en 19% heeft iets anders geregeld. Tweederde van de brede scholen zorgt voor naschoolse opvang.

Figuur 3.5 Frequentie van de activiteiten voor 4-12 jarigen (n=50-71)

Type activiteit 4-12 jarigen	1 t/m 10 activiteiten per jaar %	11 t/m 99 activiteiten per jaar %	100 of meer activiteiten per jaar %
Educatief: bijv. we programma, projectweek, huiswerkbegeleiding, taalactiviteiten	44	38	18
Kunst en cultuur: bijv. muzieklessen, tekenlessen, bibliotheekbezoek	47	39	14
Sport en bewegen: bijv. sportcursussen, dans	46	41	13
Zorg en begeleiding: bijv. opvoedingsondersteuning, informatievoorziening, themaochtenden	46	49	5
Opvang: bijv. voor-, tussen-, en naschoolse opvang	29	11	60

Figuur 3.6 Soorten opvang in de brede school (n=105)

Voor 0-4 jarigen is er op een groot deel (76%) van de brede scholen een peuterspeelzaal, en op iets meer dan de helft (54%) kinderopvang. Opvang voor schooltijd, vakantieopvang en tieneropvang komen in mindere mate voor.

Voorbeelden van activiteiten

We hebben aan de brede scholen gevraagd of zij kenmerkende voorbeelden kunnen noemen van brede school activiteiten. Hieronder geven we daar een aantal van weer.

Educatie

Het extra educatieve aanbod van brede scholen bestaat vooral uit leesbevordering. Zo zijn er bijvoorbeeld brede scholen die een voorleeswedstrijd houden, een voorleesontbijt verzorgen, het project boekenpret uitvoeren of een bibliotheek in de brede school hebben. Ook worden hier VVE-activiteiten genoemd. Een aantal brede scholen verzorgt huiswerkbegeleiding voor de oudere kinderen (groep 7 en 8), soms in

samenwerking met studenten, of in combinatie met sportieve activiteiten.

Kunst en cultuur

Veel brede scholen noemen hier als voorbeeld "culturele activiteiten". Een aantal brede scholen licht dat verder toe. Het gaat dan bijvoorbeeld om drama, toneellessen, tekenen en schilderen of beeldhouwen. Ook op het gebied van muzikale vorming worden veel activiteiten genoemd: muzikale ontwikkeling, spelen met muziek, musical, maar ook allerlei muzieklessen (gitaar, djembé, blokfluit, keyboard, drummen) en zelfs componeren. Een brede school schrijft dat er muziek en beeldende vorming onder schooltijd in het clubhuis wordt gegeven, op een andere brede school komt in alle groepen een kunstenaar die in cycli bepaalde kunstzinnige principes met de kinderen oefent.

Sport en bewegen

Net als bij kunst en cultuur zijn ook hier de

meeste voorbeelden behoorlijk algemeen: sportactiviteiten, sportinstuif en sportclinic worden veel genoemd. Daarbij wordt ook een aantal keer aangegeven dat het gaat om activiteiten in het kader van de BOS-regeling. Op een aantal brede scholen worden kennismakingslessen door sportverenigingen gegeven, soms tijdens de reguliere gymlessen, soms na schooltijd. Specifieke voorbeelden van sportactiviteiten zijn: championsleague voetbal, kickboksen, streetdance, kleutergym, honkbal en fitness. Een aantal keer wordt aangegeven dat deze activiteiten speciaal voor (te) dikke kinderen worden georganiseerd.

Zorg en begeleiding

Op het gebied van zorg en begeleiding worden nog niet veel concrete activiteiten genoemd. Het gaat hier bijvoorbeeld om weerbaarheids-training en zelfverdediging. Een brede school noemt hier ook een "Welkom op school project" waarin er voor wordt gezorgd dat nieuwe kinderen zich snel thuis voelen.

Proces

Welke organisaties zijn betrokken bij de brede school? Welke rol spelen zij? Hoe wordt er samengewerkt? Wat is er geregeld met betrekking tot financiën en gebouwen?

De partijen: basisschool en peuterspeelzaal vaakst actief

Basisscholen en peuterspeelzalen zijn vrijwel overal actief betrokken bij de brede school. Ook kinderopvang en gemeenten doen in driekwart van de brede scholen actief mee. Van de culturele partners is de bibliotheek de meest actieve: in bijna tweederde (61%) van de brede scholen zijn bibliotheken actief betrokken. Andere culturele partners als muziekschool en centrum voor kunst en cultuur doen in minder dan de helft van de brede scholen actief mee. Dat geldt ook voor sportverenigingen: zij zijn in 46% van de brede scholen actief betrokken. Instellingen voor zorg als maatschappelijk werk, GGD, thuiszorg en schoolbegeleidingsdienst doen in 20 tot 45% van de brede scholen mee. Scholen voor speciaal onderwijs en voor voortgezet onderwijs zijn nog nauwelijks betrokken.

De rolverdeling: gemeente en scholen samen voorop

Brede scholen zien de gemeente (28%) en scholen/schoolbesturen (26%) als belangrijkste trekkers van de brede school. Een deel (12%) zegt zelfs expliciet dat gemeente en school samen de belangrijkste voortrekkers van de brede school zijn. In veel mindere mate worden welzijn, peuterspeelzaal en kinderopvang als voortrekkers van de brede school genoemd, terwijl dit wel partijen zijn die vaak actief betrokken zijn bij de brede school.

De brede scholen vinden dat de gemeente vooral de volgende rollen op zich zou moeten nemen:

1. Financieren: subsidies verstrekken, geldstromen ontschotten (73%)
2. Faciliteren: randvoorwaarden scheppen (62%)
3. Regisseren: regie voeren en het proces managen (51%)
4. Initiëren: aanjagen, stimuleren en coördineren (46%)
5. Coördineren: afstemmen, organisaties bijeen brengen, initiatieven stroomlijnen (39%)

De brede scholen vinden de rol van de gemeente minder belangrijk dan de gemeenten zelf (zie hoofdstuk 2). Brede scholen verwachten vooral van gemeenten dat ze financieren en faciliteren. De bijdrage van de gemeente wordt dus vooral gezocht in de randvoorwaardelijke sfeer. Slechts de helft van de brede scholen vindt dat de gemeente de regie op zich zou moeten nemen, terwijl driekwart van de gemeenten aangeeft regie te voeren.

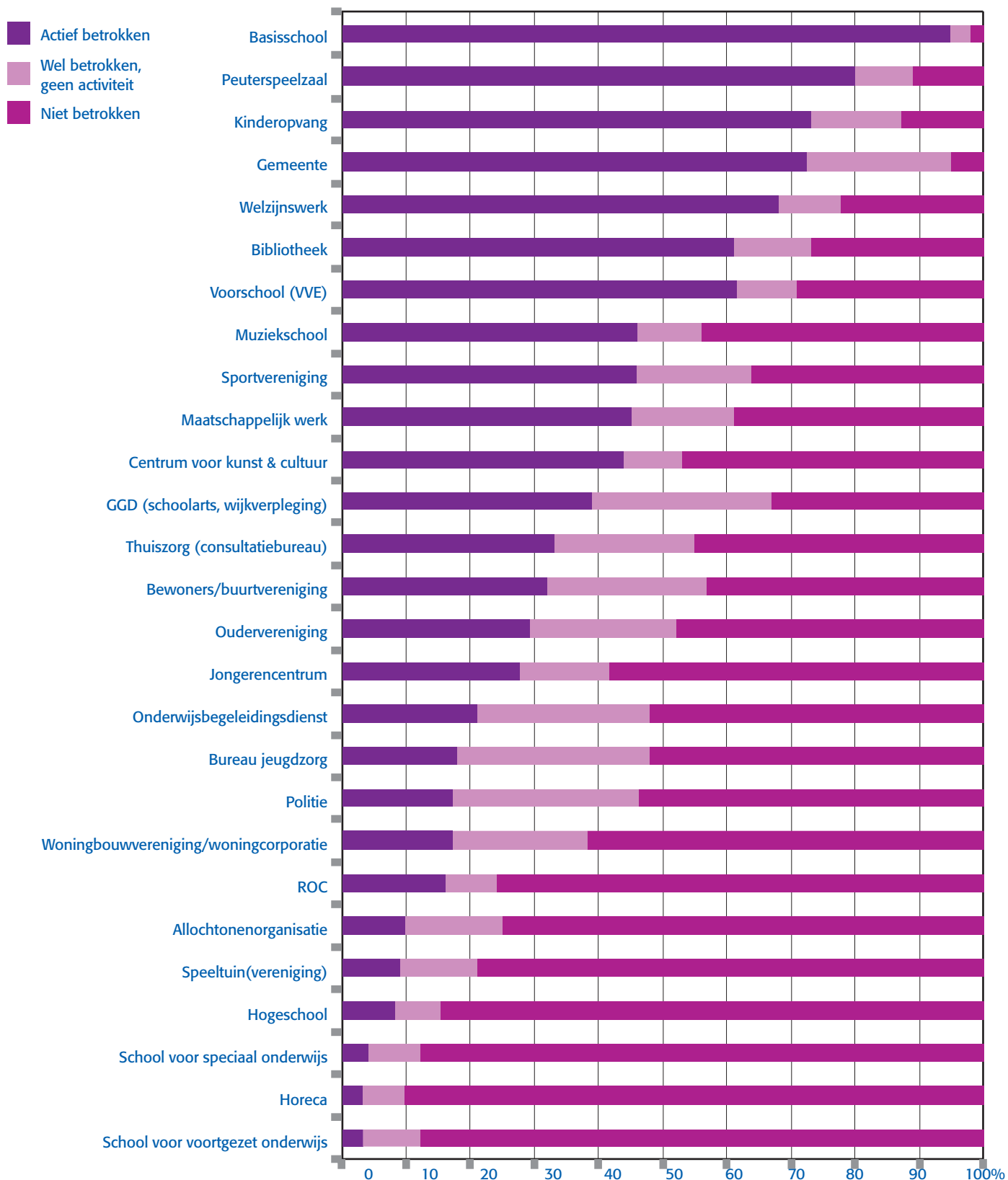
Draagvlak: vooral bij management

Op vrijwel alle brede scholen (86%) is er een breed draagvlak voor de brede school bij het management van de organisaties. Dat is in mindere mate het geval op de werkvloer: op 58% van de brede scholen is er ook daar breed draagvlak voor de brede school. Dat lijkt echter niet ten koste te gaan van de samenwerking: deze verloopt op driekwart van de brede scholen soepel. Ook is er op driekwart van de brede scholen een gedegen organisatie en een vaste overlegstructuur. De randvoorwaarden voor de brede school zijn nog niet overal gerealiseerd: rond de 40% geeft aan dat er voldoende continuïteit en voldoende personele capaciteit is om de brede school draaiende te houden.

Samenwerking: hand in hand

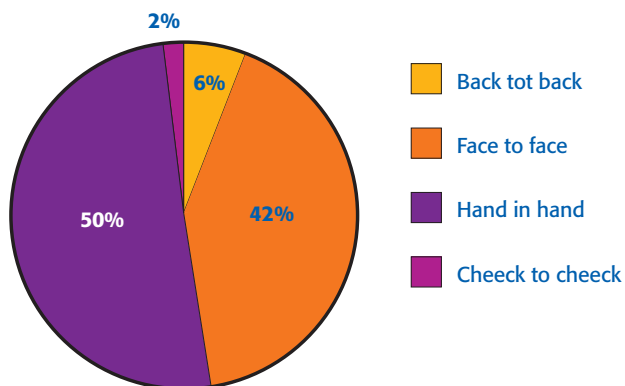
In de helft van de brede scholen verloopt de samenwerking vlot: men werkt "hand in hand". Dat betekent dat er synergie is en er door samenwerking een kwalitatief hoger aanbod wordt gerealiseerd. Waar dat mogelijk is maakt men gebruik van elkaars ruimten. Het geheel is meer dan de som der delen. In eveneens een

Figuur 3.7 Ranglijst van partijen volgens brede scholen in het po (n=108-122)

Figuur 3.8 Brede scholen in het po over samenwerking (n=113-117)

	% (zeer) eens
Er is een breed draagvlak voor de brede school bij het management van de organisaties	86
De samenwerking tussen de organisaties verloopt soepel	77
Er is een gedegen organisatie en een vaste overlegstructuur	75
Er is breed draagvlak voor de brede school op de werkvloer	58
De verschillende disciplines kennen en gebruiken elkaars expertise	54
Er zijn weinig meningsverschillen tussen personeelsleden van de verschillende organisaties	51
De continuïteit is gewaarborgd: er zijn vaste meerjarige afspraken gemaakt en vastgelegd	42
Er is voldoende personele capaciteit om de brede school draaiende te houden	39
Er is op onze brede school sprake van een wij-gevoel onder het personeel	37
Er is concurrentie tussen de betrokken organisaties	18

Figuur 3.9 Typering van de samenwerking in de brede school in het po (n=118)

grote groep (42%) is de samenwerking al een heel eind op weg: de organisaties hebben een open houding naar elkaar, kennen elkaars expertise, stemmen werkzaamheden af en gebruiken ruimtes multifunctioneel. Ze staan met de gezichten naar elkaar toe, "face to face". Slechts een paar brede scholen werken "check to check". De afzonderlijke organisaties hebben hun autonomie opgegeven en gaan op in één organisatie die een integraal aanbod verzorgt. Niets is van iemand, alles is van iedereen. Ook zijn er een paar brede scholen (6%) waar de samenwerking erg stroef verloopt. Ze staan met de ruggen naar elkaar (back to back), en werken niet of nauwelijks samen.

Typering samenwerkingsvormen

Back to back: De organisaties hebben geen zicht op elkaar, er is geen of minimale samenwerking en ruimten worden niet gedeeld of multifunctioneel gebruikt.

Face to face: De organisaties hebben een open houding naar elkaar. Ze kennen elkaars expertise, stemmen hun werkzaamheden op elkaar af en enkele ruimten worden multifunctioneel gebruikt.

Hand in hand: Het geheel is meer dan de som der delen. Er is sprake van synergie en door nauw samen te werken kunnen de organisaties samen een kwalitatief hoger voorzieningsniveau realiseren. Waar mogelijk wordt van elkaars ruimten gebruik gemaakt.

Cheek to cheek: De afzonderlijke organisaties geven hun autonomie (gedeeltelijk) op en gaan op in één organisatie, die een integraal aanbod verzorgt. Wat het gebruik van het gebouw betreft geldt: niets is van iemand, alles is voor iedereen.

De organisatie: eenderde zonder coördinator op locatie

Hoe zijn de taken binnen de brede school formeel geregeld? Wie is er eindverantwoordelijk en wie hakt de knopen door?

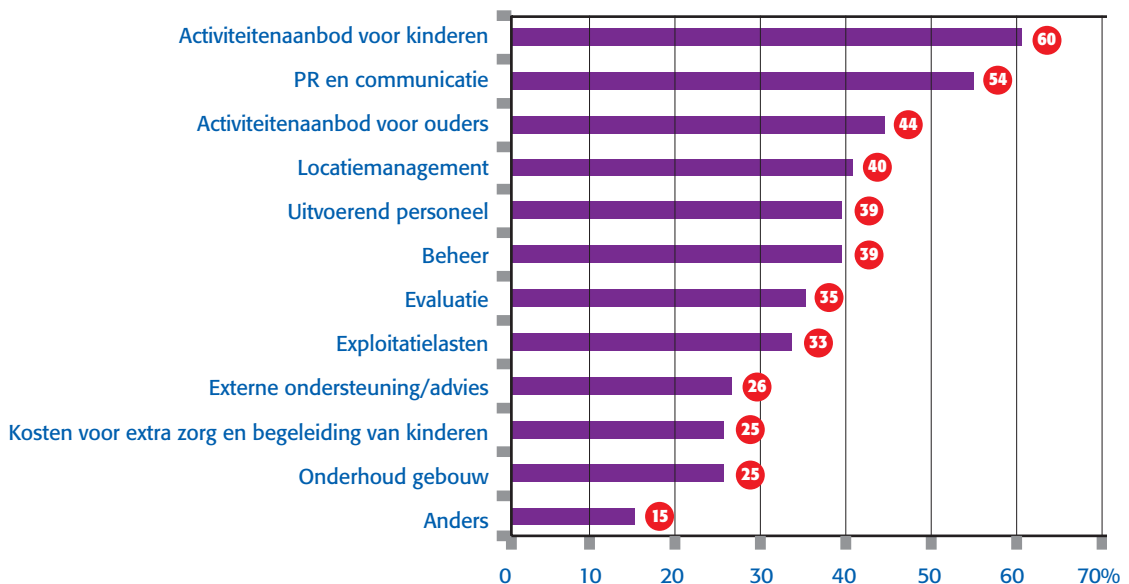
Locatiemanagement

Tweederde (67%) van de brede scholen heeft een brede school coördinator of locatiemanager aangesteld. Gemiddeld krijgt deze daar ongeveer 13 uur per week voor. Er zijn echter ook coördinatoren met een volledige aanstelling en coördinatoren die wel zijn aangesteld, maar geen uren krijgen voor locatiemanagement.

Overleg tussen partners

Bijna alle brede scholen (92%) hebben een overlegorgaan waarin de partners zaken afstemmen en plannen maken (plangroep, kerngroep, gebruikersoverleg). In driekwart van de brede scholen nemen alle partners deel aan dat overleg, bij een kwart doet een deel van de partners mee. Als er besluiten genomen moeten worden, gebeurt dat doorgaans (69%) door dit

Figuur 3.10 Extra kostenposten (n=104)

overlegorgaan. Ook de brede school coördinator (16%), de directeur van de school (13%) en het management team (9%) hakken bij tijd en wijle knopen door. Op tweederde (65%) van de brede scholen zijn afspraken vastgelegd in een gezamenlijk, schriftelijk vastgelegde pedagogische visie, beleidskader en/of ondernemingsplan. Bij een klein deel (7%) van de brede scholen gaat de organisatorische samenwerking zo ver dat de partijen zijn samengebracht in één rechtspersoon. Meestal is dat een stichting, soms een vereniging.

Financiering: ongeveer €40.000 voor activiteiten en organisatie

Brede scholen brengen extra kosten met zich mee; kosten die niet gemaakt zouden worden als er geen brede school zou zijn. Voor het activiteitenaanbod, locatiemanagement en beheer en exploitatie wordt jaarlijks gemiddeld een kleine €40.000 uitgegeven. Er zijn echter ook brede scholen die hieraan meer dan €100.000 kunnen besteden (10%) en brede scholen die minder dan €10.000 te besteden hebben voor deze kostenposten (17%).

Kostenposten

Op 60% van de brede scholen vormt het activiteitenaanbod voor kinderen een extra kostenpost; de activiteiten kunnen daar niet uit de reguliere budgetten van de organisaties betaald worden. Ook PR en communicatie vormt voor meer dan de helft van de brede scholen een kos-

tenpost. Beheer en exploitatie worden door ruim eenderde van de brede scholen als kostenpost genoemd, evenals kosten voor evaluatie.

Kosten MFA

Als er nieuwe gebouwen of multifunctionele accommodaties worden gebouwd, is er uiteraard sprake van heel andere bedragen dan bij activiteitenaanbod en organisatie. Gemiddeld kost een MFA rond de 6 miljoen euro, maar er zijn grote verschillen van MFA tot MFA.

Gebouwen: eigendom, beheer en exploitatie

Vooral daar waar sprake is van nieuwbouw, verbouw of multifunctionele accommodaties spelen eigendom, beheer en exploitatie een grote rol in het brede school proces.

Eigendom

Bij afzonderlijke gebouwen is vaak iedere organisatie eigenaar van zijn gebouw. Maar bij wie ligt het eigendom van een MFA? In de meeste gevallen is dat bij de gemeente (58%), maar ook het schoolbestuur is met regelmaat (19%) eigenaar van een MFA. Veel minder vaak worden woningcorporaties, verenigingen van eigenaren en stichtingen als eigenaar van een MFA genoemd.

Beheer

Op ruim de helft (56%) van de brede scholen zijn afspraken gemaakt over beheer en exploita-

Figuur 3.11 Beheersconstructies voor de brede school (n=58)

Beheersconstructie	%
Er is geen beheersconstructie	9
Gesplitst beheer: elke instelling zorgt voor het beheer van zijn eigen ruimtes	43
Gebundeld beheer: er is een zelfstandige beheerorganisatie voor het hele gebouw	14
Gebundeld beheer: men wijst gezamenlijk één gebruiker aan die het beheer verzorgt	22
Uitbesteding: het beheer is uitbesteed aan een derde partij	12

tie. Over het algemeen wordt gekozen voor gesplitst beheer: elke instelling zorgt voor het beheer van z'n eigen ruimtes. Ook gebundeld beheer komt regelmatig voor. Men wijst dan gezamenlijk één gebruiker aan die het beheer verzorgt. Minder vaak wordt gekozen voor gebundeld beheer door een beheersorganisatie en uitbesteding van beheer. Een klein deel van de brede scholen heeft helemaal geen beheersconstructie.

Op een kwart (23%) van de brede scholen is een beheerder aangesteld. Gemiddeld genomen wordt deze fulltime aangesteld. Er zijn echter ook brede scholen die het moeten doen met 4

uur per week en brede scholen die meerdere beheerders fulltime kunnen aanstellen.

Exploitatie

De gemeente is het vaakst verantwoordelijk voor de exploitatie van de brede school (33%). Op een klein deel van de brede scholen zijn de stichting brede school, de beheersstichting, de woningcorporatie of een organisatie voor facilitymanagement verantwoordelijk voor de exploitatie. Bijna een kwart (21%) heeft hier nog een andere partij voor aangewezen.

Opbrengst

Hoe ver zijn de brede scholen? Evalueren zij? En zijn er resultaten te zien?

Wel criteria, geen keurmerk

De helft (49%) van de brede scholen in dit onderzoek maakt gebruik van kwaliteitscriteria. Dat is meer dan volgens gemeenten het geval is. Dat gebeurt echter vrijwel nooit in de vorm van een keurmerk. Het gebruik van een keurmerk brede school is nog zeldzaam (3%).

Relatief vaak evaluatie

Vergeleken met het beeld dat door gemeenten is

geschetst, zeggen de brede scholen zelf relatief vaak te evalueren: in eenderde (35%) is evaluatie gaande en 14% van de brede scholen heeft al evaluatie afgerond. Eveneens een groot deel (40%) evalueert echter nog helemaal niet en treft daar ook nog geen voorbereidingen voor.

Resultaten: ze zijn er wel, maar nog niet aantoonbaar

De brede scholen zien al veel resultaten, met name voor kinderen. Het blijkt echter moeilijk om die resultaten aan te tonen. Vaak blijft het bij het "idee" dat er iets verbeterd is. Praktische zaken als het aanbod van activiteiten zijn uiteraard wel duidelijk zichtbaar te maken. We beschrijven de resultaten per doelgroep.

Kinderen

Op driekwart van de brede scholen is er een uit-

Figuur 3.12 Resultaten voor kinderen (n=86-93)

Resultaten voor kinderen	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Het activiteitenaanbod voor kinderen is uitgebreid	7	21	72
Kinderen komen vaker in aanraking met kunst en cultuur	16	22	62
De ontwikkelingskansen voor kinderen zijn groter	10	36	54
Kinderen zijn meer gaan sporten en bewegen	20	31	49
Kinderen met problemen worden beter geholpen	22	32	47
De sociale vaardigheden van kinderen zijn verbeterd	10	48	42
Er zijn meer sluitende dagarrangementen onderwijs-opvang	34	35	32
De leerprestaties van kinderen zijn verbeterd	23	49	28
Gedragsproblemen bij kinderen zijn afgenomen	38	47	16
Het voortijdig schoolverlaten is verminderd	53	32	16

gebreed activiteitenaanbod. Kinderen komen vaker in aanraking met kunst en cultuur en zijn meer gaan sporten en bewegen. Bijna de helft van de brede scholen vindt dat kinderen met problemen beter geholpen, en op eenderde van de brede scholen zijn dagarrangementen gerealiseerd. Ook ziet men resultaten waar vaak een wat langere periode voor nodig is om ze te bereiken: de ontwikkelingskansen voor kinderen zijn volgens de helft van de brede scholen groter geworden, en op 42% van de brede scholen ziet men dat de sociale vaardigheden van kinderen zijn verbeterd. Er is minder vaak resultaat geboekt als het gaat om het verbeteren van leerprestaties en het verminderen van gedragsproblemen.

Als brede scholen resultaten zien, dan blijkt dat volgens hen onder andere uit:

- Het aantal activiteiten;
- Het aantal deelnemende kinderen;
- Belangstelling en aanmelding bij sportverenigingen en culturele instellingen.

Ouders

Op ongeveer de helft van de brede scholen is het activiteitenaanbod voor ouders uitgebreid. Men vindt ook dat ouders beter begeleid worden bij

opvoedingsproblemen. Een behoorlijk deel is er naar eigen zeggen al in geslaagd om ouders meer bij de ontwikkeling van hun kind te betrekken. Een kwart van de brede scholen geeft aan dat het scholingsniveau van de ouders verbeterd.

Als brede scholen resultaten zien, dan blijkt dat volgens hen onder andere uit:

- Toename activiteiten;
- Bereik moeders én vaders;
- Het aantal doorverwijzingen naar (andere) zorgverleners;
- Deelname aan activiteiten als ouderkamer en ouderavonden.

De wijk

Resultaten voor de wijk zijn volgens de brede scholen vooral geboekt als het gaat om activiteiten voor de wijk, en het behouden en concentreren van voorzieningen in de wijk. Eenderde van de brede scholen ziet de sociale cohesie (één van de hoofddoelen van de brede school) verbeteren.

Als er resultaten zijn, dan blijkt dat volgens de brede scholen onder andere uit:

- Aanbod voor andere kinderen uit de buurt;
- Toename van actieve wijkbewoners;

Figuur 3.13 Resultaten voor ouders (n=86-93)

Resultaten voor ouders	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Het activiteitenaanbod voor ouders is uitgebreid	28	33	49
Ouders worden beter begeleid bij opvoedingsproblemen	17	39	45
Er is een ontmoetingsplek voor ouders	31	26	43
De betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kind is vergroot	25	33	42
Het scholingsniveau van ouders (bijvoorbeeld taal of ict) is verbeterd	52	23	25
Er zijn meer sluitende dagarrangementen onderwijs-opvang	37	40	23

Figuur 3.14 Resultaten voor de wijk (n=83-91)

Resultaten voor de wijk	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Het activiteitenaanbod voor de wijk is uitgebreid	29	19	53
Het voorzieningenaanbod is behouden	25	24	52
Er is een concentratie van voorzieningen	39	21	42
Er is een ontmoetingsplek voor wijkbewoners	37	25	38
De sociale cohesie in de wijk is versterkt	35	34	32
Er is minder last van rondhangende jongeren	56	30	13

Figuur 3.15 Resultaten voor professionals (n=85-95)

Resultaten voor professionals	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
De samenwerking is versterkt	3	21	76
Er wordt expertise uitgewisseld	7	26	68
Zorg en signalering zijn verbeterd	16	29	55
Er is een gezamenlijke visie ontwikkeld	11	38	52
Het werkklimaat is verbeterd	12	38	50
Er is een doorgaande lijn ontwikkeld	14	36	50

- Voorzieningencluster/MFA;
- Gebruik van accommodaties;
- Wijkmonitor.

Professionals

Driekwart van de brede scholen vindt dat de samenwerking tussen professionals sterker is geworden. Ook wordt er regelmatig expertise uitgewisseld (68%). Op de helft van de brede

scholen verbeterden zorg en signalering en het werkklimaat en werden een gezamenlijke visie en een doorgaande lijn ontwikkeld. Als er resultaten zijn, dan blijkt dat volgens de brede scholen onder andere uit:

- Gezamenlijke projecten/activiteiten;
- Overleg;
- Contacten met andere instellingen en netwerken.

Successen en Knelpunten

Wat zijn de successen van de brede school? En waar kan er nog iets verbeterd worden?

Successen: samenwerken aan activiteiten

Veel brede scholen (40%) beschouwen het realiseren van een activiteitenaanbod als grootste succes. Ook het tot stand komen van de samenwerking wordt regelmatig (35%) als succes genoemd. Een klein aantal brede scholen is al zo enthousiast over de deelname aan activiteiten en de verbeterde ontwikkeling van kinderen, dat ze dat als succes noemen.

We lichten de successen toe met citaten van de brede scholen.

Activiteitenaanbod

Brede scholen noemen zowel het totale activiteitenaanbod als succes, als specifieke activiteiten en specifieke doelgroepen waarvoor aanbod

is gerealiseerd:

- *Programma met activiteiten die scholen, partners, ouders waardevol vinden;*
- *Afwisselend aanbod voor kinderen na schooltijd;*
- *Opvoedingspreekuur, kindercoach, piramide thuis, projecten op het gebied van kunst en cultuur, sportactiviteiten.*

Samenwerking

Organisaties hebben elkaar gevonden, stemmen af en werken samen aan het activiteitenaanbod: "door de samenwerking is er een hechte structuur ontstaan waarin partners en bondgenoten elkaar weten te vinden". Dat leidt bijvoorbeeld tot:

- *Een gezamenlijke (pedagogische) visie;*
- *Doorlopende leerlijnen;*
- *Gebruik van elkaars faciliteiten.*

Dynamiek en enthousiasme

Het gaat hier om enthousiasme voor de brede school bij professionals, maar ook bij ouders, kinderen en wijkbewoners. De partijen vinden en inspireren elkaar waardoor er synergie ontstaat.

Deelname aan activiteiten

Dat deelname aan activiteiten succesvol is, blijkt volgens brede scholen onder andere uit:

- Hoger deelname percentage;
- De doelgroep leerlingen doen voor een groot deel mee aan de naschoolse activiteiten;
- Ouders vinden hun weg naar het maatschappelijk werk.

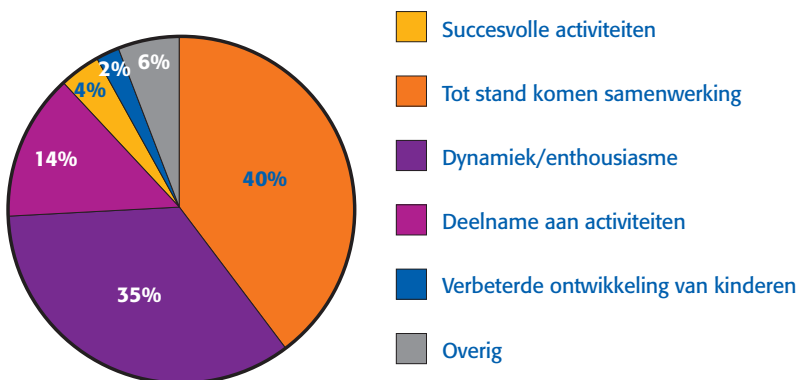
Verbeterde ontwikkeling van kinderen

Een paar scholen zien al dat de ontwikkeling van kinderen is verbeterd. Dat zien ze bijvoorbeeld aan verbetering van de cito-scores en zichtbaar betere ontwikkeling op het gebied van taal (cognitieve ontwikkeling) en aan een verbeterde motoriek (motorische ontwikkeling).

Knelpunten: huisvesting, financiën, én samenwerking

Bij gemeenten werd geldgebrek als grootste

Figuur 3.16 Grootste succes volgens brede scholen in het po (n=96)

knelpunt genoemd, voor brede scholen spelen huisvestingsproblemen een even grote rol. Stroef lopende samenwerking wordt door een kwart van de brede scholen als grootste knelpunt genoemd. Samenwerking kan dus zowel een succesfactor als een knelpunt zijn.

We lichten ook de knelpunten toe met voorbeelden van de brede scholen.

Huisvesting

Knelpunten op het gebied van huisvesting hebben veelal te maken met beheer en exploitatie. Daarnaast noemt men gebrekkige huisvesting, ruimtegebrek en het moeten wachten op nieuwbouw. *“Er wordt al enkele jaren vergaderd over gezamenlijke huisvesting”*.

Financiën

Veel brede scholen geven simpelweg aan dat financiën een knelpunt vormen. Anderen lichten dat verder toe. Er is gebrek aan structurele financiering of financiering op de lange termijn. Men is bang dat subsidies worden ingetrokken of dat men verkeerd heeft ingeschat

hoeveel geld er precies nodig is. Er zijn onvoldoende middelen om het extra werk dat de brede school met zich meebrengt te bekostigen.

Samenwerking komt niet van de grond of loopt stroef

Samenwerking komt vaak niet zomaar van de grond. Daar moet veel in geïnvesteerd worden en er moet voldoende draagvlak voor zijn. Brede scholen geven de volgende voorbeelden van stroef lopende samenwerking:

- Organisaties hebben tegenstrijdige belangen;
- Er is geen gezamenlijke visie;
- Het is moeilijk om draagvlak en enthousiasme te behouden;
- Het is een ingewikkeld langdurig traject met veel spelers;
- De brede school is te smal.

Tijdsdruk/werkdruk

Er ontstaat tijdsdruk en werkdruk doordat de organisaties ook andere prioriteiten hebben dan de brede school. Bovendien zijn er personeelstekorten en worden uren voor coördinatie en activiteiten niet altijd vergoed terwijl daar veel uren in gaan zitten. *“De inzet van uren bleek te zijn onderschat”*.

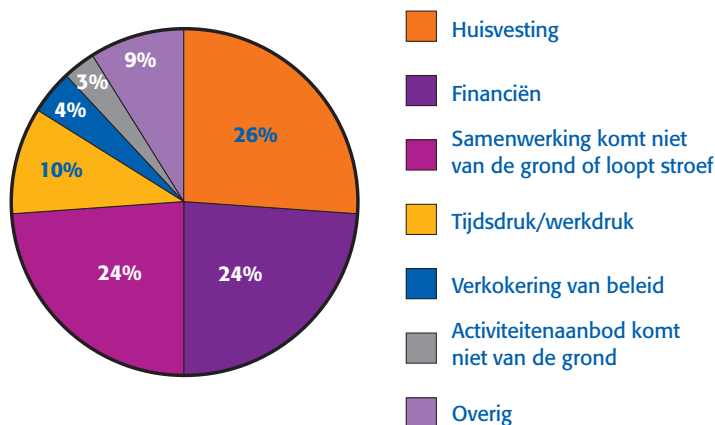
Verkokering van beleid

Er ontstaan problemen binnen de brede school omdat beleidsstromen onvoldoende op elkaar zijn afgestemd. Men wil wel samenwerken, maar loopt tegen verschillende, elkaar soms tegensprekende, regelgeving aan.

Activiteitsaanbod komt niet van de grond

Dit knelpunt wordt maar door een paar brede scholen genoemd. Het gaat dan om gebrek aan inhoudelijke ontwikkeling en een doorgaande lijn, en het niet kunnen realiseren van een volledig dagarrangement.

Figuur 3.17 Grootste knelpunt volgens brede scholen in het po (n=91)

Toekomst

Hoe ziet de toekomst van de brede school eruit? Waar willen brede scholen zich de komende jaren op richten?

Ambities: versterken

Brede scholen willen de komende jaren de samenwerking en de inhoud versterken. Een kleiner deel van de brede scholen wil een wijkfunctie realiseren of zorgdragen voor betere huisvesting, beheer en/of exploitatie. Men wil dus vooral versterken en uitbouwen van wat er tot nu toe al bereikt is.

Versterken van de samenwerking

Brede scholen willen de samenwerking tussen de organisaties verder versterken en in sommige gevallen ook nieuwe organisaties bij de brede school betrekken. Men wil vaste afspraken maken, meer afstemming tussen de organisaties en soms ambieert men zelfs het samengaan van organisaties.

“Een hechtere en meer vanzelfsprekende samenwerking tussen de verschillende organisaties.”

Versterken van de inhoud

De brede scholen willen het activiteitenaanbod dat ze nu hebben handhaven, en waar mogelijk verder uitbreiden. Een aantal brede scholen wil vooral het aantal activiteiten uitbreiden, anderen willen uitbreiden naar andere doelgroepen, bijvoorbeeld ouders of kinderen in de wijk. Daarnaast wil men ook zorgen voor een betere doorgaande lijn.

“Dat alles wat binnen het onderwijs en de buurt plaatsvindt brede schoolactiviteiten zijn. Binnenschools en buitenschools lopen als het ware in elkaar over”.

Wijkfunctie realiseren

De wijkbewoners en de wijk moeten de komende jaren meer betrokken worden, volgens een aantal brede scholen. Er moet een breed aanbod komen voor de wijk bijvoorbeeld in een wijkarrangement. De brede school is een bruisend hart in de wijk waar alle wijkbewoners terecht kunnen.

“Participatie bevorderen van ouders en wijkbewoners. Opvoeden doe je samen. “It takes a whole village to raise a child”.

Betere huisvesting

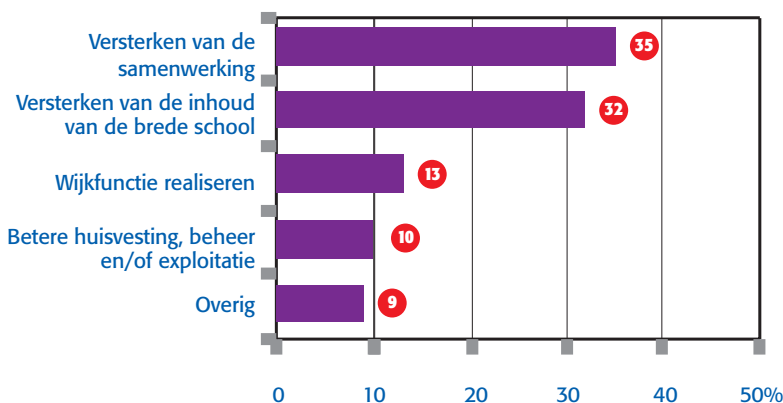
Ambities met betrekking tot huisvesting gaan vooral over het realiseren van een nieuw gebouw, het liefst een MFA. Ook wil men in de toekomst beheer en exploitatie beter regelen dan nu het geval is.

“Dat de beslissing om een nieuwe accommodatie te bouwen snel genomen gaat worden. Zodat de doelstelling van onze brede school recht gedaan kan worden”.

Visie van experts

Ook volgens de experts zal de brede school in de toekomst blijven uitbreiden, zowel in de breedte als in de diepte. Wellicht vervalt in de toekomst het verschil tussen binnen- en buitenschools en gaan kinderen de hele dag naar de brede school. Ook verwacht men dat er in de toekomst nieuwe

Figuur 3.18 Ambities van brede scholen in het po (n=88)

organisatiemodellen zullen ontstaan. Integrale bedrijfsvoering ligt voor de hand. Dat wil zeggen: alle professionals zijn in dienst bij één werkgever en bij één algemeen directeur die de verschillende sectoren aanstuurt. Bij alle nieuwe ontwikkelingen en uitbreidingen is het volgens de experts wel van belang dat de inhoud voorop staat en dat keuzes gebaseerd worden op datgene wat je met de brede school wilt bereiken. Dat vereist wel dat de opbrengst van brede scholen systematischer in beeld wordt gebracht zodat er meer evidence-based gewerkt kan worden.

4

DE BREDE SCHOOL IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Inhoud

Wat was de aanleiding om te starten met de brede school? Welke doelen heeft men met de brede school voor ogen? En welke activiteiten worden ontplooid voor welke doelgroepen?

Aanleidingen: maatschappelijke ontwikkeling en kansen voor leerlingen

Wat beweegt vo-scholen om met de brede schoolontwikkeling te starten⁴? Maatschappelijke ontwikkelingen vormen voor scholen de belangrijkste reden: ze willen meebewegen met de veranderende samenleving. Het merendeel wil dit doen in samenwerking met externe partners.

Daarnaast spelen inhoudelijke doelen voor leerlingen een grote rol, zoals het versterken van ontwikkelingskansen en aansluiten bij de bele-

vingswereld van leerlingen.

In mindere mate speelt ook het belang van de eigen school mee, bijvoorbeeld het ontwikkelen van nieuwe huisvesting of verbeteren van de concurrentiepositie van de school. Bijna een kwart van de scholen noemt andere onderwijsinnovaties als uitgangspunt voor de start van de brede school. Dit beeld komt overeen met dat van 2005.

Doelen: participatie en maatwerk

Welke doelen hebben vo-scholen voor ogen als zij beginnen met de ontwikkeling van een brede school? En op welke doelgroep richten ze zich? We onderscheiden doelen voor leerlingen, ouders, de wijk en de school met haar partners. Als we over deze categorieën heen kijken, dan zien we een kleine verschuiving ten opzichte van 2005: het versterken van de sociale cohesie in de wijk is in 2007 veel belangrijker geworden. De voorbereiding van leerlingen op de maatschappij en het bieden van maatwerk waren in 2005 ook al belangrijke doelen.

Figuur 4.1 Aanleidingen vo-scholen voor brede schoolontwikkeling (n =173)

Aanleiding	%
Maatschappelijke ontwikkeling / veranderende rol in de samenleving	82
Optimale ontwikkelingskansen voor leerlingen	76
Wens tot samenwerking met partners buiten de school	61
Aansluiting bij de belevingswereld van leerlingen	61
Initiatieven van derden	28
Andere onderwijsinnovaties	23
Ontwikkeling van nieuwe huisvesting	21
Concurrentiepositie van de school	19
Politieke keuzes	1

⁴ Tijdens de expertmeeting is aangegeven dat veel VO-scholen zichzelf niet als Brede school beschouwen, terwijl ze dit bij navraag wel zijn. Bij het kwantitatieve onderzoek is dit ondervangen door duidelijk aan te geven wat onder een brede school VO verstaan wordt en aanvullend te vragen om men zichzelf op basis van de definitie als brede school ziet.

Doelen top 5 in 2007

1. Sociale participatie bevorderen/voorbereiding op maatschappij
2. Sociale cohesie/veiligheid in de wijk versterken
3. Maatwerk bieden voor leerlingen/mogelijkheden voor talentontwikkeling
4. Partijen versterken elkaar door expertise-uitwisseling
5. Versterken van de ouderbetrokkenheid

We noemen hieronder de belangrijkste doelen voor de verschillende doelgroepen, geïllustreerd met citaten van scholen.

Doelen voor leerlingen

Verreweg de meeste doelen voor leerlingen gaan over persoonlijke vorming. Een goede voorbereiding op de maatschappij staat voorop. De leerling moet zich thuis voelen op school en leren om eigen verantwoordelijkheid te nemen. Scholen willen maatwerk bieden aan leerlingen, een veilige omgeving creëren en het activiteitenaanbod verbeteren of uitbreiden. Opvallend is dat het verbeteren van leerprestaties niet wordt genoemd als doel van de brede school. Met de brede school willen scholen leerlingen eerder iets extra's meegeven in hun persoonlijke ontwikkeling.

Top 3 doelen voor leerlingen (n = 178)

1. Stijging sociale participatie/voorbereiding op de maatschappij
2. Maatwerk bieden voor leerlingen/mogelijkheden voor talentontwikkeling
3. Uitbreiding of verbetering activiteitenaanbod

'Door de buurt de school in te halen en leerlingen een rol te geven binnen activiteiten willen we leerlingen meer maatschappelijk bewustzijn bijbrengen'

Doelen voor ouders

Centraal staat de betrokkenheid van ouders bij de school en de ontwikkeling van hun kind. Het

bieden van opvoedingsondersteuning is een belangrijk doel. Ook willen brede scholen het onderwijs zo aantrekkelijk maken dat leerlingen langer op school blijven en niet op straat terecht komen. Sommige scholen willen daarnaast een educatief aanbod realiseren voor ouders om hun ontwikkeling te stimuleren (in de vorm van cursussen).

Top 3 doelen voor ouders (n = 109)

1. Versterken van de ouderbetrokkenheid
2. Opvoedingsondersteuning bieden
3. Aantrekkelijker maken van het onderwijs, zodat leerlingen langer op school blijven

'De ouderbetrokkenheid verbeteren, ouders informeren over het onderwijsstelsel en ze bewust maken van hun rechten en plichten'

Doelen voor de wijk

De doelen voor de wijk richten zich vooral op sociale cohesie en veiligheid in de wijk. Vaak genoemd worden actief burgerschap en de school als ontmoetingsplaats. Scholen willen daarnaast dat het schoolgebouw vaker en langer gebruikt wordt door wijkbewoners (en ouders), bijvoorbeeld voor cursussen.

Top 3 doelen voor de wijk (n = 102)

1. Sociale cohesie/veiligheid in de wijk versterken
2. Samenwerking met organisaties in de wijk
3. Gebruik van het gebouw door organisaties in de wijk

'Bindende functie: aanbod van sociaal-maatschappelijke activiteiten uitgevoerd door tal van organisaties'

Doelen voor de school en de partners

Deze doelen hebben vooral betrekking op het versterken van de relatie tussen de school en haar partners. De scholen streven naar expertise-uitwisseling. Daarnaast is het aantrekkelijker maken van het onderwijs (bijvoorbeeld met behulp van een doorgaande leerlijn) een

belangrijk doel voor de school en de partners.

Top 3 doelen voor school en partners (n = 133)

1. Partners versterken elkaar door expertise-uitwisseling
2. Onderwijs aantrekkelijker maken
3. Doorgaande lijn in het aanbod creëren

‘Door samenwerking van elkaar leren en de (hulp)mogelijkheden van leerlingen vergroten’

Beoogde doelgroepen van de brede school

De leerlingen zelf vormen uiteraard de belangrijkste doelgroep van de brede school. Het beleid en de uitvoering ervan is dan ook grotendeels gericht op deze groep. De school is echter ook betrokken bij het wel en wee in de buurt/wijk en heeft contacten met ouders. Maar hoe vaak worden ouders, andere wijkbewoners en jongeren van buiten de school als echte doelgroep gezien?

De helft van de scholen geeft aan zich uitsluitend op de eigen leerlingen te richten. Ruim eenderde van de brede scholen (37%) geeft aan dat ook de ouders van leerlingen als doelgroep wordt beschouwd en een kwart (26%) noemt andere wijkbewoners. Een minderheid (12%)

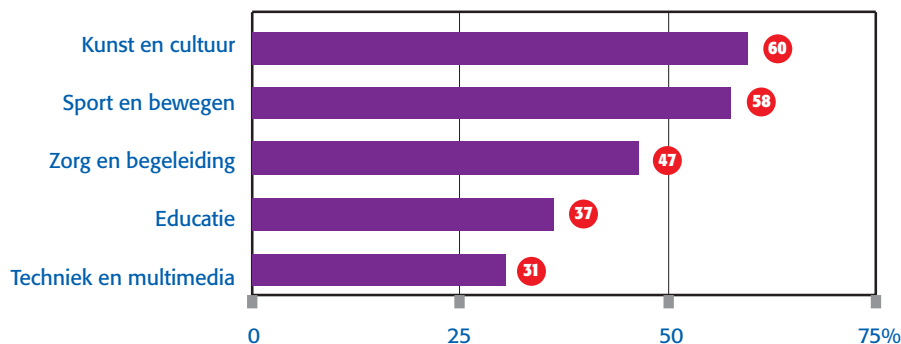
geeft aan dat ook jongeren van buiten de school binnen de doelgroep vallen.

Activiteitsaanbod: zeer divers

Wat zijn de meest kenmerkende activiteiten van brede scholen in het voortgezet onderwijs? Het activiteiten aanbod van de scholen is zeer breed: verschillende disciplines komen aan bod. Activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, sport en bewegen, en zorg en begeleiding hebben de overhand. Ook educatieve activiteiten bepalen een groot deel van het programma. Activiteiten op het vlak van techniek en multimedia komen iets minder vaak aan bod. In vergelijking met 2005 hebben activiteiten op het gebied van sport en bewegen en zorg en begeleiding terrein gewonnen en zijn er iets minder activiteiten op het gebied van techniek en multimedia.

Hoe vaak worden bovenstaande activiteiten jaarlijks uitgevoerd? Educatieve activiteiten (bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding) staan vaak wekelijks of nog frequenter op de agenda. De activiteiten op andere gebieden worden minder vaak georganiseerd. Gezien de aard van de activiteiten ligt dit voor de hand: zo kunnen sportdagen en theater-, dans- en musicalproducties vaak maar enkele keren per jaar worden uitgevoerd, omdat zij veel voorbereidingstijd vergen. Aan activiteiten op het gebied van cultuur en

Figuur 4.2 Aandeel scholen dat activiteit aanbiedt, naar discipline (n = 201)

Figuur 4.3 Frequentie van de activiteiten op brede scholen in het vo (n = 201)

Activiteit	1 t/m 10 activitei- ten per jaar %	11 t/m 99 activitei- ten per jaar %	100 of meer acti- viteiten per jaar %
Techniek en multimedia	57	31	13
Kunst en cultuur	56	33	12
Sport en bewegen	53	30	17
Zorg en begeleiding	45	35	20
Educatie	31	32	37

sport nemen wel meer leerlingen deel dan aan de andere activiteiten.

Voorbeelden van activiteiten

Aan de brede scholen is gevraagd of zij kenmerkende voorbeelden kunnen noemen van brede school activiteiten. We schetsen hieronder per discipline welke activiteiten het vaakst zijn genoemd.

Sport & bewegen

Het sportieve programma van de brede scholen is zeer gevarieerd en op onderdelen vernieuwend. Een kleine minderheid van de brede scholen biedt bijvoorbeeld topsporters extra faciliteiten en doet aan talentbegeleiding (bijvoorbeeld in speciale sportklassen). Een aantal brede scholen laat leerlingen middels een 'sport-carroussel' kennismaken met diverse sporten of organiseert sportclinics voor een groot aantal sporten. De meeste brede scholen organiseren ook de gangbare sportdagen en sporttoernooien. Deze activiteiten staat open voor alle leerlingen van de school.

Kunst & cultuur

Er worden veel theater-, dans- en musicalproducties georganiseerd. Veel brede scholen bieden hun leerlingen jaarlijks de mogelijkheid om voor of achter de schermen deel te nemen aan

de totstandkoming en uitvoering van één of meerdere voorstellingen voor medeleerlingen, ouders en eventueel buurtbewoners. Daarnaast kunnen leerlingen op veel brede scholen deelnemen aan workshops of extra lessen voor drama, dans, muziek en beeldende kunst. Het gros van de culturele en kunstzinnige activiteiten is gericht op actieve deelname van leerlingen, hoewel de meer consumptieve activiteiten, zoals film-, theater- en museumbezoek, wat meer in opkomst zijn. De meest vernieuwende culturele activiteiten, zoals kunstklassen, worden niet zo vaak genoemd.

Zorg & begeleiding

Dit aanbod bestaat voor ongeveer de helft uit sociale vaardigheidstrainingen. Faalangstreductie en weerbaarheid krijgen daarin specifieke aandacht. In opkomst is het aanbieden van schoolmaatschappelijk werk. Maar ook coaching van individuele leerlingen en leerlingmediation komen aan bod. Daarnaast werkt een aantal brede scholen aan de uitbreiding van hun zorgteam of zorgnetwerk. Maatschappelijke stages worden door enkele scholen genoemd. Zorg en begeleidingsaanbod is er voor leerlingen uit alle leerjaren.

Educatie

Het extra educatieve aanbod van brede scholen

bestaat voor het overgrote deel uit huiswerkbegeleiding. In huiswerkklassen, hulplessen of inloopuren kunnen leerlingen hun huiswerk op school maken. Daarnaast biedt een klein aantal brede scholen praktijklessen, masterclasses, excursies of tutoring aan, meestal voor kleine groepjes leerlingen.

Techniek & multimedia

Bijna een kwart van de activiteiten op het vlak van techniek en multimedia wordt in de vorm van projecten aangeboden. Dit zijn vaak projecten op het gebied van natuur en techniek. Daarnaast is de film- en theatertechniek een populaire activiteit bij veel brede scholen, toegepast bij het realiseren van voorstellingen en uitvoeringen. Wat minder vaak worden ICT-toepassingen genoemd, terwijl dit in 2005 nog één van de meest aangeboden activiteiten was. Een aantal brede scholen doet mee aan stimuleringsprogramma's als het Universum Programma of Technasium.

Activiteiten voor ouders, wijkbewoners en leerlingen van buiten de school

Onder de noemer 'overige activiteiten' noemen scholen met name activiteiten voor ouders, wijkbewoners en jongeren van buiten de school. Activiteiten voor ouders betreffen met name voorlichtings- en thema-avonden, waarin onderwerpen als pesten, drugsgebruik en grenzen stellen aan de orde komen. Wat minder vaak worden er taal- en opvoedcursussen gegeven. Een enkele keer zijn ouders begeleider bij activiteiten voor leerlingen, zoals sporttoernooien. Voor wijkbewoners wordt veelal de (school)ruimte beschikbaar gesteld voor bijvoorbeeld buurtvergaderingen, buurtfeesten of jaarmarkt op het schoolplein. Cursussen voor buurtbewoners richten zich vooral op ICT. Voor jongeren van buiten de school worden regelmatig sportactiviteiten opgezet of ze kunnen deelnemen aan huiswerkbegeleiding.

Proces

Wanneer zijn scholen gestart met de brede schoolontwikkeling? Welke partijen zijn daarbij betrokken, en welke rol spelen zij? Hoe zijn brede scholen toegerust om activiteiten uit te voeren, zowel wat betreft personeel als financiën? Kortom, hoe verloopt het proces?

Vorderingen: steeds verder in het brede schoolproces

Het gros van de vo-scholen startte de brede schoolontwikkeling tussen 2002 en 2005. In die periode is bijna 60% van de huidige brede scholen begonnen met het brede schoolconcept. Zo'n 10% is na 2005 begonnen, de overige 30% voor 2002.

De ontwikkeling van brede scholen kan in vier opeenvolgende procesfasen worden ingedeeld. Een derde van de brede scholen verkeert momenteel in de initiatief- of voorbereidingsfase, tweederde is bezig met de uitvoering of consolidatie van de aanpak. Naarmate scholen lan-

Figuur 4.5 Hoe ver is de brede school in het vo? (n = 179)

Fase	%
Wij zijn koploper in Nederland	4
Wij zijn aardig op weg	52
Onze brede school staat nog in de kinderschoenen	34
Wij moeten eigenlijk nog beginnen	11

ger bezig zijn, vordert vanzelfsprekend ook het proces.

We hebben de scholen ook gevraagd hoe zij zelf hun ontwikkeling tot brede school zouden typeren.

Een klein deel van de brede scholen rekent zichzelf tot de koplopers van Nederland. Ruim de helft ziet zichzelf als aardig op weg. Een wat kleinere groep geeft aan nog in de kinderschoenen te staan en zo'n 10% zegt dat ze eigenlijk nog echt moet beginnen. We zien hier een duidelijke verschuiving ten opzichte van 2005. In 2007 zijn er meer scholen 'aardig op weg' en veel minder scholen die nog moeten beginnen.

Personeel: deskundigheid behoeft aandacht

Veel brede school activiteiten vragen om specifieke deskundigheid van het onderwijspersoneel, met name van docenten. In hoeverre zijn de eigen docenten toegerust om die activiteiten uit te voeren? De deskundigheid van het personeel is redelijk op peil. Ongeveer de helft van de brede scholen (47%) vindt dat de docenten zeker deskundig genoeg zijn om de brede school activiteiten te begeleiden. De andere helft vindt echter dat de docenten slechts in beperkte mate (47%) of niet (4%) deskundig zijn. Echte vakdocenten, docenten die vers van de PABO komen en docenten die al jaren meedraaien hebben in mindere mate een externe blik.

De inzet van een 'brede schoolcoördinator' is

Figuur 4.4 Fases van het brede schoolproces in het vo (n = 193)

Fase	%
Initiatief: oriëntatie en visieontwikkeling	14
Voorbereiding: projectorganisatie, -planning, financiering en bouwprocessen	20
Uitvoering: implementatie van inhoudelijke en organisatorische veranderingen	42
Consolidatie: evaluatie en bijstelling en/of uitbreiding van de aanpak	24

niet gangbaar: ongeveer eenderde van de scholen (32%) heeft deze in huis. Op tweederde van de brede scholen is er dus geen ‘aanspreekpunt’ voor de brede school; iemand die verantwoordelijkheid heeft over de ontwikkeling en organisatie van brede schoolactiviteiten. Als er wel een coördinator is aangewezen, zien we dat het aantal uren dat hiervoor beschikbaar is, varieert van slechts enkele uren tot enkele dagen per week. Brede scholen in het VO zijn dus vaak kwetsbaar: er is vaak weinig tijd vrijgemaakt voor brede school coördinator en verder wordt met regelmaat gebruik gemaakt van tijdelijke contracten, wat niet goed is voor de continuïteit.

Programma: brede school redelijk verankerd in het schoolbeleid

De school zelf bepaalt de totstandkoming en de programmering van activiteiten. Op de meeste

scholen is de brede school opgenomen in het schoolbeleid. Dit betekent dat brede schoolactiviteiten vaak onder lestijd worden gegeven, over het algemeen binnen de school plaatsvinden en door de eigen docenten worden uitgevoerd binnen het reguliere takenpakket. De helft van de scholen heeft de brede schoolactiviteiten met het curriculum verweven, de andere helft organiseert de activiteiten aanvullend aan het onderwijs. Brede schoolcoördinatoren moeten soms veel moeite doen om tijd te claimen voor hun activiteiten binnen het overvolle programma: als men bijvoorbeeld de wijk in wil, moet het wel passen binnen het lesprogramma. Verankering gebeurt vaak stapsgewijs: eerst is bewustwording van belang, dan dient de mentaliteit van docenten te veranderen en dan kan pas de verankering plaatsvinden. Soms is gezag nodig om een stap verder te komen.

Figuur 4.6 Inbedding van de brede school (n=143-169)

Randvoorwaarden: gedeeltelijk gerealiseerd

Om het brede school proces goed te laten verlopen, moeten scholen aan een aantal randvoorwaarden voldoen. Een ruime meerderheid van de scholen (64%) vindt dat er voldoende draagvlak is onder het management van organisaties die betrokken zijn bij de brede school. Ongeveer de helft van de scholen (51%) ervaart ook een breed draagvlak op de werkvloer en is van mening dat de verschillende disciplines van elkaars expertise gebruik maken (49%). Over de organisatie van de brede school zijn de meningen verdeeld: 37% van de scholen vindt de organisatie gedegen en volgens 44% is de continuïteit gewaarborgd. Ongeveer een kwart (resp. 19 en 25%) geeft echter aan dat hier geen sprake van is.

De partners: samenwerking met tal van organisaties

Partners

Scholen zien zichzelf als de spil van de brede school, waarbij zij samenwerken met organisa-

ties uit verschillende sectoren. Ze komen vooral uit de sectoren zorg, kunst en cultuur en sport.

Zorg:

De zorgsector scoort hoog als actieve samenwerkingspartner. Met de GGD/schoolarts/jeugdhulpverlening, bureau Jeugdzorg en (school)maatschappelijk werk wordt door bijna de helft van de scholen actief samengewerkt.

Cultuur:

Een tweede belangrijke sector betreft die van kunst en cultuur. Centra voor kunst en cultuur, bibliotheken en theaters/podia zijn vaak actief betrokken bij brede scholen. Daarnaast maken individuele kunstenaars, muziekscholen en musea deel uit van brede scholen.

Sport:

De sportsector is op bijna de helft van de brede scholen vertegenwoordigd met sportverenigingen. Ongeveer een kwart werkt daarnaast samen met (commerciële) sportscholen.

Welzijn:

Het welzijnswerk is op eenderde van de brede scholen actief, het jongerenwerk op een kwart van de scholen.

Onderwijs:

Ongeveer een kwart van de scholen werkt in het kader van de brede school samen met andere onderwijsinstellingen. Het ROC is het vaakst actief betrokken.

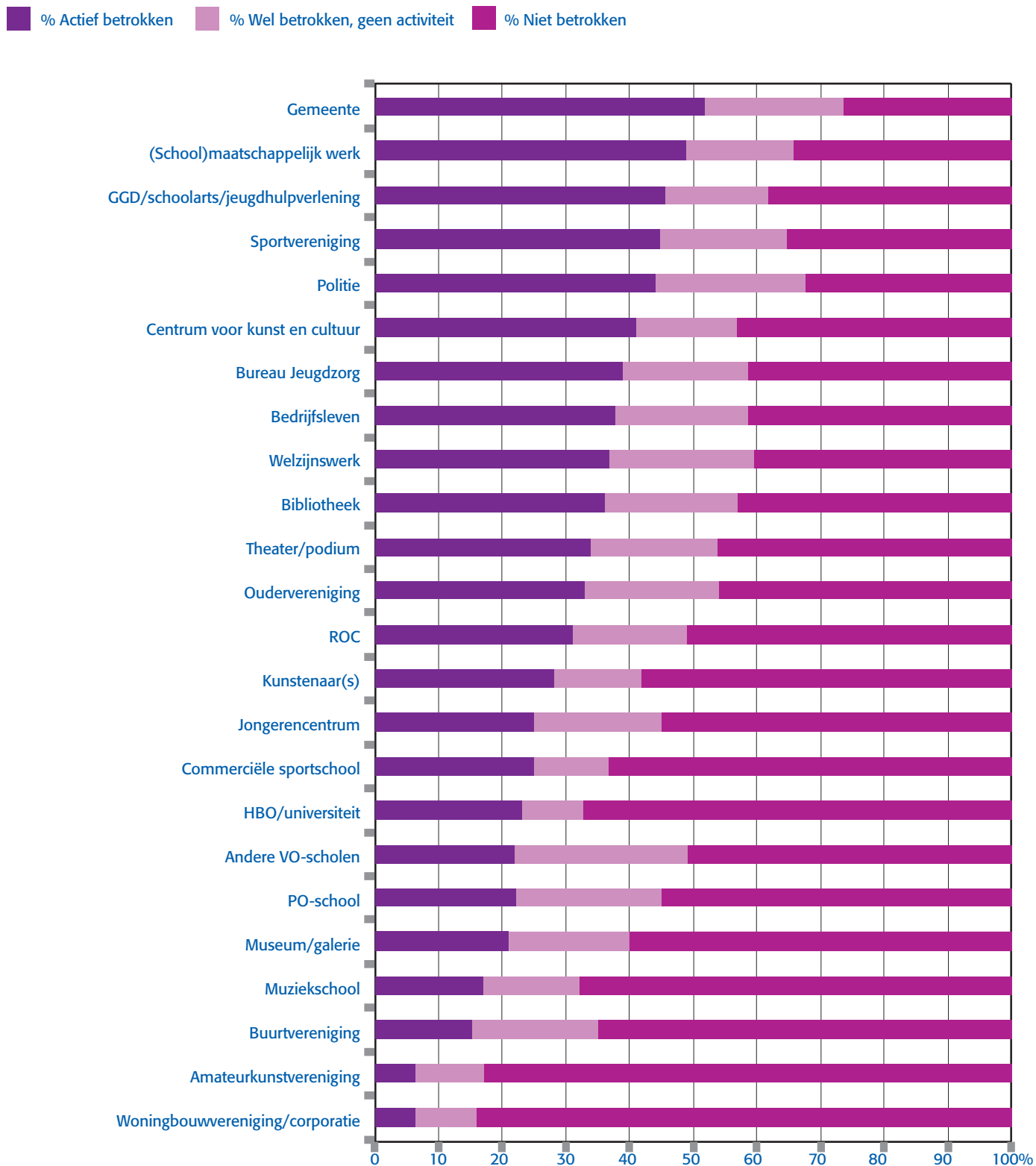
Overig:

Naast bovenstaande sectoren onderhouden brede scholen relaties met bijvoorbeeld het bedrijfsleven, verzorgingshuizen, vrijwilligersorganisaties of kerken/moskeeën. Opvallend is ook dat de politie vaak genoemd wordt als actieve partner.

Figuur 4.7 Randvoorwaarden voor de brede school in het vo (n = 150)

Stellingen	% (zeer) eens
De school is de spil (trekker in de organisatie en uitvoering)	88%
De samenwerking tussen de organisaties verloopt soepel	56%
Er is een gedegen organisatie en een vaste overlegstructuur	37%
De continuïteit is gewaarborgd: er zijn meerjarige afspraken gemaakt	44%
Disciplines kennen/gebruiken expertise	49%
Breed draagvlak bij management	64%
Breed draagvlak op werkvloer	51%
Voldoende personele capaciteit	28%

Figuur 4.8 Partners volgens de brede school in het vo (n = 182)

Partners worden relatief vaak ingezet voor de uitvoering van brede school activiteiten: ruim tweederde (69%) van de scholen zet externe partners in. Het aantal uren per week varieert van enkele uren (22%), tot een dag/dagdeel (22%), een aantal dagen (25%) of meer dan 2,5 dag (31%). Vrijwel alle brede scholen waarderen de inzet en deskundigheid van deze partners.

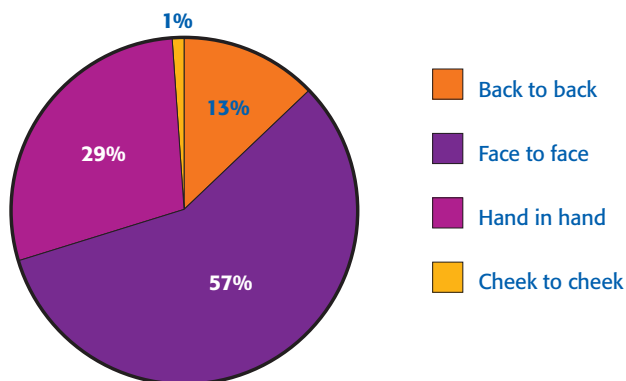
Face to face samenwerking

Over het algemeen verloopt de samenwerking tussen de brede scholen en hun partners 'face to face' (58%): er wordt voldoende rekening met elkaar gehouden, maar van een gezamenlijke visie of zeer hechte samenwerking is nauwelijks sprake. 29% gaat 'hand in hand' en slechts 1% werkt 'cheek to cheek'. Bij 13% verloopt de samenwerking stroef: zij staan 'back to back'. VO scholen hebben meestal een kern van vaste aanbieders, daarnaast zoeken ze waar nodig nieuwe frisse relaties. Steeds vaker komt voor dat de school en aanbieders samen om tafel gaan zitten om een passend arrangement te maken, maar in merendeel blijft de school de initiator en beslisser.

Gemeente heeft ondersteunende rol

De scholen beschouwen vooral zichzelf als voor-

Figuur 4.9 Typering van de samenwerking in de brede school in het vo (n = 152)

Typering samenwerkingsvormen

Back to back: De organisaties hebben geen zicht op elkaar, er is geen of minimale samenwerking en ruimten worden niet gedeeld of multifunctioneel gebruikt.

Face to face: De organisaties hebben een open houding naar elkaar. Ze kennen elkaars expertise, stemmen hun werkzaamheden op elkaar af en enkele ruimten worden multifunctioneel gebruikt.

Hand in hand: Het geheel is meer dan de som der delen. Er is sprake van synergie en door nauw samen te werken kunnen de organisaties samen een kwalitatief hoger voorzieningenniveau realiseren. Waar mogelijk wordt van elkaars ruimten gebruik gemaakt.

Cheek to cheek: De afzonderlijke organisaties geven hun autonomie (gedeeltelijk) op en gaan op in één organisatie, die een integraal aanbod verzorgt. Wat het gebruik van het gebouw betreft geldt: niet is van iemand, alles is voor iedereen.

trekker in het proces (28%), maar ook de gemeente wordt regelmatig genoemd als voortrekker (21%). Wanneer echter gevraagd wordt naar de specifieke rol van de gemeente, dan blijken gemeenten vooral 'randvoorwaarden scheppend' te zijn, namelijk door te financieren (44%), faciliteren (43%) of initiëren (23%). Van een coördinerende (22%) of regievoerende (13%) rol is veel minder vaak sprake volgens de scholen. Experts zien de gemeentelijke rol wel steeds groter worden. Dit uit zich in: promoten bepaalde activiteiten, meedenken over de koers en aanbieden faciliteiten. Verder speelt dat de gemeente met PO scholen meer inzet op wijkarrangementen, waarbij het logisch is dat vo-scholen hierin ook steeds meer meegaan. Opvallend is ook dat collega-onderwijsinstellingen, vaker dan de partners uit de andere sectoren, regelmatig als voortrekker worden gezien, terwijl ze als partner minder actief zijn.

Financiering: verbetering zichtbaar

Hoeveel budget is er voor de brede school en welke financieringsbronnen worden daarvoor aangeboden? In vergelijking met 2005 is een kleine verbetering waarneembaar. Er zijn iets meer scholen met een budget van meer dan €10.000. Ook zijn de budgetten vaker structureel: in 2005 beschikte bijvoorbeeld 28% over structureel budget, in 2007 is dat gestegen naar 45%.

Grote variatie in beschikbare budgetten

Er is een grote variatie in het budget dat beschikbaar is voor de brede school. Zo geeft ruim 30% van de brede scholen aan minder dan €10.000 op jaarbasis te besteden te hebben. Een wat groter deel (40%) heeft tussen de €10.000 en €50.000 te besteden. De overige scholen kunnen rekenen op een aanzienlijk groter budget van meer dan €50.000 op jaarbasis. Op ruim de helft van de brede scholen (55%) is er nog geen sprake structureel budget voor de brede school (het staat niet als post op de meerjarige begroting met voldoende financiële dekking).

Budgetten en kostenposten

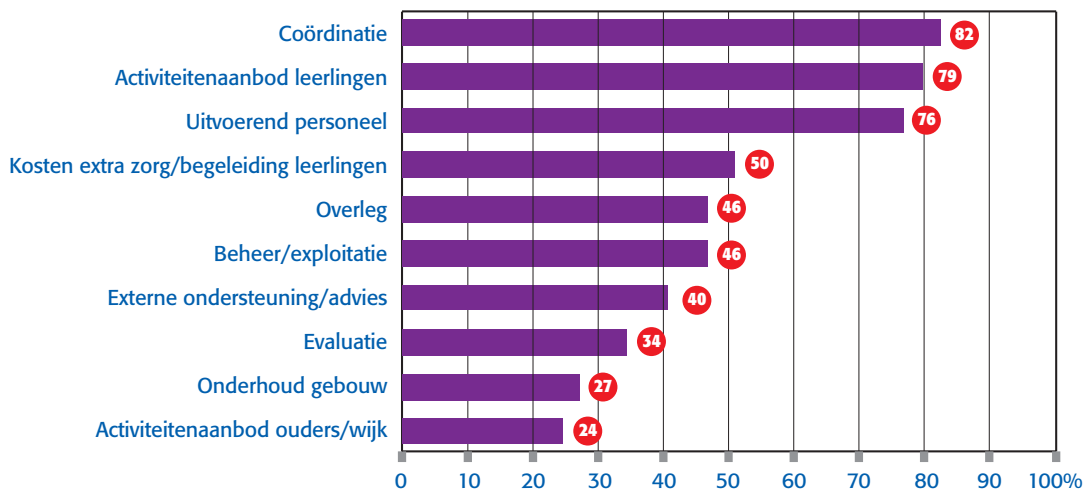
De meest genoemde kostenpost voor brede scholen betreft vooral de uitvoering, zoals coördinatie en kosten voor het activiteitsaanbod

en uitvoerend personeel. Meer dan 75% van de brede scholen noemt dit als belangrijkste kostenpost. Ongeveer de helft (46%) voert kosten op voor beheer/exploitatie van het gebouw en voor extra ondersteuning en begeleiding van leerlingen (40%). Op ongeveer eendere van de scholen (34%) zijn kosten gemoeid met 'evaluatie' (van het brede schoolbeleid). Deze post is betrekkelijk nieuw.

Wanneer we het budget voor huisvesting apart in beschouwing nemen, valt op dat de kosten voor een (nieuwe) multifunctionele accommodatie ver uiteenlopen. 44% van de brede scholen zegt dat ze de accommodatie met minder dan 5 miljoen euro gerealiseerd hebben. Een ongeveer even groot deel van de scholen (41%) heeft hier meer dan 10 miljoen euro aan kunnen uitgeven. De overige scholen (15%) hebben investeringen tussen 5 en 10 miljoen euro kunnen doen.

Eigen budget voornaamste financieringsbron

Een grote meerderheid (89%) van de brede scholen investeert uit eigen middelen. Daarnaast is men vaak ook afhankelijk van subsidies (64%), bijvoorbeeld landelijke of Europese sub-

Figuur 4.10 Kostenposten brede school in het vo (n = 151)

Figuur 4.11 Huisvesting van de brede school in het vo (N = 141)

Stellingen	% (zeer) eens
Er wordt efficiënt gebruik gemaakt van de beschikbare ruimtes	60
Er is voldoende geschikte accommodatie voorhanden	43
Betrokken organisaties maken regelmatig gebruik van elkaars ruimtes	40
Er zijn duidelijke afspraken over beheer en exploitatie	48

sidies (BOS, ESF), of projectgebonden subsidie (bijvoorbeeld van het Universum Programma). In ongeveer gelijke mate zijn er gelden beschikbaar van participerende organisaties of via ouderbijdragen (zo'n 40%).

Huisvesting: ruimte laat te wensen over

Brede scholen zijn niet te spreken over de beschikbare ruimte, en er is nauwelijks verbetering geboekt ten opzichte van 2005. Slechts 43% beschikt naar eigen zeggen over voldoende geschikte accommodatie en er wordt relatief weinig (40%) gebruik gemaakt van ruimtes van samenwerkingspartners. Ook het beheer en de exploitatie van de huisvesting is slechts volgens de helft van de scholen (48%) goed geregeld. Vaak is het gebouw groot genoeg, maar is het vooral roosterteknisch een hele klus om de brede school activiteiten uit te voeren. Er is soms ook enige angst om ruimten buiten schooltijd te gebruiken in het kader van de veiligheid. Toch proberen de scholen te roeien met de riemen die ze hebben: een meerderheid (60%) van de brede scholen zegt zo efficiënt mogelijk gebruik te maken van de beschikbare ruimtes.

Opbrengst

Wat is de opbrengst van de brede school, en hoe brengen scholen dat in beeld?

Criteria: kwaliteitscriteria in opkomst, keurmerk (nog) niet

Tegenwoordig maken steeds meer gemeenten en schoolbesturen gebruik van kwaliteitscriteria waaraan scholen moeten voldoen om 'brede school' te mogen heten of voor subsidie in aanmerking te komen. Op bijna een derde van de brede vo-scholen (29%) wordt een dergelijke set kwaliteitscriteria gehanteerd. Op een paar scholen (4%) gaat dit zelfs zo ver dat er een 'keurmerk' wordt verleend als de brede school aan deze criteria voldoet.

Evaluatie is gaande

Net als in 2005 is er op zo'n 60% van de brede scholen sprake van evaluatie. Eenderde van de brede scholen voert een evaluatie uit (35%), bij 20% worden hier voorbereidingen voor getroffen. Evaluatie, of de voorbereidingen ervoor, vindt vooral plaats bij brede scholen die met de uitvoering of consolidatie van de ontwikkeling bezig zijn. Enkele brede scholen hebben de evaluatie afgerond (4%). Dit zijn bijna allemaal scholen in de consolidatiefase.

Resultaten: wel zichtbaar, maar moeilijk aantoonbaar

Vrijwel alle brede scholen zien resultaten en op verschillende terreinen. Hoewel brede scholen sommige resultaten 'aantoonbaar' vinden, blijkt het in de praktijk toch lastig om de resultaten te onderbouwen. Het gros van de brede scholen is overtuigd van de meerwaarde van de brede school, maar kan dat nog niet hard maken. Experts hebben aangegeven dat rendement pas gemeten kan worden als vooraf duidelijke doelen gesteld zijn. Dit ontbreekt vaak, er zijn meestal vaste, abstracte doelen met de brede

school. Het wordt echter steeds belangrijker het rendement in beeld te brengen: politiek en maatschappij gaan hierom vragen omdat er veel gemeenschapsgeld mee gemoeid is. Experimenteel toetsen van rendement, bijvoorbeeld door simpele vragenlijsten aan leerlingen is volgens experts wenselijk. Portfolio van leerlingen biedt ook mogelijkheden. Experts stellen dat het succes valt of staat met de vaardigheden van het personeel.

Als we de resultaten nader bekijken, springt met name de forse toename van het activiteitenaanbod voor leerlingen in het oog: 82% van de brede scholen heeft dat tot nu toe gerealiseerd. Het zijn dan met name kunst- en cultuuractiviteiten waarmee leerlingen volgens de brede scholen vaker in aanraking komen (80%) en in iets mindere mate sportactiviteiten (66%). Een meer algemeen resultaat is het aantrekkelijker geworden onderwijs als gevolg van de brede school (80%). Gebieden waar brede scholen minder resultaten zien, zijn de relatie school-ouders en school-wijk. 45% van de brede scholen ziet verbetering tussen de relatie school-ouders en 24% vindt dat de veiligheid in de wijk is verbeterd.

Als naar iedere doelgroep van de brede school apart wordt gekeken, valt op dat er veel gebeurt op en rondom de brede scholen. In de figuren hieronder laten we zien op welke punten brede scholen vinden dat ze resultaat hebben geboekt. Als ze resultaten hebben geboekt, dan blijkt dat volgens de brede scholen onder andere uit:

- Toegenomen welbevinden van leerlingen;
- Minder conflictsituaties op school;
- Deelname aan activiteiten van de school en in de vrije tijd;
- Verbetering eindexamenresultaten, minder tussentijdse uitstroom en meer opstroom naar vervolgonderwijs;
- Grotere opkomst van ouders bij contactavonden;
- Minder klachten over leerlingen uit de wijk;
- Meer organisaties die samenwerken.

Figuur 4.12 Resultaten voor leerlingen (n = 148)

Resultaten voor leerlingen	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Het aanbod van activiteiten voor leerlingen is verbeterd of uitgebreid	4	14	82
Leerlingen komen vaker in aanraking met kunst en cultuur	10	10	80
De sociale vaardigheden van leerlingen zijn verbeterd	7	22	71
Leerlingen zijn meer gaan sporten en bewegen	16	18	66
Leerlingen ontvangen maatwerk (ze krijgen mogelijkheden voor talentontwikkeling)	12	22	66
Het schoolklimaat is veiliger geworden	14	24	62
De sociale participatie van leerlingen is gestegen (ze nemen meer deel aan maatschappelijke verbanden)	14	30	56
De leerprestaties van leerlingen zijn verbeterd	25	25	50
Het voortijdig schoolverlaten is verminderd	28	21	50

Figuur 4.13 Resultaten voor ouders en wijk (n = 148)

Resultaten voor ouders en wijk	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
De relatie tussen school en thuis (driehoek ouders-school-kind) is verbeterd	23	32	45
De sociale cohesie/veiligheid in de wijk is versterkt	47	30	24

Figuur 4.14 Resultaten voor school en partners (n = 148)

Resultaten voor school en partners	Ik zie geen resultaat %	Ik zie nog geen resultaat, maar verwacht het wel %	Ik zie resultaat %
Het onderwijs is aantrekkelijker geworden	8	13	80
Partners versterken elkaar door expertise-uitwisseling	15	25	61
Er is sprake van een doorgaande lijn in het aanbod	13	28	59

Successen en knelpunten

Wat beschouwen brede scholen in het voortgezet onderwijs als hun grootste successen en knelpunten?

Successen: een dynamische school

De successen die gemeld worden zijn zeer divers van aard. Grofweg zijn ze te verdelen in drie categorieën:

1. Successen rond de dynamiek in de school.
Hierbij kan gedacht worden aan een inspirerende omgeving, enthousiasme van ouders en leerlingen.
2. Succesvolle activiteiten. Deze gaan vaak over het activiteitenaanbod van de brede school.
3. Succesvolle samenwerking. Dit betreft bijvoorbeeld samenwerking met externe partners.

Het meest in het oog springende succes is die van de dynamiek. 40% van alle successen valt onder deze categorie. Hierna volgen succesvolle activiteiten en samenwerking. De groep 'overige successen' bedraagt 12%. Hierbij valt te denken

aan succesvolle projecten, of het opheffen van het lokalentekort. Soms vinden scholen het lastig om één specifiek succes te noemen, omdat meerdere kleine successen leiden tot een succesvolle brede school.

We lichten de successen hieronder nader toe met uitspraken van brede scholen.

Dynamiek

De dynamiek uit zich vooral in een grotere motivatie van leerlingen en docenten om iets van de brede school te maken. Veel genoemde successen zijn:

- *Het brede schoolconcept geeft energie en motiveert zowel de leerlingen als de docenten/begeleiders;*
- *Leerlingen leren samenwerken, doen veel ervaringen op en hun betrokkenheid met andere instellingen wordt aanzienlijk verhoogd;*
- *Door de brede school is de organisatie veranderd van gesloten naar midden in de maatschappij;*
- *Het schoolgebouw is echt multifunctioneel geworden met lange openingstijden.*

Succesvolle activiteiten

Succesvolle activiteiten zijn er in vele soorten en maten. Veel activiteiten zijn gericht op kunst, cultuur en sport, maar ook maatschappelijk georiënteerde activiteiten of stages zijn vaak een succes. Enkele voorbeelden van succesvolle activiteiten zijn verder:

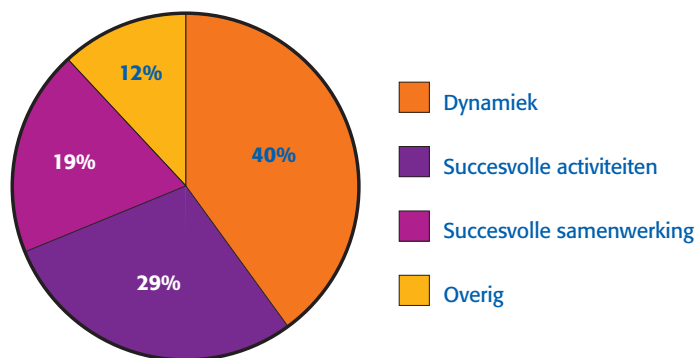
- *Activiteiten rondom talentontwikkeling en -ontplooiing;*
- *Zorg- en begeleidingsactiviteiten op maat;*
- *Excursies en projectweken.*

Succesvolle samenwerking

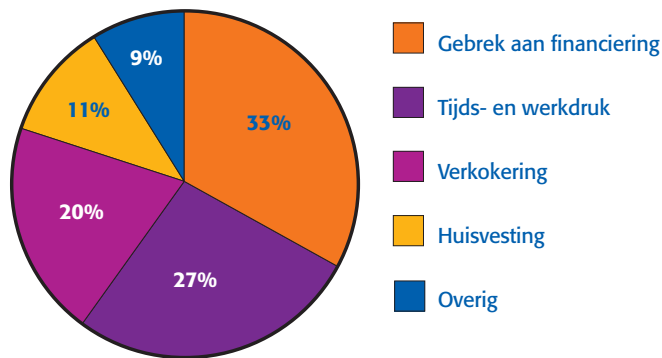
Samenwerking vindt op allerlei gebieden plaats. Er is de afgelopen jaren met tevredenheid samengewerkt met maatschappelijke instellingen, bedrijven en culturele partners. Verder zijn noemenswaardig:

- *Samenwerking stimuleren tussen autochtone en allochtone leerlingen en bevordering inburgering van nieuwkomers;*

Figuur 4.15 Grootste succes volgens brede scholen in het vo (n = 150)

Figuur 4.16 Grootste knelpunten volgens brede scholen in het vo (n = 149)

- *Intensieve samenwerking tussen docenten en welzijnswerkers;*
- *Verbeterde samenwerking tussen de verschillende disciplines binnen de school.*

Knelpunten: geld en tijd

De knelpunten zijn in te delen vier categorieën:

1. Knelpunten rondom financiën.
2. Knelpunten op het gebied van tijds- en werkdruk.
3. Knelpunten op het gebied van verkokering.
4. Knelpunten rondom huisvesting.

Het gebrek aan financiering vormt voor eenderde van de brede scholen een groot knelpunt. Tijds- en werkdruk worden ook vaak genoemd als knelpunt. Iets minder vaak genoemd zijn verkokering en huisvesting. Het percentage knelpunten dat niet binnen één van deze categorieën valt is 9%. Te denken valt dan bijvoorbeeld aan te kleine leerlingaantallen voor effectieve brede schoolontwikkeling of gebrek aan leerlingvervoer als activiteiten later op de dag plaatsvinden.

We lichten de knelpunten hieronder nader toe met voorbeelden van scholen.

Financiële tekorten

De oorzaken van financiële tekorten liggen vaak in het heden, maar scholen maken zich ook zorgen over de toekomst. Soms is het nog onduidelijk hoe bijvoorbeeld de Leerplus Arrangementen precies uitpakken voor een school of worden subsidies stopgezet waardoor de verdere brede schoolontwikkeling in het gedrang dreigt te komen. De afhankelijkheid van externe bronnen maakt het realiseren van structureel aanbod lastig. Eigen middelen zijn lang niet altijd toereikend genoeg om dit op te vangen.

Tijds- en werkdruk

Een groot knelpunt betreft ook de personele invulling. Het gaat dan met name om de huidige personele bezetting: doordat er geen geld is om nieuwe docenten aan te nemen, neemt de druk op het bestaande personeel toe. Ook het bij- en nascholen van docenten vergt veel tijd. Soms ook gaat er relatief veel tijd zitten in de coördinatie van de brede school, waardoor minder tijd overblijft om extra taken te faciliteren. Sommige scholen proberen dit op te lossen door de inzet van vrijwilligers, maar ook hier is vaak de grens bereikt.

Verkokering

Een brede school vereist interne samenwerking tussen de verschillende disciplines binnen de school en externe samenwerking met partners. Verkokering van beleid en middelen staan een optimale samenwerking in de weg. Enkele belangrijke knelpunten die hier genoemd worden:

- Ontbreken van goede afstemming en logistieke afspraken tussen de diverse partijen.
- Initiatieven ten gunste van de brede school hebben vaak een lange aanlooptijd en moeten door een molen van aanvragen, beoordeling en goedkeuringen.
- Door het vele overleg (met alle betrokken instanties) duurt het jaren om op één lijn te komen. Er is veel discussie over de regie, wat de snelheid niet ten goede komt.

Huisvesting

Huisvestingsproblemen worden wat minder vaak genoemd dan de voorgaande knelpunten. Het belangrijkste knelpunt betreft het ruimtegebrek voor brede schoolactiviteiten of huisvesting die kwalitatief onvoldoende is om activiteiten uit te voeren. Soms leidt een forse toename van het aantal leerlingen er plotseling toe dat de gebouwelijke situatie onder druk komt te staan.

Toekomst

Hoe ziet de toekomst van de brede school in het voortgezet onderwijs er uit? Waar wil men zich op gaan richten?

Ambities voor de toekomst

Brede scholen hebben vele en zeer gevarieerde ambities voor de toekomst. Vrijwel alle scholen willen doorgaan op de ingeslagen weg. Dit betekent vaak een breder of uitgebreider activiteitenaanbod, maar ook inzetten op kwaliteitsverbetering en meer energie steken in de samenwerking met partners.

Continueren

“We willen graag doorgaan met de huidige activiteiten, dus doorgaan op de ingeslagen weg. Op termijn streven we ernaar het activiteitenaanbod uit te breiden.”

Op allerlei manieren willen scholen, binnen de bestaande mogelijkheden, het brede schoolconcept verder uitbouwen. Sommige brede scholen kiezen bijvoorbeeld voor continueren van het bestaande aanbod. Hier wordt vaak voor geko-

zen als de successen vrij recent zijn of als er nog onvoldoende zicht is op de financiële situatie. Brede scholen kiezen er dan voor om niet te hard te lopen en de behaalde successen voort te zetten. Ze houden vast aan hetgeen tot dan toe is opgebouwd.

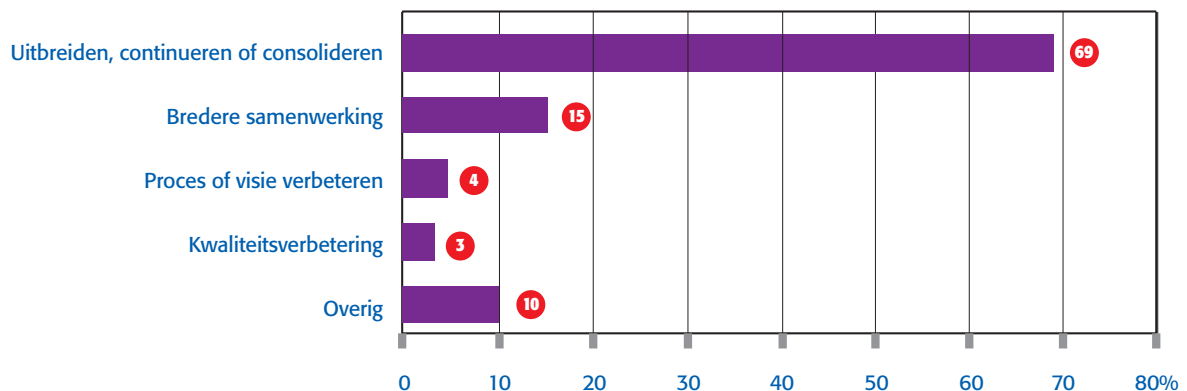
Brede scholen willen goed functionerende scholen zijn en blijven inzetten op kwaliteitsverbetering van het aanbod. Dit doen ze bijvoorbeeld door schoolse en naschoolse activiteiten beter op elkaar af te stemmen of door te streven naar een gezonde financiële basis.

Uitbreiden

“Wij willen drie middagen per week een breed activiteitenaanbod aanbieden op sportief, cultureel, educatief of sociaalvormend gebied.”

De meeste brede scholen hebben de ambitie om meer activiteiten aan te gaan bieden of bestaande activiteiten uit te breiden. Zij willen bijvoorbeeld meer tijd investeren in maatschappelijke stages, met als doel deze stages een vaste plek te geven in het onderwijsprogramma. Soms richten nieuwe activiteiten zich vooral op het beter aansluiten bij de ambities van de leerlingen of wordt het lesaanbod aangepast aan de vraag vanuit het bedrijfsleven.

Figuur 4.17 Ambities brede scholen in het voortgezet onderwijs (n=141)

Samenwerking verbreden

●
**“We hopen dat in het nieuwe
wijkontwikkelingsplan onze brede school
een grote rol kan gaan spelen.”**

Brede scholen willen de samenwerking tussen de huidige partners consolideren of uitbreiden met nieuwe partners. Vooral de samenwerking met wijkorganisaties staat centraal. Er worden steeds meer contacten gelegd met (grote) werkgevers om (maatschappelijke) stageplekken te creëren. Brede scholen hebben ook de ambitie om de contacten met het primair onderwijs, het MBO en HBO te verstevigen.

Overige ambities

Sommige ambities vergen een lange adem. Een aantal scholen wacht op nieuwbouw of fuseert op korte termijn. Zij willen dan meteen de door-

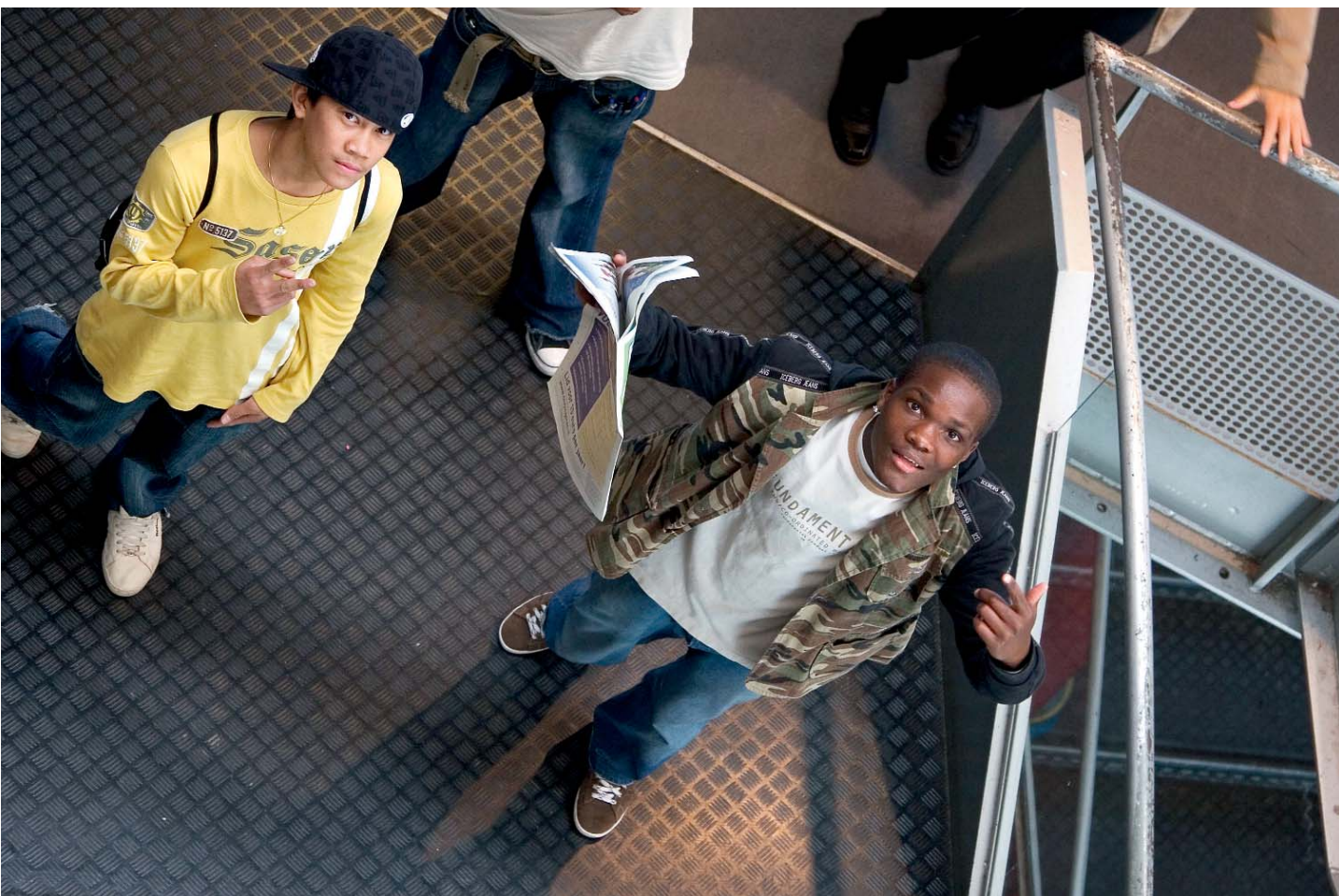
start maken naar een brede school, omdat dit dan een goed moment is. Succesvolle of enthousiaste brede scholen zien graag dat het brede schoolconcept wordt overgedragen aan collega scholen in de omgeving. Deze ‘aspirant brede scholen’ kunnen, indien nodig, rekenen op hun hulp en ondersteuning.

Visie van experts

Brede scholen in het voortgezet onderwijs zijn volgens experts volop in beweging. Zij kenschetsen het huidige tijdsbestek als een overgangperiode. De komende jaren moet duidelijk worden hoe de brede school in het voortgezet onderwijs zich zal uitkristalliseren. Een brede benadering en ontwikkeling van talenten van alle leerlingen (in tegenstelling tot die van een enkel toptalent) staan voorop. Experts voorzien een toenemende oriëntatie op de directe omgeving: de brede vo-school wordt de spil in de

buurt waarin zij opereren. Inclusief ruimere openingstijden: in de toekomst wordt het wellicht normaal dat brede vo-scholen ook 's avonds, in het weekend en tijdens vakanties open zijn. Het onderscheid tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten en verplichte en vrijwillige lesonderdelen zal wellicht vervagen in een doorlopend dagprogramma voor leerlingen. De rol van de gemeente zal volgens de experts groter worden. Zij zullen de verdere ontwikkeling van brede scholen in het voortgezet onderwijs nadrukkelijker (moeten) gaan ondersteunen.

GERAADPLEEGDE DESKUNDIGEN

Brede scholen in het primair onderwijs

Mevr. M. van Baggum	MO-groep
Mevr. C. van Casteren	Raster Welzijnsgroep Deventer
Dhr. H. van der Ham	PC het Anker Apeldoorn
Mevr. E. Heinen	Wonderwoud obs de Springplank Zwolle
Mevr. I. Jansen	Gemeente Doetinchem
Mevr. H. Keesom	Combiwel Amsterdam
Dhr. R. Kolk	Utrechts Centrum voor de Kunsten
Dhr. M. Mattijssen	MO-groep
Dhr. J. van Muilekom	Utrechts Centrum voor de Kunsten
Dhr. H. Nagtegaal	Procesmanager brede schoolontwikkeling gemeente Wijchen
Dhr. R. Nousse	SOM onderwijsadviseurs
Dhr. P. Overmars	Wisselwerk Apeldoorn
Dhr. B. Pickert	Bureau Christelijk Onderwijs Utrecht
Mevr. C. van Rijbroek	Programmaministerie van Jeugd en Gezin
Mevr. A. Roelofs	Publiek Domein B.V.
Mevr. I. Spannenburg	Gemeente Delft
Mevr. A. Tuinstra	Stichting BAS, Almere
Dhr. F. van Winkelen	Ministerie van OCW

Brede scholen in het voortgezet onderwijs

Mevr. J. Edeling	Gemeente Amsterdam
Dhr. G. Enzerink	Penta College Rotterdam
Dhr. A. van Gessel	IJburg College Amsterdam
Dhr. R. Griep	Gemeente Delft
Dhr. F. Harmsen	Montessori College Oost Amsterdam
Dhr. M. Keulen	Ministerie van OCW
Dhr. H. Laan	Calvijn Junior College Amsterdam
Mevr. N. Nije Bijvank	Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen
Mevr. E. Reinders	Programmamanager Twente School of Education
Mevr. M. Segers	Purmerendse Scholengemeenschap
Dhr. W. Seuren	KPC-groep
Mevr. H. Sprang	Gemeente Delft
Mevr. M. Valkestijn	Nederlands Jeugdinstituut
Dhr. E. van der Veer	Vathorst College Amersfoort
Mevr. E. Wijnen	Montessori College Oost Amsterdam
Dhr. W. Zoethout	RK SGM Tabor, locatie Werenfridus

GEMEENTEN MET BREDE SCHOLEN

Gemeenten die per februari 2007 aangeven dat er sprake is van brede school ontwikkeling

's-Hertogenbosch
Aa en Hunze
Aalsmeer
Aalten
Abcoude
Achtkarspelen
Alblasserdam
Albrandswaard
Alkemade
Alkmaar
Almelo
Almere
Alphen aan den Rijn
Amersfoort
Amsterdam
Andijk
Anna Paulowna
Apeldoorn
Appingedam
Arcen en Velden
Arnhem
Assen
Asten
Baarle-Nassau
Baarn
Barendrecht
Barneveld
Bedum
Beek
Beemster
Beesel
Bellingwedde
Bennebroek
Bergeijk
Bergen (L)
Bergen (NH)
Bergen op Zoom

Bernheze
Best
Beuningen
Beverwijk
Binnenmaas
Bladel
Blaricum
Bloemendaal
Boarnsterhim
Bodegraven
Borger-Odoorn
Borne
Borsele
Boskoop
Boxmeer
Boxtel
Breda
Breukelen
Brielle
Bronckhorst
Brummen
Brunssum
Bunnik
Buren
Bussum
Capelle aan den IJssel
Castricum
Coevorden
Cromstrijen
Cuijk
Culemborg
Dantumadeel
De Bilt
De Marne
De Ronde Venen
De Wolden
Delft

Delfzijl
Den Haag
Den Helder
Deurne
Deventer
Diemen
Dinkelland
Doetinchem
Dongeradeel
Drechterland
Drimmelen
Dronten
Druten
Echt-Susteren
Ede
Eemnes
Eemmond
Eersel
Eijsden
Eindhoven
Elburg
Emmen
Enschede
Epe
Ermelo
Etten-Leur
Ferwerderadiel
Franekeradeel
Geldermalsen
Geldrop-Mierlo
Gemert-Bakel
Gennep
Gilze en Rijen
Goedereede
Goes
Goirle
Gorinchem
Gouda
Graft-De Rijk
Grave
Groesbeek
Groningen
Grootegast
Gulpen-Witterm (LB)
Haaksbergen
Haaren
Haarlem
Haarlemmermeer
Halderberge
Hardenberg
Harderwijk

Haren
Harenkarspel
Heemskerk
Heemstede
Heerde
Heerenveen
Heerhugowaard
Heerlen
Heeze-Leende
Heiloo
Helden
Hellendoorn
Hellevoetsluis
Helmond
Hendrik-Ido-Ambacht
Hengelo (Ov)
Heumen
Heusden
Hillegom
Hilvarenbeek
Hoogeveen
Hoogezand-Sappemeer
Hoorn
Houten
Hulst
Kampen
Katwijk
Kerkrade
Kessel
Koggenland
Korendijk
Krimpen a/d IJssel
Lander
Landgraaf
Landsmeer
Langedijk
Lansingerland
Laren
Leeuwarden
Leiden
Leiderdorp
Leidschendam-Voorburg
Lelystad
Leudal
Leusden
Lingewaard
Lith
Littenseradiel
Lochem

Loenen (a/d Vecht)	Putten	Tynaarlo	Zeewolde
Loon op Zand	Raalte	Tytsjerksteradiel	Zeist
Maarssen	Reeuwijk	Ubbergen	Zevenaar
Maasbree	Reiderland	Uden	Zijpe
Maasgouw	Reimerswaal	Uithoorn	Zoetermeer
Maassluis	Renkum	Utrecht	Zuidhorn
Maastricht	Reusel-De Mierden	Utrechtse Heuvel- rug	Zundert
Margraten	Rheden	Vaals	Zutphen
Marum	Ridderkerk	Valkenburg aan de Geul	Zwartewaterland
Meerlo-Wanssum	Rijssen	Valkenswaard	Zwijndrecht
Meerssen	Rijswijk	Veendam	Zwolle
Meijel	Roerdalen	Veenendaal	
Menterwolde (Gr)	Roermond	Veere	
Meppel	Roosendaal	Veghel	
Middelburg	Rotterdam	Veldhoven	
Midden-Delfland	Rucphen	Velsen	
Midden-Drenthe	Scheemda	Venlo	
Mill en St. Hubert	Scherpenzeel	Vianen	
Montferland	Schiedam	Vlaardingen	
Montfoort	Schiermonnikoog	Vlagtwedde	
Nederweert	Schijndel	Voerendaal	
Niedorp	Schinnen	Voorschoten	
Nieuwegein	Schouwen-Duiven- land	Voorst	
Nieuwerkerk aan den IJssel	Sevenum	Vught	
Nijefurd	Simpelveld	Waalre	
Nijkerk	Sint-Anthonis	Waalwijk	
Nijmegen	Sint-Oedenrode	Waddinxveen	
Noord-Beveland	Sint Michielsgestel	Wageningen	
Noordenveld	Sittard-Geleen	Waterland	
Noordoostpolder	Skarsterlan	Weert	
Noordwijk	Slochteren	Weesp	
Nuenen CA (NB)	Sluis	Werkendam	
Oegstgeest	Smallingerland	West Maas en Waal	
Oirschot	Sneek	Westerveld	
Oisterwijk	Soest	Westervoort	
Oldenzaal	Someren	Westland	
Olst - Wijhe	Son en Breugel	Weststellingwerf	
Onderbanken	Spijkensisse	Westvoorne	
Oost Gelre	Stadskanaal	Wieringermeer	
Oosterhout	Steenbergen	Wijchen	
Ooststellingwerf	Steenwijkerland	Wijk bij Duurstede	
Oostzaan	Stein	Winschoten	
Opsterland	Strijen	Winterswijk	
Oss-Ravenstein	Ten Boer	Woensdrecht	
Oud-Beijerland	Terneuzen	Woerden	
Oude IJsselstreek	Terschelling	Wormerland	
Ouder-Amstel	Tholen	Zaanstad	
Overbetuwe	Tiel	Zaltbommel	
Pekela	Tilburg	Zandvoort	
Pijnacker-Nootdorp	Tubbergen	Zederik	
Purmerend	Twenterand		

Colofon

Oberon

Uitgave & tekst

Joke Kruiter
Claudy Oomen
Michiel van der Grinten
Edwin Dubbelman
Marco Zuidam

Vormgeving

Buro Dvada, Utrecht

Druk

USP bv, Utrecht

Fotografie

Sijmen Hendriks
De foto's zijn gemaakt op de volgende locaties: Brede Openbare Basis-
school 'Het Meesterwerk', Almere en 'Montessori College Oost',
Amsterdam

ISBN:

978 90 77737 25 5

Utrecht, november 2007

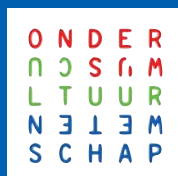
© Oberon

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, op wat voor wijze dan ook, of opgeslagen worden in een gegevensbestand zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hoe staat de brede school er in Nederland voor? Welke kansen en bedreigingen kenmerken de ontwikkeling van brede scholen? En wat kan de brede school opleveren voor kinderen, ouders en buurt?

Dit jaarbericht 2007 bevat de nieuwste feiten en cijfers over brede scholen in Nederland. We schetsen een actueel en landelijk beeld van brede scholen in het primair- en voortgezet onderwijs. Ook beschrijven we trends in de ontwikkeling van brede scholen op basis van vergelijkingen met voorgaande jaren. De gegevens zijn door gemeenten en brede scholen aangeleverd, en van commentaar voorzien door experts van instellingen, scholen en overheden. U kunt de jaarberichten bij Oberon bestellen.

In opdracht van het Ministerie van
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Oberon

ONDERZOEK & ADVIES

POSTBUS 1423

3500 BK UTRECHT

TEL. : 030 - 230 60 90

FAX : 030 - 230 60 80

E-MAIL : info@oberon.eu

INTERNET : www.oberon.eu